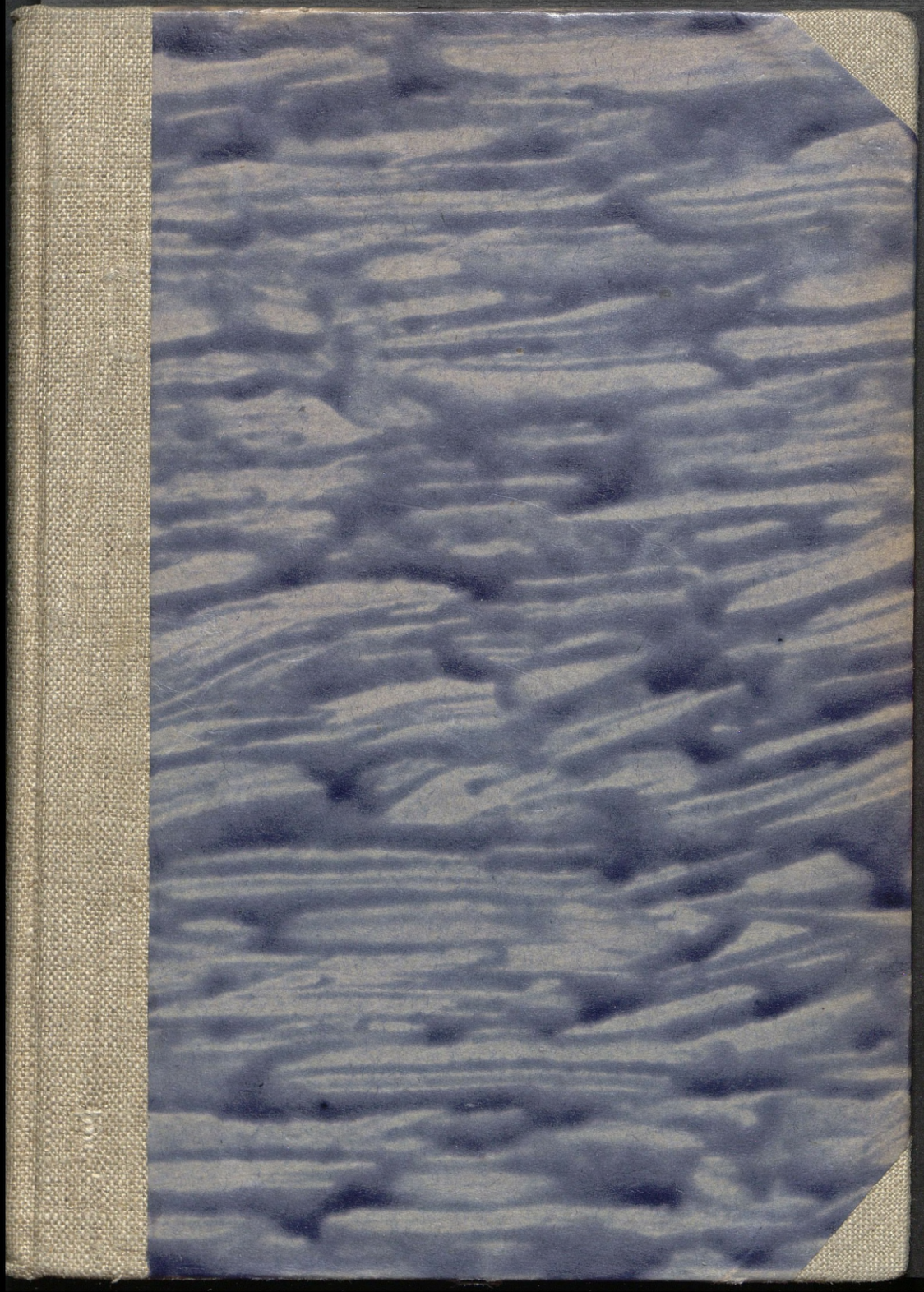
R G B WH GR BL

Grey Scale #13

C M Y K

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

Colour Chart #13

Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

Inches
Centimetres

DANES-PICTA.COM

27

POWOJENNY PLAN PIĘCIOLETNI W ZSRR

ALEKSANDER KURSKI

POWOJENNY PLAN PIĘCIOLETNI W ZSRR

KSIĄŻKA i WIEDZA

WARSZAWA 1949

„Książka i Wiedza", Warszawa
Printed in Poland
Listopad 1949 rok

*

Przekład i posłowie
ALEKSANDRA SZPAKOWICZA

*

Wydanie drugie poprawione

1328/2

A.W.P.

D-04410
Tłoczono 10.500 egzemplarzy
Zakłady Graficzne „Książka i Wiedza" w Łodzi
Obj. 9,5 ark. Papier druk. sat. kl V, 80 g, 61.86 cm.
Zam. nr. 2024. Oddano do składu 9. IX 49. Druk ukończono 25. XI 49.

PRZEDMOWA

Zwycięstwo Wielkiej Rewolucji Socjalistycznej w listopadzie 1917 roku stworzyło w Związku Radzieckim — po raz pierwszy w historii gospodarczej ludzkości — realne przesłanki dla oparcia całego życia ekonomicznego kraju na zasadach planowych. Od chwili realizacji pierwszego wielkiego planu elektryfikacji Rosji (plan GOELRO), ułożonego na podstawie wskazówek Lenina danych jeszcze w okresie wojny domowej i interwencji, poprzez roczne plany rozwoju gospodarczego kraju w okresie odbudowy, poprzez trzy przedwojenne stalinowskie pięciolatki i tryumf radzieckiego planowania w dobie drugiej wojny światowej, aż do obecnej powojennej stalinowskiej pięciolatki odbudowy i rozwoju gospodarczego, biegnie linia rozwojowa radzieckiej gospodarki planowej, linia nieustannych postępów i ciągłego doskonalenia teorii i praktyki planowania w Związku Radzieckim.

Niezwykle bogate, jedyne na świecie doświadczenia radzieckie w zakresie teorii i praktyki planowania gospodarczego są niewyczerpanym źródłem nauki dla Polski Ludowej i dla wszystkich krajów demokracji ludowej. Przystępując do budowy podwalin gospodarki socjalistycznej w naszym kraju, układając konkretny plan sześcioletni dla poszczególnych gałęzi przemysłu i dla całej gospodarki narodowej, powinniśmy jak najszerzej korzystać z doświadczeń i wzorów planowania radzieckiego.

Rzecz prosta, nie idzie tu o mechaniczne przenoszenie do naszej praktyki wszystkich wzorów planowania radzieckiego, lecz o ich przemyślane, twórcze, konkretne zastosowanie, z uwzględnieniem odrębnych warunków i specyficznych cech naszej gospodarki narodowej. Najważniejszą odrębnością naszej gospodarki, która różni ją w istotny sposób

od radzieckiej, jest fakt, że w naszej gospodarce obok sektora socjalistycznego istnieją jeszcze sektory: drobnotowarowy i kapitalistyczny, podczas gdy w Związku Radzieckim panuje już prawie w 100% gospodarka socjalistyczna.

Nasze planowanie musi przede wszystkim uwzględniać stale zaostrzającą się walkę klasową w kraju, walkę przeciwko klasom wyzyskującym, walkę o wypieranie elementów kapitalistycznych z naszej gospodarki narodowej i o całkowite zwycięstwo elementów socjalistycznych, o stopniowe przekształcenie gospodarki drobnotowarowej w gospodarkę zespołową, tzn. socjalistyczną. Te bojowe zadania naszego planowania gospodarczego są już dziś dla gospodarki radzieckiej etapem przebytym, gdyż w Związku Radzieckim istnieje społeczeństwo bezklasowe, w pełni socjalistyczne, zdążające stopniowo do komunizmu.

Ale uwzględniając te różnice, nasi działacze gospodarczy mogą tym więcej korzystać z doświadczeń planowania radzieckiego, zwłaszcza jeśli idzie o ofensywny charakter i bojowość cechującą radzieckie plany gospodarcze w walce z trudnościami, w zapobieganiu i pokonywaniu dysproporcji w rozwoju gospodarczym kraju, w powiązaniu działalności planowej z mobilizacją najszerszych mas pracujących do przedterminowego zrealizowania planu, w rozwijaniu coraz to nowszych i bogatszych form współzawodnictwa socjalistycznego.

Oddajemy w ręce czytelników polskich drugie wydanie pracy Aleksandra Kurskiego o powojennym planie pięcioletnim ZSRR w przeświadczeniu, że bogaty materiał faktyczny tej pracy przyczyni się do spopularyzowania w Polsce radzieckiego dorobku planowania gospodarczego.

Gospodarka planowa, oparta na unarodowieniu środków produkcji, pozwoliła na przezwyciężenie anarchii kapitalistycznej, pozwoliła na rozwój gospodarczy bez wstrząsów i kryzysów. W dziedzinie gospodarczej człowiek przestał być przedmiotem ślepych sił rynku kapitalistycznego, a stał się podmiotem świadomej i celowej działalności, mającej na celu rozwój gospodarczy społeczeństwa i dobrobyt mas pra-

cujących. Gospodarka oznacza „skok" z dziedziny ślepej konieczności w dziedzinę wolności. Sprawdziły się słowa Engelsa, który w siódmym dziesiątku lat XIX wieku pisał: „. . . proletariat zagarnie władzę polityczną i mocą tej władzy zamieni społeczne środki produkcji wymykające się z rąk kapitalistom we własność społeczną. Tym aktem wyzwala siły wytwórcze od tego wszystkiego, co było im w charakterze kapitału właściwe, pozwala ich charakterowi społecznemu ujawnić się z całą swobodą. Odtąd staje się możliwa produkcja społeczna wg z góry ustanowionego planu" *.

Co dały pięciolatki Związkowi Radzieckiemu?

Rosja carska była jednym z najbardziej zacofanych krajów europejskich. ZSRR stał się drugą w świecie potęgą przemysłową po Stanach Zjednoczonych. Już w roku 1937 dochód narodowy ZSRR był blisko dwukrotnie większy od dochodu narodowego Niemiec i Anglii i przeszło pięciokrotnie większy od dochodu narodowego Francji. Stało się to możliwe przez usunięcie przeciwieństwa między rozwojem sił wytwórczych a prywatną formą władania środkami produkcji, która w krajach kapitalistycznych hamuje wzrost produkcji. Zwycięstwo socjalizmu w ZSRR wyzwoliło olbrzymie siły wytwórcze i zapewniło im planowy rozwój.

Pięciolatki radzieckie zwiększyły obronność pierwszego w świecie państwa socjalistycznego. Zwycięska ich realizacja umożliwiła pokonanie armii hitlerowskiej, największej z armii zaborczych, jakie znała dotychczas historia.

Radziecka gospodarka planowa spowodowała również wzrost dobrobytu ludności. Podczas gdy w r. 1913 cały dochód narodowy Rosji wynosił — 21 miliardów rubli, to w r. 1940 — dochód narodowy ZSRR wzrósł przeszło sześciokrotnie, przy czym spożycie ludności wynosiło ok. $^3/_4$ dochodu narodowego. W rezultacie więc możemy stwierdzić, iż spożycie ludności w ZSRR w r. 1940 było parokrotnie wyższe niż przed pierwszą wojną światową.

Pięciolatki radzieckie zapewniły ludności rozwój oświaty i kultury oraz ochronę zdrowia w takiej skali, jaka była nie

* F. Engels — Rozwój socjalizmu od utopii do nauki, Karol Marks — Dzieła wybrane, tom I — „Książka", str. 250.

do pomyślenia w Rosji carskiej i jaka nie została dotąd zrealizowana w żadnym z państw kapitalistycznych.

Napad hitlerowskich Niemiec na ZSRR w czerwcu 1941 r. przerwał pokojowe budownictwo socjalistyczne. Wojna uwidoczniła w całej pełni wyższość radzieckiej gospodarki planowej, która pozwoliła zmobilizować zasoby kraju do walki z wrogiem w sposób niemożliwy do osiągnięcia w żadnym z krajów kapitalistycznych. Nowy plan pięcioletni kontynuuje dzieło przerwane przed wojną. Jest to plan pokojowego budownictwa. Ma on zaleczyć rany zadane gospodarce radzieckiej przez okupację hitlerowską, podnieść dobrobyt ludności i zwiększyć moc gospodarczą państwa radzieckiego ponad poziom przedwojenny.

Pięciolatki radzieckie i w ogóle doświadczenie radzieckiego planowania gospodarczego mają znaczenie nie tylko dla ZSRR, ale i dla całej ludzkości. Nowa idea planowania gospodarczego w skali państwowej zaczęła się szerzyć na całym świecie. Plany radzieckie dowiodły, iż jest możliwe przezwyciężenie anarchii kapitalistycznej i wyrwanie się ze szponów głębokiego kryzysu, który wstrząsa całym światem kapitalistycznym.

Już przed drugą wojną światową popularność radzieckich planów gospodarczych była tak wielka, że Hitler oszukańczym mianem „planu czteroletniego" ochrzcił przygotowanie gospodarki niemieckiej do zaborczej wojny.

Po drugiej wojnie światowej popularność radzieckich planów gospodarczych wzrosła w takim samym stopniu jak wzmocnił się międzynarodowy prestiż państwa radzieckiego. Jedno państwo po drugim zaczęło układać plany gospodarcze. Obok planów wieloletnich powstałych w Polsce, Czechosłowacji i innych państwach demokracji ludowej zaczęto układać „plany gospodarcze" w krajach kapitalistycznych, jak Francja, Holandia, a nawet faszystowska Argentyna i półkolonialny Iran.

„Plany gospodarcze" państw kapitalistycznych nie mają jednak w istocie nic wspólnego z planami państw demokracji ludowej. Niezbędnym warunkiem planowania gospodarczego w skali całej gospodarki narodowej jest przejęcie przez pań-

stwo na własność kluczowych gałęzi gospodarki. Warunek ten został zrealizowany w Związku Radzieckim i w krajach demokracji ludowej, ale nie został zrealizowany ani we Francji, ani w Anglii, ani w innych krajach kapitalistycznych, które dlatego mogą tylko deklamować o narodowych planach gospodarczych, ale nie mogą podporządkować im całej gospodarki narodowej ani ich realizować.

GOSPODARKA PLANOWA W ZSRR

Życiem gospodarczym ZSRR — zgodnie z konstytucją Związku Radzieckiego — kieruje ogólnogospodarczy plan państwowy, mający na celu zwiększenie bogactwa społecznego, ustawiczne podnoszenie poziomu materialnego i kulturalnego mas pracujących, wzmocnienie niezawisłości ZSRR oraz zwiększenie jego siły obronnej. Planowy charakter gospodarstwa jest jego istotną cechą, która decyduje o wyższości radzieckiego ustroju społecznego.

Konieczność planowania w skali ogólnogospodarczej wynika stąd, że podstawą ekonomiczną ZSRR jest społeczna własność narzędzi i środków produkcji. Własność społeczna istnieje w ZSRR w postaci własności państwowej albo też własności kołchozowo-spółdzielczej, reprezentującej własność poszczególnych zespołów mas pracujących.

Przedsiębiorstwa przemysłowe, koleje, transport wodny i powietrzny, ziemia i jej złoża, banki, środki łączności, przedsiębiorstwa handlowe, zorganizowane przez państwo wielkie przedsiębiorstwa rolnicze (majątki państwowe — sowchozy oraz ośrodki maszynowo-traktorowe) jak również przedsiębiorstwa komunalne wraz z domami mieszkalnymi w miastach i osiedlach przemysłowych stanowią w Związku Radzieckim dobro ogólnonarodowe.

Kołchoz jest dobrowolnym zrzeszeniem pracujących chłopów mającym na celu prowadzenie zbiorowego gospodarstwa przy pomocy uspołecznionych środków produkcji. Narzędzia

i środki produkcji stanowią własność kołchozu. Ziemia uprawiana przez kołchoz jest mu przekazana przez państwo radzieckie w wieczyste bezpłatne władanie.

W ZSRR prawo dopuszcza istnienie drobnych prywatnych gospodarstw chłopskich i rzemieślniczych, o ile oparte są na osobistej pracy.

Ustawodawstwo radzieckie roztacza opiekę prawną nad osobistą własnością obywateli, obejmującą: dochody i oszczędności płynące z pracy, dom mieszkalny i pomocnicze gospodarstwo domowe, przedmioty gospodarstwa i użytku domowego, przedmioty osobistego użytku jak również prawo dziedziczenia osobistej własności obywateli.

System socjalistyczny jest panującą formą gospodarki w ZSRR. Świadczy o tym statystyka z 1936 roku, z której wynika, że 98,7% podstawowych zasobów wytwórczych stanowiło własność społeczną, 1,1% osobistą własność kołchoźników, będąc raczej elementem pomocniczym własności kołchozowej. Tylko 0,2% zasobów wytwórczych znajdowało się w ręku drobnej własności prywatnej — nie zrzeszonych chłopów i rzemieślników.

Rzecz jasna, że tak olbrzymie uspołecznione gospodarstwo narodowe nie mogłoby istnieć i rozwijać się bez jednolitego p l a n u p a ń s t w o w e g o.

Toteż podstawową zasadą państwa radzieckiego jest planowanie w dziedzinie przemysłu, transportu, rolnictwa, handlu i finansów.

Dzięki planowemu prowadzeniu gospodarstwa narodowego społeczeństwo radzieckie jest wolne od takich klęsk kapitalizmu, jak kryzysy i bezrobocie. Dzięki planowemu kierownictwu państwo radzieckie osiągnęło w okresie pokojowego budownictwa niebywałe pod względem szybkości tempo rozwoju sił wytwórczych, co pozwoliło w ciągu krótkiego okresu dziejowego zlikwidować zacofanie gospodarcze kraju.

W czasie wojny planowanie umożliwiło pomyślne rozwiązanie najtrudniejszych zadań wojenno-gospodarczych, co zapewniło zwycięstwo nad nieprzyjacielem.

Z chwilą zniesienia własności prywatno-kapitalistycznej oraz kolektywizacji drobnych gospodarstw chłopskich, w ZSRR zostały zlikwidowane istniejące przedtem klasy wyzyskiwaczy: kapitalistów, obszarników i bogaczy wiejskich. Społeczeństwo radzieckie stanowi wspólnotę klasy robotniczej, chłopstwa radzieckiego oraz inteligencji. ZSRR jest zarazem wielonarodowym państwem, opartym na przyjaźni wielu narodów zamieszkujących terytorium Związku Radzieckiego.

Naród radziecki postawił sobie za cel zbudowanie społeczeństwa, w którym nie byłoby ani nędzy, ani wyzysku człowieka przez człowieka, w którym każdy obywatel mógłby pracować w miarę swych zdolności i otrzymywać za swą pracę według potrzeb, społeczeństwa, w którym zostaną stworzone warunki dla wolnego i różnostronnego rozwoju indywidualności ludzkiej — tzn. zbudowanie społeczeństwa komunistycznego.

Planowanie radzieckie zmierza zatem do tego, aby idąc do powyższego celu stale podnosić materialny i kulturalny poziom życia mas pracujących i wzmacniać zdolność obronną Związku Radzieckiego.

W grudniu 1917 roku powołano do życia Najwyższą Radę Gospodarstwa Narodowego, która opracowywała plany gospodarcze i uzgadniała działalność centralnych i terenowych organizacji gospodarczych.

Po zakończeniu wojny domowej i interwencji, w roku 1920, Państwowa Komisja Elektryfikacji Rosji opracowała pierwszy długofalowy plan (tzw. plan GOELRO) obliczony na 10—15 lat.

W 1921 roku z inicjatywy Lenina stworzona została Państwowa Komisja Planowania (Gos-

plan). Później stworzono, obok Państwowej Komisji Planowania, również komisje planowania przy rządach republik związkowych i przy terenowych władzach radzieckich, Komitetach Wykonawczych Rad Delegatów Ludu Pracującego w obwodach i rejonach.

Uwaga Gosplanu w ciągu pierwszych lat jego istnienia skupiała się głównie na zagadnieniach bieżącego planowania w celu pomyślnego wykonania planu GOELRO.

Wraz z czynnikami gospodarczymi Gosplan opracowywał plany roczne i kwartalne, początkowo dla poszczególnych dziedzin gospodarki, a później również w skali ogólnogospodarczej.

* *
*

Od roku 1928 zaczęto opracowywać pięcioletnie plany rozwoju życia gospodarczego. Plan pierwszej pięciolatki (wykonanej w ciągu czterech lat) obejmował okres od 1928 r. do 1932 r.

Podstawowe zadania **pierwszego planu pięcioletniego** polegały na:

a) przestawieniu kraju i jego zacofanej, nieraz średniowiecznej techniki na tory nowoczesnej techniki;

b) przekształceniu ZSRR ze słabego kraju rolniczego, zależnego od kaprysów krajów kapitalistycznych, w potężny kraj uprzemysłowiony, całkowicie samodzielny, niezależny od kaprysów kapitalizmu światowego;

c) wyeliminowaniu resztek elementów kapitalistycznych, rozszerzeniu zasięgu socjalistycznych form gospodarczych i stworzeniu podstaw ekonomicznych dla likwidacji klas w ZSRR i dla zbudowania społeczeństwa socjalistycznego;

d) stworzeniu aparatu produkcyjnego zdolnego nie tylko do technicznej rekonstrukcji i reorganizacji przemysłu i ko-

munikacji, lecz również do przebudowania rolnictwa na zasadach socjalizmu;

e) przekształceniu drobnych, rozproszkowanych gospodarstw wiejskich w wielkie gospodarstwa kolektywne i stworzeniu tym samym podstaw ekonomicznych dla socjalizmu na wsi;

f) stworzeniu w kraju wszystkich niezbędnych warunków technicznych i gospodarczych w celu podniesienia na najwyższy poziom zdolności obronnej ZSRR.

W rezultacie ofiarnej pracy szerokich mas i wytrwałego kierownictwa rządu pierwszy plan pięcioletni wykonany został przedterminowo, bo w ciągu czterech lat i trzech miesięcy.

W chwili zakończenia pierwszego planu pięcioletniego zostały znacznie przekroczone zadania wytyczone przez plan elektryfikacji kraju.

Drugi plan pięcioletni nakreślił rozwój gospodarstwa narodowego w ciągu lat 1933—1937.

Podstawowym politycznym zadaniem planu drugiej pięciolatki było ostateczne zlikwidowanie wszystkich klas wyzyskujących oraz całkowite usunięcie przyczyn wywołujących wyzysk człowieka przez człowieka, podział społeczeństwa na wyzyskiwaczy i wyzyskiwanych. Naczelne zadanie gospodarcze drugiej pięciolatki polegało na zakończeniu technicznej przebudowy gospodarstwa narodowego.

Nowy aparat produkcyjny, nowoczesna technika współczesnego wielkiego przemysłu zyskały dominujące znaczenie we wszystkich gałęziach życia gospodarczego. Przeprowadzenie technicznej przebudowy gospodarstwa narodowego wymagało uporczywej walki o opanowanie nowej techniki. Sukcesy osiągnięte w tej dziedzinie znalazły dobitny wyraz w znacznym podniesieniu wydajności pracy.

W rezultacie drugiej pięciolatki Związek Radziecki ukształtował się jako państwo socjalistyczne i zakończył w ogólnym zarysie przebudowę techniczną gospodarstwa narodowego.

W okresie wykonywania drugiej pięciolatki stworzone zostały nowe kadry inteligencji technicznej pochodzącej z robotników i chłopów oraz osiągnięta została poważna poprawa poziomu materialnego i kulturalnego całego ludu pracującego ZSRR.

Trzeci plan pięcioletni został ustalony na okres lat 1938—1942.

W ciągu trzeciej pięciolatki Związek Radziecki zapoczątkował nowy etap rozwoju, okres dokończenia budowy społeczeństwa socjalistycznego i stopniowego przechodzenia od socjalizmu do komunizmu. Trzecia pięciolatka zaczęła realizować podstawowe zadanie gospodarcze ZSRR; polegało ono na tym, aby doścignąć i wyprzedzić najbardziej rozwinięte kraje Europy oraz Stany Zjednoczone Ameryki pod względem rozmiarów produkcji na głowę ludności w zakresie surówki żelaza, stali, paliwa, energii elektrycznej, maszyn oraz innych dóbr produkcyjnych i konsumpcyjnych.

Po Rosji carskiej Związek Radziecki odziedziczył nader niski poziom produkcji przemysłowej na głowę ludności. W 1913 roku Rosja stała pod tym względem przeszło 20 razy niżej od USA. Na początku trzeciej pięciolatki produkcja przemysłowa na głowę ludności wzrosła w porównaniu z 1913 r. siedmiokrotnie. Mimo to Związek Radziecki pozostawał pod tym względem jeszcze dość poważnie w tyle za głównymi państwami kapitalistycznymi. W zakresie podstawowych artykułów przemysłowych produkcja ZSRR na głowę ludności była 3—4 razy mniejsza niż w USA.

W ciągu trzech i pół roku przed wojną w pracy nad wykonaniem trzeciej pięciolatki osiągnięte zostały wielkie sukcesy,

mimo że na granicach ZSRR toczyły się już w tym okresie działania wojenne.

Osiągnięty w 1940 roku poziom rozwoju gospodarstwa narodowego ZSRR charakteryzują następujące dane:

	Jednostka miary	r. 1913	r. 1940	Ile razy produkcja 1940 r. przewyższa produkcję 1913 r.
1	2	3	4	5
Dochód narodowy	mlrd. rubli wg cen 1926—1927 r.	21,0	128,3	6,0
Globalna produkcja całego przemysłu w tej liczbie:	„	16,2	138,3	8,5
Produkcja dóbr wytwórczych	„	5,4	84,8	13,5
Produkcja dóbr spożywczych	„	10,8	53,7	5,0
Surówka żelaza	mln. ton	4,2	15,0	3,5
Stal	„	4,2	18,3	4,5
Węgiel	„	29,0	166,0	5,5
Ropa naftowa	„	9,0	31,0	3,5
Energia elektryczna	mlrd. kWh	1,9	48,3	26,0
Produkcja maszyn i obróbka metali	mln. ton	1,5	50,2	33,0
Zboże towarowe	„	21,6	38,3	1,8
Bawełna surowa	„	0,74	2,7	3,5

„Tak niebywały wzrost produkcji — stwierdził Stalin — nie może być traktowany jako zwykły i normalny rozwój kraju od zacofania do postępu. Był to skok, przy którego pomocy ojczyzna nasza przekształciła się z kraju zacofanego w postępowy, z rolniczego w uprzemysłowiony".

* *
*

Podstawą planów pięcioletnich była radziecka p o l i t y k a u p r z e m y s ł o w i e n i a k r a j u.

Polityka ta była podyktowana sytuacją wewnętrzną i międzynarodową Związku Radzieckiego. Umożliwiła ona likwi-

dację przeciwieństwa między postępowym ustrojem społecznym a zacofaną podstawą gospodarczą oraz zapewniła niezależność gospodarczą kraju i jego zdolność obronną.

Podczas gdy inne kraje rozpoczynały zazwyczaj uprzemysłowienie od przemysłu lekkiego i na podstawie jego akumulacji stwarzały warunki dla rozwoju przemysłu ciężkiego, Związek Radziecki wyrzekł się tej utartej drogi uprzemysłowienia i przystąpił do realizacji tego zadania u siebie bezpośrednio od rozwijania ciężkiego przemysłu. Umożliwiło to realizację programu uprzemysłowienia kraju w ciągu niezwykle krótkiego okresu dziejowego. Stworzenie i rozwój ciężkiego przemysłu umożliwił zarazem rekonstrukcję techniczną rolnictwa i przemysłu lekkiego.

Jedną ze szczególnych cech radzieckiej polityki uprzemysłowienia było jej realizowanie na podstawie wewnętrznych, krajowych źródeł akumulacji. W odróżnieniu od innych krajów ZSRR odrzucił takie źródła akumulacji, jak grabież kolonialna, lichwiarskie pożyczki lub koncesje. Wyższość ustrojowa systemu radzieckiego i skupienie w ręku socjalistycznego państwa kluczowych pozycji gospodarstwa narodowego umożliwiły stosowanie polityki obliczonej na uprzemysłowienie ZSRR w oparciu jedynie o wewnętrzne siły kraju.

Dzięki sukcesom polityki industrializacji przemysł radziecki zdobył sobie w ciągu niesłychanie krótkiego czasu dominujące stanowisko w globalnej produkcji gospodarstwa narodowego. Decydujące znaczenie miał przy tym wzrost produkcji narzędzi i środków wytwarzania w całokształcie produkcji przemysłowej. W 1913 roku na produkcję dóbr wytwórczych przypadała jedna trzecia ogólnej produkcji przemysłowej, a w 1940 roku już dwie trzecie.

Wyniki pięciolatek wykazały, że socjalistyczny przemysł zajmuje pierwsze miejsce na świecie pod względem tempa wzrostu. Opierając się na swej ogromnej przewadze pod tym

względem, Związek Radziecki zdołał osiągnąć wysoki poziom rozwoju przemysłu, a szczególnie tych gałęzi, które wytwarzają środki produkcji. Rosja carska zajmowała piąte miejsce na świecie pod względem rozmiarów produkcji przemysłowej. ZSRR zaś wysunął się na początku drugiej pięciolatki na drugie miejsce na świecie i pierwsze w Europie, wyprzedzając pod względem rozmiarów ogólnej produkcji przemysłowej Niemcy, Anglię i Francję.

Podstawą planów pięcioletnich była również polityka kolektywizacji rolnictwa, która umożliwiła likwidację przeciwieństw ekonomiki radzieckiej: istnienia wielkiego i skoncentrowanego przemysłu obok rozproszkowanych gospodarstw chłopskich o niskim stopniu wydajności produkcji towarowej. Drobna gospodarka chłopska nie mogła zaspokoić rosnących potrzeb kraju w zakresie surowców przemysłowych i produktów żywnościowych, stając się tym samym hamulcem rozwoju całokształtu socjalistycznego gospodarstwa narodowego.

Przebudowa produkcji rolniczej na zasadach kolektywizacji pozwoliła stworzyć podwaliny socjalizmu na wsi i zlikwidować tam elementy kapitalistyczne. Kolektywizacja stworzyła warunki dla szybkiego wzrostu produkcji rolniczej i zapewniła dopływ żywności do miast i surowców rolniczych do przemysłu.

Postępowa rola kolektywizacji polegała wreszcie na tym, że pozwoliła ona w ciągu kilku lat pokryć cały kraj siecią wielkich gospodarstw rolnych; umożliwiło to stosowanie na wsi nowoczesnej techniki oraz wykorzystanie wszelkich osiągnięć wiedzy agronomicznej, zapewniającej zwiększenie produkcji towarowej.

* *
*

Pomyślne wykonanie planów pięcioletnich umożliwiło przygotowanie całego kraju do czynnej obrony i przyszłego

odparcia naporu wojsk niemiecko-faszystowskich oraz osiągnięcie największego w dziejach zwycięstwa militarnego i gospodarczego.

Możliwości i zalety radzieckiej gospodarki planowej ujawniły się z całą siłą podczas Wielkiej Wojny Narodowej.

Najbardziej skomplikowane zadania, postawione przez wojnę przed Związkiem Radzieckim, były realizowane w niewiarygodnie trudnych warunkach.

Po pierwsze, Niemcy hitlerowskie jako napastnik okazały się bardziej przygotowane do wojny niż Związek Radziecki.

Po drugie, faszystowskie Niemcy wykorzystały dla swoich potrzeb wojennych nie tylko potężną gospodarkę wojenną własnego kraju, lecz również bazę produkcyjną i zasoby surowcowe prawie całej Europy Zachodniej.

Po trzecie, Związek Radziecki na początku wojny stracił chwilowo szereg ważnych pod względem gospodarczym obszarów, co niezmiernie skomplikowało zadanie przestawienia gospodarstwa narodowego na tory wojenne.

Jeżeli w początkowym etapie wojny udało się Niemcom hitlerowskim uzyskać przewagę na skutek niespodzianej napaści na Związek Radziecki, to w toku wojny przewaga ta znikła.

Dzięki planowaniu państwo radzieckie zdołało wykorzystać stworzone w okresie pięciolatek materialne możliwości dla szybkiego przestawienia całego życia gospodarczego na tory wojenne, zaopatrując Armię Czerwoną w niezbędne uzbrojenie oraz gromadząc rezerwy dla całkowitego pokonania wroga. Rozwojem gospodarki wojennej kierował stworzony w pierwszych dniach wojny Państwowy Komitet Obrony, który udzielał wskazówek Gosplanowi ZSRR.

Wzrost gospodarki wojennej ZSRR znalazł przede wszystkim wyraz w sukcesach p r z e m y s ł u w o j e n-

n e g o. W latach wojny kilkakrotnie zwiększyła się produkcja przemysłu wojennego.

Następująca tabela przedstawia roczną produkcję przemysłu wojennego w ZSRR w ciągu ostatnich trzech lat wojny w zestawieniu z okresem pierwszej wojny światowej w Rosji:

	Okres pierwszej wojny światowej w Rosji	Okres Wielkiej Wojny Narodowej w ZSRR
Czołgi i działa samobieżne (tys.)	—	30
Samoloty (tys.)	—	40
Działa art. (tys.)	3,9	120
Karabiny maszynowe (tys.)	8,9	450
Karabiny i automaty (mln.)	1,05	5
Moździerze (tys.)	6,2	100
Pociski, bomby, miny (mln.)	16,3	2.401

Taki rozmach produkcji wojennej umożliwił w końcowym etapie wojny piętnastokrotne zwiększenie liczebności nowoczesnych czołgów w porównaniu z czasami pokoju. Ilość samolotów zwiększyła się pięciokrotnie w porównaniu z początkowym stadium wojny. Również artyleria radziecka wzrosła podczas wojny przeszło pięciokrotnie w porównaniu z okresem przedwojennym.

Do wzrostu przemysłu wojennego przyczyniło się przede wszystkim, w początkowym okresie wojny planowe skoncentrowanie dla c e l ó w w o j e n n y c h r e z e r w m a t e r i a ł o w y c h, f i n a n s o w y c h oraz s i ł y r o b o c z e j. Gospodarka planowa umożliwiła rozwiązanie tego zadania w bardzo krótkim czasie.

W celu dokonania wojennej przebudowy gospodarstwa narodowego przeprowadzono planową zmianę specjalizacji większości przedsiębiorstw przemysłowych. Ogromne znaczenie dla przebudowy wojennej gospodarstwa narodowego ZSRR miało planowe współdziałanie zakładów przy wyko-

naniu zamówień wojennych. Współdziałanie to dało możność wciągnięcia do wykonywania zamówień wojennych wielu przedsiębiorstw najrozmaitszych gałęzi oraz pozwoliło przyśpieszyć produkcję dla potrzeb wojny i w krótkim terminie opanować masową produkcję nowych typów uzbrojenia, samolotów, czołgów i amunicji.

Jednocześnie dokonano planowej redystrybucji zasobów surowca, paliwa oraz materiałów niezbędnych do wykonania zamówień wojennych. Wystarczy powiedzieć, że ciężar gatunkowy wyrobów hutniczych zużytych przez przemysł wojenny zwiększył się czterokrotnie w zestawieniu z okresem przedwojennym, rzecz prostą, drogą zredukowania dostaw dla potrzeb cywilnej produkcji maszyn oraz dla prac inwestycyjnych.

Wciągnięcie do produkcji nowych rezerw siły roboczej, planowy ich przydział i szkolenie na niesłychanie wielką skalę kadr robotniczych umożliwiło rozwiązanie problemu rąk roboczych w okresie wojny. Szkolenie robotników w szkołach fabrycznych, rzemieślniczych i kolejowych (państwowe rezerwy pracownicze) stało się bardzo ważnym źródłem zaopatrzenia gospodarki wojennej w siłę roboczą. Równolegle wciągnięto do produkcji i planowo przydzielono nowe rezerwy siły roboczej drogą zorganizowanego werbunku w mieście i na wsi oraz mobilizacji ludności miejskiej i wiejskiej do pracy w przemyśle.

Jednym z najtrudniejszych zadań, jakie stanęły przed państwem radzieckim w czasie wojny, było przerzucenie w niespotykanych rozmiarach przemysłu na wschód, co pozostawało w związku z chwilowym okupowaniem wielu okręgów przemysłowych przez nieprzyjaciela.

O pomyślnym rozwiązaniu tego zadania zadecydował, po pierwsze, fakt, że w głębi kraju stworzona została zawczasu, jeszcze w okresie pokojowym, baza wojenno-przemysłowa,

po drugie, zostało ono osiągnięte dzięki planowej ewakuacji maszyn i urządzeń na wschodnie tereny kraju.

Na wschód ewakuowano i w zasadzie odbudowano w ciągu I półrocza 1942 r. ponad 1.300 wielkich zakładów przemysłowych.

Dzięki ewakuowanym urządzeniom przemysłowym oraz dzięki nowemu budownictwu na terenach Uralu, Syberii Zachodniej, Kazachstanu i nad Wołgą zorganizowano nowe gałęzie produkcji i stworzono nowe ośrodki przemysłowe.

W rezultacie tej pracy przemysł terenów wschodnich ZSRR dwukrotnie przewyższył w czasie wojny przedwojenny poziom produkcji. Szczególnie wyrósł na terenach wschodnich przemysł wojenny przekraczając poziom z roku 1940 — 5,6 razy. Wojna w ogromnej mierze spotęgowała potencjał wojenno-przemysłowy Uralu, na który spadł główny ciężar zaopatrywania frontu w uzbrojenie. W ciągu czterech lat wojny produkcja przemysłowa Uralu wzrosła przeszło trzy i pół raza.

Szybki rozwój przemysłu wojennego byłby niemożliwy bez planowej przebudowy ciężkiego przemysłu. W wyniku olbrzymiej pracy nad przebudową techniczną i organizacyjną hutnictwa żelaznego na terenach wschodnich, zdołano w niezwykle krótkim czasie zwiększyć produkcję metali dla przemysłu wojennego. Rozwiązanie problemu metali wymagało przede wszystkim gruntownej zmiany charakteru produkcji hutniczej. Kombinaty hutnicze w Magnitogorsku i Kuzniecku oraz inne huty na Wschodzie musiały w jak najkrótszym terminie opanować technikę masowego wytapiania specjalnych gatunków metali dla przemysłu wojennego. Prawie trzykrotnie wzrósł udział jakościowej walcówki w produkcji metali. Globalna produkcja wyrobów hutniczych na Wschodzie zwiększyła się w okresie wojny w porównaniu z 1940 rokiem przeszło półtora raza.

Wzrost hutnictwa żelaznego w okresie wojny wymagał szerokiego rozwoju budownictwa w rejonach wschodnich, dostatecznego zaopatrzenia hutnictwa w koksujący węgiel, rudę żelazną i manganową oraz wyroby szamotowe.

W okresie wojny zwiększyło się również gwałtownie zapotrzebowanie paliwa w rejonach wschodnich, które stały się podstawową bazą kraju w dziedzinie hutnictwa i produkcji wojennej. Przemysł węglowy, dzięki planowym zarządzeniom państwa radzieckiego, dał sobie radę ze stojącym przed nim zadaniem w dziedzinie gospodarki wojennej, jakkolwiek musiał pokonywać niesłychane trudności. W ciągu trzech lat wojny wydobycie węgla na terenach wschodnich zwiększyło się półtora raza. W przemyśle naftowym niezbędna była w czasie wojny poważna przebudowa w celu znacznego zwiększenia produkcji wysokogatunkowego paliwa dla potrzeb frontu. W przemyśle naftowym zrealizowana została szeroka akcja inwestycyjna mająca na celu zwiększenie wydobycia i przeróbki ropy na Wschodzie jak również odbudowę zniszczonego podczas wojny przemysłu naftowego na Kaukazie.

W okresie wojny, w związku z przerzuceniem wielkiej liczby zakładów na wschód, niezwykłej ostrości nabrała kwestia zaopatrzenia w energię elektryczną wschodnich terenów, a przede wszystkim Uralu. Trzeba było w jak najkrótszym czasie zwiększyć moc zainstalowaną elektrowni na terenie Wschodniego Uralu. Szybkie tempo zwiększenia mocy siłowni w tych rejonach zostało osiągnięte dzięki planowej ewakuacji instalacji elektrycznych ze strefy działań wojennych oraz dzięki stosowaniu na wielką skalę metod szybkościowego budownictwa i montażu instalacji w elektrowniach na Uralu.

Wzrost gospodarki wojennej związany był z rozszerzeniem prac inwestycyjnych w gospodarstwie narodowym. Tak np.

w czasie wojny, na Wschodzie uruchomiono 40 wielkich pieców hutniczych o wydajności 2,4 miliona ton surówki, 45 pieców martenowskich oraz większą ilość pieców elektrycznych o łącznej wydajności 3,7 miliona ton stali, 14 walcowni o wydajności 1,3 miliona ton gotowej walcówki, 13 zespołów koksowniczych o wydajności 5,4 miliona ton koksu. Uruchomiono większą ilość kopalni węgla i elektrowni na terenach wschodnich, przedsiębiorstwa budowy maszyn ciężkich, maszyn rolniczych oraz innych maszyn, zakłady przemysłu chemicznego oraz wiele przedsiębiorstw przemysłu lekkiego i spożywczego.

Przyśpieszone uruchomienie nowych przedsiębiorstw osiągano, po pierwsze, drogą ześrodkowania inwestycyj i zasobów materiałowych na budownictwie najbardziej ważnych gałęzi i obiektów, po drugie zaś drogą szerokiego zastosowania nowoczesnych metod i obniżenia kosztów budownictwa oraz oszczędności materiałów budowlanych.

Równocześnie jeszcze w czasie wojny rozwinęły się na wielką skalę prace nad odbudową gospodarstwa narodowego na terenach, które ucierpiały na skutek okupacji. Na prace inwestycyjne na tych terenach wydatkowano w czasie wojny 75 miliardów rubli.

Jeszcze w czasie wojny odbudowano na terenach wyzwolonych spod okupacji tysiące przedsiębiorstw przemysłowych.

W rolnictwie odbudowano 85 tysięcy kołchozów, przeszło 1.800 sowchozów i 3 tysiące ośrodków maszynowo-traktorowych.

W kolejnictwie podczas wojny odbudowano na terenach wyzwolonych około 50 tys. kilometrów kolei, 16 tys. mostów, tysiące kilometrów drugich torów, linii telekomunikacyjnych i torów stacyjnych,

Szczególną uwagę poświęcił rząd radziecki odbudowie gospodarki mieszkaniowej i komunalnej. W okręgach Federacji Rosyjskiej wyzwolonych spod okupacji niemieckiej od początku akcji odbudowy do połowy 1945 roku zbudowano i odbudowano około 500 tys. domów mieszkalnych, ponad 2 miliony osób przeniosło się z ziemianek i ruin do nowych domów.

Jednym z najważniejszych zadań planowania w okresie wojny był również wzrost r o l n i c t w a, jako podstawy aprowizacji i źródła surowcowego zaopatrzenia przemysłu. Rolnictwo musiało rozwiązać niejedno trudne zadanie w związku z okupacją szeregu nader ważnych terenów rolniczych oraz mobilizacją dla celów wojennych znacznej części pracowników rolnych oraz mechanicznej i zwierzęcej siły pociągowej.

W okresie pierwszej wojny światowej 1914—1918 roku obszar zasiewów w europejskiej tylko części Rosji zmniejszył się o kilka milionów hektarów, produkcja zbóż spadła o przeszło 25%, znacznie zmniejszyło się również pogłowie bydła.

Kołchozy z powodzeniem wytrzymały próbę wojny. Wielka uspołeczniona produkcja, wysoki poziom mechanizacji, szeroka pomoc państwowa oraz patriotyczna postawa chłopstwa radzieckiego umożliwiły rozszerzenie podczas wojny obszarów uprawy oraz wzrost pogłowia bydła.

Obszar zasiewów zbóż ozimych na terenach zaplecza zwiększył się jesienią 1941 roku o przeszło pół miliona ha, a w 1942 r. o 2,5 miliona ha. W 1944 r., w związku z wyzwoleniem terenów Donu, Ukrainy i Kubania, zwiększył się obszar zasiewów w porównaniu z rokiem poprzednim o 7 milionów ha. W tym samym czasie rolnictwo radzieckie, mimo ciągle wzrastających świadczeń w produktach hodowlanych, zdołało powiększyć stan pogłowia w kołchozach.

Wyjątkowo wielką rolę w rozwoju radzieckiej gospodarki wojennej odegrał t r a n s p o r t. Kolejnictwo radzieckie wytrzymało podczas wojny próbę, której nie wytrzymałby transport żadnego innego kraju.

W czasie wojny koleje przewiozły ponad 19 milionów wagonów ładunków wojskowych i jednocześnie zapewniły ewakuację z rejonów przyfrontowych w głąb kraju — milionów ludzi i ogromnej ilości urządzeń przemysłowych. Wystarczy przypomnieć, że od lipca do grudnia 1941 roku przewieziono na Ural i na Syberię około półtora miliona wagonów z najrozmaitszymi ładunkami ewakuacyjnymi. A jednocześnie w zapleczu poważnie wzrosły przewozy ważnych ładunków gospodarczych. Przewozy na kolejach Uralu i Syberii zwiększyły się o dziesiątki milionów ton.

Wzrost gospodarki wojennej byłby niemożliwy również bez znacznego zwiększenia w y d a j n o ś c i p r a c y jak również bez zastosowania znacznych o s z c z ę d n o ś c i m a t e r i a ł o w y c h.

W czasie wojny poważnie spadły koszty własne produkcji wojennej. W rezultacie osiągnięto oszczędności w sumie 50 miliardów rubli, co z kolei miało bardzo istotne znaczenie dla sfinansowania wydatków wojennych.

PODSTAWOWE ZADANIA POWOJENNEJ PIĘCIOLATKI

W rezultacie zwycięskiego zakończenia Wielkiej Wojny Narodowej Związek Radziecki rozpoczął nowy etap rozwoju historycznego.

Powojenny plan pięcioletni jest planem odbudowy i dalszego rozwoju gospodarstwa narodowego ZSRR. Plan ten obejmuje okres od 1946—1950 r.

Podstawowe zadania nowego planu pięcioletniego polegają na:

a) **odbudowaniu terenów zniszczonych przez okupację niemiecką,**

b) **osiągnięciu przedwojennego poziomu przemysłu i rolnictwa,**

c) **przekroczeniu tego poziomu w bardzo znacznym stopniu.**

Gospodarstwo narodowe ZSRR poniosło na skutek okupacji niemieckiej olbrzymie straty. Bezpośrednie zniszczenia wyniosły według danych Nadzwyczajnej Komisji Państwowej do Ustalenia i Zbadania Zbrodni Niemiecko-Faszystowskich 679 miliardów rubli.

Na terenach okupowanych uległo zniszczeniu około 32 tysięcy przedsiębiorstw przemysłowych (w których przedtem zatrudniano około 4 milionów robotników), 65 tysięcy kilometrów torów kolejowych, 4.100 stacji kolejowych, 13 tysięcy mostów kolejowych; zrujnowane zostały i ograbione

dziesiątki tysięcy kołchozów, tysiące sowchozów i ośrodków maszynowo-traktorowych; wybito i zrabowano miliony sztuk bydła. Niesłychanym zniszczeniom uległy mieszkania, instytucje kulturalne i zdrowotne. Miliony obywateli radzieckich wymordowano, zamęczono, wywieziono do niewoli niemieckiej.

Odbudowa zniszczonych terenów wymaga ogromnych wysiłków ze strony narodu radzieckiego. Poziom produkcji przemysłowej na terenach wyzwolonych musi być w ciągu pięciolecia powiększony o 290%, przewozy kolejowe o 130%, produkcja zbóż winna się zwiększyć o 87%, pogłowie bydła rogatego o 52%.

Na cele odbudowy i dalszego rozwoju życia gospodarczego terenów wyzwolonych ZSRR zainwestuje się w ciągu pięciu lat 115 miliardów rubli, czyli około 50% wszystkich przewidzianych na ten okres nakładów inwestycyjnych w gospodarstwo narodowe w całym Związku Radzieckim.

Tereny wschodnie ZSRR podczas wojny znacznie przekroczyły przedwojenny poziom produkcji. Plan pięcioletni przewiduje dalszy rozwój przemysłu na tych terenach, które mają służyć zarazem jako baza odbudowy gospodarczej terenów wyzwolonych.

Plan pięcioletni dąży do osiągnięcia następującego poziomu rozwoju gospodarczego ZSRR w 1950 roku:

	Jednostka miary	1940 r.	1950 r.	1950 r. w % do r. 1940
Dochód narodowy ZSRR	mlrd. rub. wg cen 1926/27 r.	128,3	177,0	138
Globalna produkcja przemysłowa	„	138,5	205,0	148
Globalna produkcja rolnicza	„	23,2	29,5	127

	Jednostka miary	1940 r.	1930 r.	1950 r. w % % do r. 1940
Przewozy transportu kolejowego, wodnego i samochodowego	mlrd tono-km	483	657,5	136
Obroty detalicznego handlu państwowego i spółdzielczego	mlrd rubli wg. państw. cen detaliczn.	175,1	275,0	128[1]
Wydajność pracy w przemyśle	% %	—	—	136
Fundusz płac w gosp. narodowym	mlrd rubli	162,0	252,3	156

W realizacji podstawowych zadań gospodarczych i politycznych nowego planu pięcioletniego decydującą rolę muszą odegrać przemysł ciężki i transport.

Ustawa o planie pięcioletnim zwraca uwagę na konieczność „zapewnienia pierwszeństwa odbudowy i rozwoju ciężkiego przemysłu i kolejnictwa, bez których nie jest możliwa szybka i skuteczna odbudowa i rozwój całego gospodarstwa narodowego ZSRR".

Znaczne postępy przemysłu ciężkiego powinny w ciągu nowej pięciolatki stworzyć warunki szybkiej odbudowy i rozbudowy rolnictwa, komunikacji oraz przemysłu lekkiego i spożywczego.

Wzrost ciężkiego przemysłu pozwoli również wzmocnić niezależność techniczno-ekonomiczną kraju oraz zapewni dalsze zwiększenie zdolności obronnej ZSRR.

Przedwojenny poziom produkcji podstawowych gałęzi ciężkiego przemysłu zostanie osiągnięty w ciągu najbliższych 2—3 lat, a pod koniec pięciolatki zostanie przekroczony: w zakresie produkcji surówki, stali i wyrobów walcowniczych o 35%, wydobycia węgla o 51%, produkcji energii elektry-

[1] Według niezmienionych cen.

cznej o 70%, produkcji urządzeń przemysłowych o 100% i produkcji chemicznej o 50%.

Plan powojennej pięciolatki stwarza niezbędne warunki dla szybkiej odbudowy ciężkiego przemysłu. Przeszło połowa inwestycyj ogólnogospodarczych zostanie w ciągu pięciolecia skierowana do ciężkiego przemysłu. W przemyśle maszynowym przewiduje się w pierwszej kolejności odbudowę produkcji sprzętu potrzebnego dla ciężkiego przemysłu. Produkcja sprzętu dla hutnictwa, energetyki, kopalnictwa węglowego, przemysłu naftowego ku końcowi pięciolatki znacznie przewyższy poziom przedwojenny. W celu zwerbowania siły roboczej i stworzenia stałych kadr robotniczych w przemyśle węglowym, hutniczym i naftowym zastosowano tu poziom płac dla robotników, inżynierów i techników wyższy niż w innych gałęziach.

Jednym z decydujących warunków szybkiej odbudowy i rozwoju gospodarstwa narodowego jest także wzmocnienie transportu. Przewozy kolejowe, wodne i samochodowe przewyższą w 1950 roku o jedną trzecią poziom przedwojenny, prawie półtora raza poziom 1937 r. i przeszło trzykrotnie poziom 1932 roku. Szczególnie ważne znaczenie będzie miał wzrost kolejnictwa, którego przewozy będą o 28% większe od przedwojennych.

Plan pięcioletni stwarza także niezbędne warunki materialne dla wzrostu transportu. Rozmiary inwestycji w kolejnictwie ustalono na przeszło 40 miliardów rubli, czyli około jednej szóstej wszystkich inwestycji w gospodarstwie narodowym. Tabor kolei zostanie uzupełniony dużą ilością parowozów i wagonów, w związku z czym plan przewiduje stworzenie potężnej bazy wytwórczej w dziedzinie produkcji parowozów i wagonów. Koleje mają ponadto otrzymać duże ilości szyn, podkładów i części torowych.

Poważne znaczenie dla pomyślnego wykonania zadań stojących przed kolejnictwem będzie miało rozmieszczenie przestrzenne sił produkcyjnych na terenie republik i obszarów ekonomicznych ZSRR. Uwzględniona zostanie przy tym sprawa przybliżenia przemysłu do źródeł surowców i rejonów konsumpcji. Umożliwi to likwidację nieracjonalnych i zbyt odległych przewozów.

* *
*

Zapewnienie dobrobytu narodom Związku Radzieckiego i stworzenie w kraju obfitości podstawowych artykułów konsumpcyjnych wymaga podźwignięcia przemysłu produkującego te artykuły oraz rolnictwa.

Nowy plan pięcioletni przewiduje znaczne zwiększenie dostaw dla rolnictwa w zakresie traktorów, maszyn rolniczych i nawozów sztucznych. W tym celu planowane jest zwiększenie produkcji traktorów, odbudowanie i rozwój masowej produkcji maszyn rolniczych oraz przewyższenie przedwojennego poziomu produkcji nawozów sztucznych prawie w dwójnasób. Na szeroką skalę będzie przeprowadzana elektryfikacja rolnictwa. Przewidziana jest także bardzo szeroka akcja kształcenia fachowców i szkolenia masowych kadr wykwalifikowanych pracowników dla rolnictwa.

Plan pięcioletni przewiduje coroczne zwiększenie o 17% produkcji przemysłu wytwarzającego artykuły konsumpcyjne, co obok wzrostu rolnictwa wymaga zwiększenia bazy wytwórczej wszystkich gałęzi przemysłu lekkiego, włókienniczego i spożywczego. W tym celu przewiduje się zwiększenie rozmiarów budownictwa i podniesienie udziału tych gałęzi przemysłu w ogólnym planie inwestycyjnym. Nastąpi więc poważne zwiększenie produkcji maszyn, urządzeń technicznych jak również zastosowanie nowych, technicznie udosko-

nalonych instalacji oraz rozszerzenie baz remontowych dla przemysłu lekkiego i spożywczego. W celu rozszerzenia podstawy surowcowej przemysłu wytwarzającego artykuły konsumpcyjne, tworzy się wielki przemysł włókien sztucznych i rozwija produkcję syntetycznych garbników oraz sztucznej skóry.

W związku ze zwiększeniem produkcji artykułów konsumpcyjnych nowy plan pięcioletni przewiduje przejście w ciągu pierwszych lat okresu pięcioletniego od reglamentowanej aprowizacji kartkowej do wolnego handlu.

* *
*

Realizacja zadań planu pięcioletniego wymaga dalszego postępu technicznego w gospodarce ZSRR. Stanowi to warunek wzrostu produkcji i podniesienia wydajności pracy.

Bez dalszego szybkiego rozwoju techniki we wszystkich gałęziach gospodarstwa narodowego niesposób osiągnąć zamierzonego w planie pięcioletnim tempa rozwoju życia gospodarczego.

„W naszych czasach daleko sięgającego rozwoju techniki i szerokiego zastosowania nauki w przemyśle, kiedy stało się możliwe również wykorzystanie energii atomowej i innych wielkich odkryć naukowych — stwierdził W. Mołotow w swym referacie o XXVIII rocznicy Wielkiej Rewolucji Socjalistycznej — należy w planach gospodarczych poświęcić wyjątkową uwagę zagadnieniom techniki, zagadnieniom podwyższenia poziomu technicznego naszego przemysłu i kształceniu kadr technicznych o najwyższych kwalifikacjach".

Nowy plan pięcioletni kontynuuje politykę realizowaną w okresie poprzednich trzech pięciolatek w kierunku mechanizacji procesów przemysłowych wymagających wielkiego

nakładu pracy, w kierunku automatyzacji i elektryfikacji produkcji. Jednocześnie nowy plan umożliwia rozwój nowych dziedzin techniki produkcyjnej.

Podstawą dalszego podniesienia poziomu technicznego gospodarki ZSRR jest rozwój przemysłu maszynowego. O wzroście bazy wytwórczej dla przemysłu maszynowego decyduje wzrost ilości obrabiarek do metali. W okresie przedwojennych pięciolatek istniejące obrabiarki uległy gruntownej renowacji i liczba ich bardzo poważnie wzrosła. Z ogólnej ilości obrabiarek w 1932 roku dwie trzecie zostały zainstalowane po rewolucji, a ponad 40% zainstalowano w ciągu trzech lat pierwszej pięciolatki. W okresie lat 1932—1940 ogólna liczba obrabiarek do metali podniosła się do 1.300.000 sztuk.

Dalszy postęp techniczny w życiu gospodarczym wymaga wszechstronnego rozwoju nauki, gdyż pięciolatka stawia sobie za cel nie tylko osiągnięcie, ale i wyprzedzenie w najbliższym czasie zdobyczy nauki poza granicami ZSRR. Program budownictwa wszelkiego rodzaju instytucji naukowo-badawczych przyczyni się do pełnego rozwoju sił naukowych.

* *
*

Niezmiernie ważne znaczenie dla rozwoju życia gospodarczego w okresie nowej pięciolatki będzie miało zapewnienie dopływu wykwalifikowanych stałych kadr pracowniczych. Realizacja tego zadania wymaga dalszej mechanizacji produkcji, stałego polepszenia organizacji pracy, właściwego zaopatrzenia i ulepszenia warunków mieszkaniowych robotników.

Głównym źródłem wzrostu produkcji będzie wzrost wydajności pracy. Poziom wydajności pracy w przemyśle będzie pod koniec pięciolatki wyższy niż przed wojną.

Program wzrostu produkcji i budownictwa, przewidziany w planie pięcioletnim, wymaga systematycznego obniżania kosztów własnych produkcji. Oszczędności płynące z obniżenia kosztów własnych w gospodarstwie narodowym powinny w ciągu pięciolecia wynosić około 160 miliardów rubli.

* *
*

Nowy plan pięcioletni zmierza więc do dalszej realizacji wysuniętego jeszcze przed wojną podstawowego zadania ekonomicznego ZSRR.

Mówiąc o długofalowych planach gospodarczych Stalin zaznaczył, iż konieczne jest trzykrotne zwiększenie poziomu przemysłu w ZSRR w porównaniu ze stanem przedwojennym. Stalin postawił przed przemysłem zadanie osiągnięcia rocznej produkcji około 50 milionów ton surówki żelaza, 60 milionów ton stali, 500 milionów ton węgla i 60 milionów ton ropy naftowej.

„Tylko pod tym warunkiem — stwierdził Stalin — można uważać, że kraj nasz będzie zabezpieczony przed każdą ewentualnością. Wykonanie tego zajmie przypuszczalnie trzy pięciolatki, jeśli nie więcej. Ale my możemy to zrobić i musimy to zrobić".

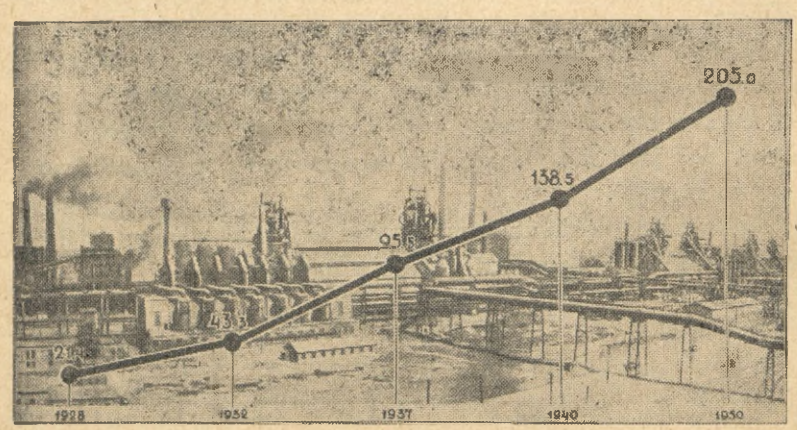
Nowy plan pięcioletni jest bardzo ważnym etapem na drodze do realizacji tego olbrzymiego programu.

WZROST PRODUKCJI W OKRESIE NOWEJ PIĘCIOLATKI

PRZEMYSŁ

Realizacja podstawowych zadań nowego planu pięcioletniego wymaga przede wszystkim szybkiego tempa odbudowy i rozwoju przemysłu.

Wzrost przemysłu w okresie trzech pięciolatek przed wojną i w okresie pięciolatki powojennej obrazuje następujące zestawienie (w miliardach rubli):

Wzrost globalnej produkcji przemysłu ZSRR

Pięcioletni plan rozwoju przemysłu wykonany został w ciągu czterech lat i trzech miesięcy **pierwszej pięciolatki**

w 96,4% a w ciężkim przemyśle w 109,8%, przy czym produkcja całego przemysłu prawie trzykrotnie przewyższała poziom przedwojenny i dwukrotnie — poziom 1928 r.

Ciężar gatunkowy produkcji wielkiego przemysłu w stosunku do produkcji rolniczej zwiększył się z 48% w 1928 roku do 70% w 1932 roku. Było to wyrazem przekształcenia ZSRR z kraju rolniczego w przemysłowy.

W okresie pierwszej pięciolatki dokonana została gruntowna rekonstrukcja najważniejszych gałęzi ciężkiego przemysłu, przed którym z kolei stało zadanie przebudowy technicznej innych gałęzi gospodarstwa narodowego.

W okresie pierwszej pięciolatki dokonana została, w oparciu o własny przemysł, rekonstrukcja techniczna rolnictwa.

Taki sam proces rozpoczął się w przemyśle lekkim i w komunikacji. W okresie drugiej pięciolatki zakończona została, ogólnie rzecz biorąc, rekonstrukcja techniczna przemysłu. Produkcja nowych i przebudowanych zakładów przemysłowych wynosiła w 1937 roku ponad 80% ogólnej produkcji przemysłowej. W najważniejszych zaś gałęziach przemysłu udział nowych i zrekonstruowanych zakładów wynosił ponad 90%. Do tych gałęzi przemysłu należały elektrownie, przemysł chemiczny, hutnictwo żelazne i szereg branż przemysłu maszynowego.

Zakończona została w zasadzie elektryfikacja aparatu napędowego w przemyśle. W wyniku tej technicznej rekonstrukcji gospodarstwa narodowego prawie dwukrotnie zwiększyło się energetyczne uzbrojenie pracy w wielkim przemyśle.

Dzięki opanowaniu nowej techniki w okresie drugiej pięciolatki, nastąpił olbrzymi wzrost produkcji przemysłowej. Plan drugiej pięciolatki wykonany został w przemyśle przedterminowo, bo w ciągu 4 lat i 3 miesięcy. Wartość produkcji całego przemysłu podniosła się z 43,3 miliarda rubli w 1932

roku do 95,5 miliarda rubli w 1937 roku, wobec planowanej na rok 1937 kwoty 92,7 miliarda rubli.

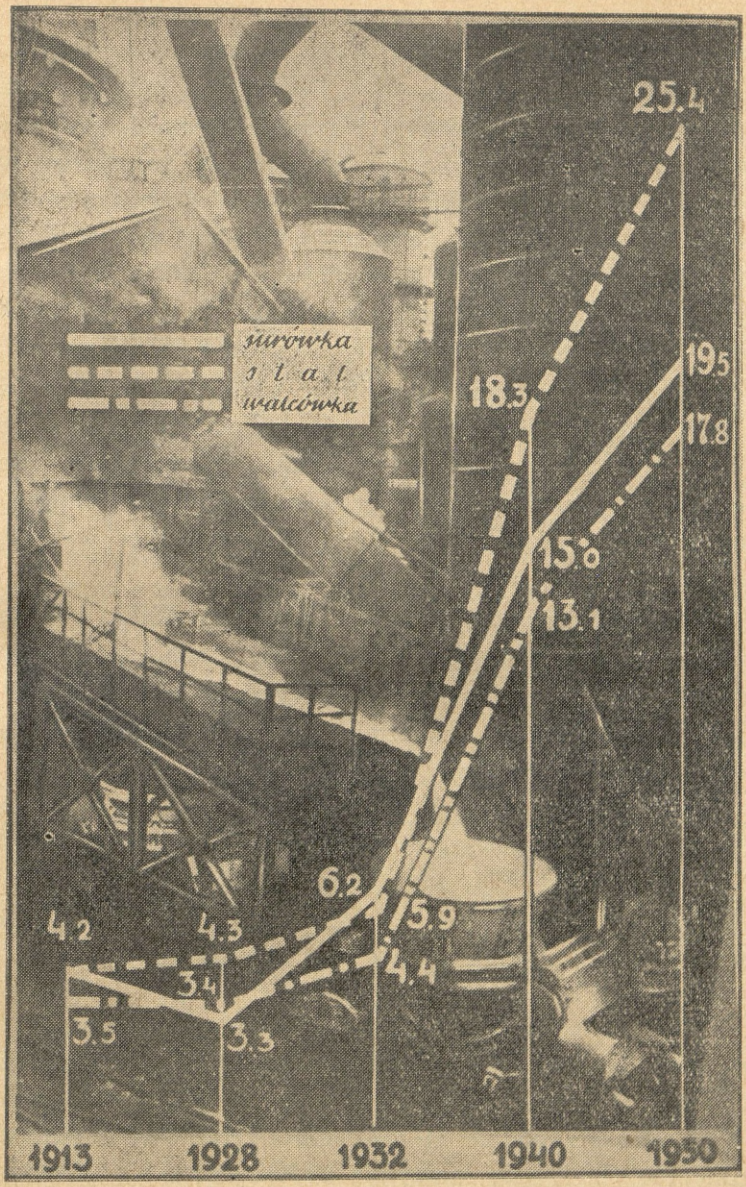
Przewidywany w drugim planie pięcioletnim przeciętny roczny przyrost produkcji przemysłowej został przekroczony: zamiast 16,5% średniego rocznego przyrostu według planu drugiej pięciolatki osiągnięto przyrost 17,1%.

„Musimy stwierdzić — oświadczył Mołotow — że również podczas drugiej pięciolatki rozwój ciężkiego przemysłu posuwał się znacznie szybciej niż rozwój przemysłu wytwarzającego dobra powszechnego użytku. Główną tego przyczyną była okoliczność, że w toku realizacji drugiej pięciolatki musieliśmy przeprowadzić poważną korektę w planie rozwoju przemysłu. Podobnie jak w czasie pierwszej pięciolatki tak i teraz musieliśmy ze względu na sytuację międzynarodową zwiększyć pierwotnie nakreślone tempo rozwoju przemysłu obronnego".

Nader ważnym wynikiem drugiej pięciolatki było znaczne przekroczenie planu w przemyśle maszynowym: podczas gdy zadanie opiewało na 19,3 miliarda rubli, faktyczna produkcja przemysłu maszynowego i metalowego wynosiła w 1937 roku 27,5 miliarda rubli.

W okresie drugiej pięciolatki ciężki przemysł jeszcze szerzej realizował swe zadania w dziedzinie zaopatrzenia rolnictwa w środki wytwarzania. Jednocześnie zwiększyły się również dostawy ciężkiego przemysłu dla kolejnictwa, przemysłu lekkiego i w szczególności dla przemysłu spożywczego.

W ciągu trzech pierwszych lat **trzeciej pięciolatki** produkcja brutto przemysłu podniosła się z 95,5 miliarda rubli do 138,5 miliarda rubli; oznaczało to, że przeciętny roczny przyrost wytwórczości przemysłowej wynosił 13%. W porównaniu z rokiem 1913 produkcja wielkiego przemysłu ZSRR wzrosła prawie dwunastokrotnie. Produkcja dóbr wytwórczych zwiększyła się w ciągu trzech lat pięciolatki

Wzrost produkcji hutnictwa żelaznego (w milionach ton)

przeszło połtora raza, produkcja zaś przemysłu maszynowego o 75%.

Pięcioletni plan odbudowy i rozwoju gospodarstwa narodowego, jak to już zaznaczyliśmy wyżej, przewiduje na rok 1950 globalną produkcję przemysłową w wysokości 205 miliardów rubli. Osiągnięcie takiego poziomu produkcji będzie równoznaczne z przekroczeniem poziomu przedwojennego o 48%. Poziom 1937 roku zostanie przekroczony przeszło dwukrotnie, poziom zaś 1932 roku — prawie pięciokrotnie.

W okresie powojennej pięciolatki jeszcze bardziej wzrośnie rola ciężkiego przemysłu w rekonstrukcji całego gospodarstwa narodowego ZSRR. Pozostaje to w związku z koniecznością znacznie większego zaopatrzenia rolnictwa, transportu oraz przemysłu lekkiego i spożywczego w sprzęt produkcyjny.

Odbudowa i rozwój życia gospodarczego ZSRR uwarunkowane są przede wszystkim przez wzrost h u t n i c t w a ż e l a z n e g o.

Rozwój produkcji hutnictwa przedstawia następująca tabelka (w milionach ton):

	1913 r.	1928 r.	1932 r.	1940 r.	1950 r.
Surówka żelazna	4,2	3,3	6,2	15,0	19,5
Stal	4,2	4,3	5,9	18,3	25,4
Walcówka	3,5	3,4	4,4	13,1	17,8

Zacofanie Rosji carskiej w dziedzinie hutnictwa było szczególnie wielkie. Rosja stała na piątym miejscu w świecie pod względem wytapiania żelaza i stali. Na głowę ludności w 1913 roku przypadało 11 razy mniej żelaza niż w Stanach Zjednoczonych, 8 razy mniej niż w Niemczech i w Wielkiej Brytanii i 4 razy mniej niż we Francji.

Pierwsza wojna światowa podważyła słaby przemysł hutniczy Rosji. W 1916 roku zgasło 36 wielkich pieców i w kraju rozpoczął się głód żelaza.

Stworzenie potężnego hutnictwa żelaznego było jednym z najważniejszych wyników pięciolatek stalinowskich. Jednocześnie z rekonstrukcją południowego hutnictwa w okresie pierwszej pięciolatki stworzona została nowa baza węglowo-hutnicza na Wschodzie. Wykorzystując niezmierzone bogactwa rud na Uralu i węgla w Zachodniej Syberii, zbudowano olbrzymie kombinaty hutnicze w Magnitogorsku i Kuzniecku.

W okresie drugiej pięciolatki produkcja surówki żelaza zwiększyła się przeszło dwukrotnie, a produkcja stali i walcówki — trzykrotnie. Zlikwidowano istniejącą pod koniec pierwszej pięciolatki dysproporcję polegającą na zbyt małej produkcji stali w stosunku do surówki żelaza. Szczególnie wielkie postępy osiągnięto w dziedzinie stali elektropiecowej i walcówki gatunkowej. W 1937 roku wyprodukowano np. 2,5 miliona ton gatunkowej walcówki wobec 0,5 miliona ton w 1932 roku.

Trzeci plan pięcioletni przewidywał dalszy wzrost produkcji hutnictwa żelaznego, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb przemysłu maszynowego i przemysłu wojennego.

W 1940 roku wytopiono prawie 4 razy więcej żelaza niż w 1913 roku, stali zaś 4,5 raza więcej. Na Wschodzie hutnictwo rozwijało się przy tym w znacznie szybszym tempie niż całe hutnictwo ZSRR. W rezultacie, ciężar gatunkowy wschodnich terenów w ogólnej produkcji hutniczej podniósł się z 21% w 1913 roku na 32% w 1940 roku. Produkcja metali na samym tylko Wschodzie znacznie przewyższyła całą produkcję hutniczą Rosji w 1913 roku.

Nowy plan pięcioletni wysuwa w dziedzinie hutnictwa żelaznego wyjątkowo wielkie zadania. Wytapianie surówki

powinno osiągnąć w 1950 roku 19,5 miliona ton, stali zaś — 25,4 miliona ton, co oznacza przekroczenie przedwojennej produkcji hutniczej o 35%. Wytapianie surówki przewyższy w 1950 roku przeszło trzykrotnie produkcję z końca drugiej pięciolatki, a wytapianie stali — przeszło czterokrotnie.

Hutnictwo powinno wznowić i znacznie rozszerzyć produkcję tych gatunków metali, które są najbardziej potrzebne w gospodarstwie narodowym. Szczególnie ważne jest zwiększenie produkcji szyn kolejowych i rur dla przemysłu naftowego oraz walcówki dla przemysłu metalowego.

Wzrost produkcji hutniczej zależy przede wszystkim od jak najszybszej odbudowy południowych zakładów hutniczych oraz połączonych z nimi przedsiębiorstw kopalnictwa i przetwórstwa rud żelaznych i manganowych, zakładów koksowniczo-chemicznych i fabryk wyrobów szamotowych. Drugim źródłem wzrostu produkcji hutnictwa żelaznego jest dalszy rozwój hutnictwa na terenach wschodnich, a w szczególności na Uralu, w Syberii Zachodniej i na Dalekim Wschodzie. W 1950 roku huty wschodnie będą produkowały dwa razy więcej metali niż w 1940 roku.

Warunkiem zwiększenia produkcji wyrobów hutniczych jest powiększenie zasobów surowcowych tego przemysłu. W związku z tym zwiększa się wydobycie rudy żelaznej dla potrzeb kuznieckiego kombinatu hutniczego w blisko położonych złożach rudy w Górnej Szorii (Ałtaj); rozszerza się też bazę górniczą kombinatu hutniczego w Magnitogorsku i wydobycie rudy na Dalekim Wschodzie.

Plan pięcioletni przewiduje stworzenie specjalnej bazy do łamania żelastwa. Zostaną stworzone zmechanizowane oddziały przygotowawcze dla obróbki złomu w zakładach hutniczych i nawet odrębne fabryki do łamania złomu.

Program wzrostu produkcji hutniczej, przewidziany w nowym planie pięcioletnim, wychodzi m. in. z istniejących możli-

wości większego wykorzystania zdolności produkcyjnej zakładów hutniczych.

Odpowiednie wykorzystanie urządzeń przemysłowych hutnictwa będzie w bardzo dużym stopniu uzależnione od polepszenia jakości rudy i koksu. Duże znaczenie będzie również miało przewidywane w planie pięcioletnim zastosowanie do wielkich pieców hutniczych podmuchu wzbogaconego tlenem, co pozwoli zaoszczędzić znaczną ilość węgla. W celu oszczędzania węgla i polepszenia bilansu energetycznego przedsiębiorstw hutniczych przewiduje się budownictwo rurociągów dla wykorzystania w przemyśle gazów koksowniczych.

Wzrost produkcji hutniczej w okresie pięciolecia opiera się również na dalszym postępie technicznym zakładów hutniczych. Przewidywane jest daleko idące zmechanizowanie pracochłonnych procesów produkcyjnych w oddziałach wielkopiecowych, martenowskich i walcowniczych. W tym celu plan pięcioletni dąży do wyposażenia składów rudy, węgla i koksu w nowoczesne dźwigi. Oddziały transportowe hut i kopalń otrzymają wagony wyładowujące się automatycznie.

Jednocześnie zostanie przeprowadzona dalsza automatyzacja procesów wytwórczych przez wyposażenie agregatów hutniczych w przybory kontrolno-pomiarowe i aparaturę do automatycznego kierowania.

Produkcja metali kolorowych i szlachetnych zostanie w okresie nowej pięciolatki podniesiona do rozmiarów, które zapewniłyby całkowite pokrycie potrzeb gospodarstwa narodowego przez przemysł krajowy.

W okresie dwóch pierwszych pięciolatek stworzone zostało potężne hutnictwo metali kolorowych. Powstały takie gałęzie produkcji metali kolorowych, jak przemysł aluminiowy, niklowy, cynowy i przemysł metali szlachetnych. W ciągu drugiej pięciolatki Związek Radziecki w dwójnasób zwięk-

szył rozmiary wytapiania surowej miedzi, ołowiu zaś 3,3-krotnie i cynku 5,7-krotnie.

Nowy plan pięcioletni przewiduje zwiększenie produkcji metali kolorowych w następujących rozmiarach:

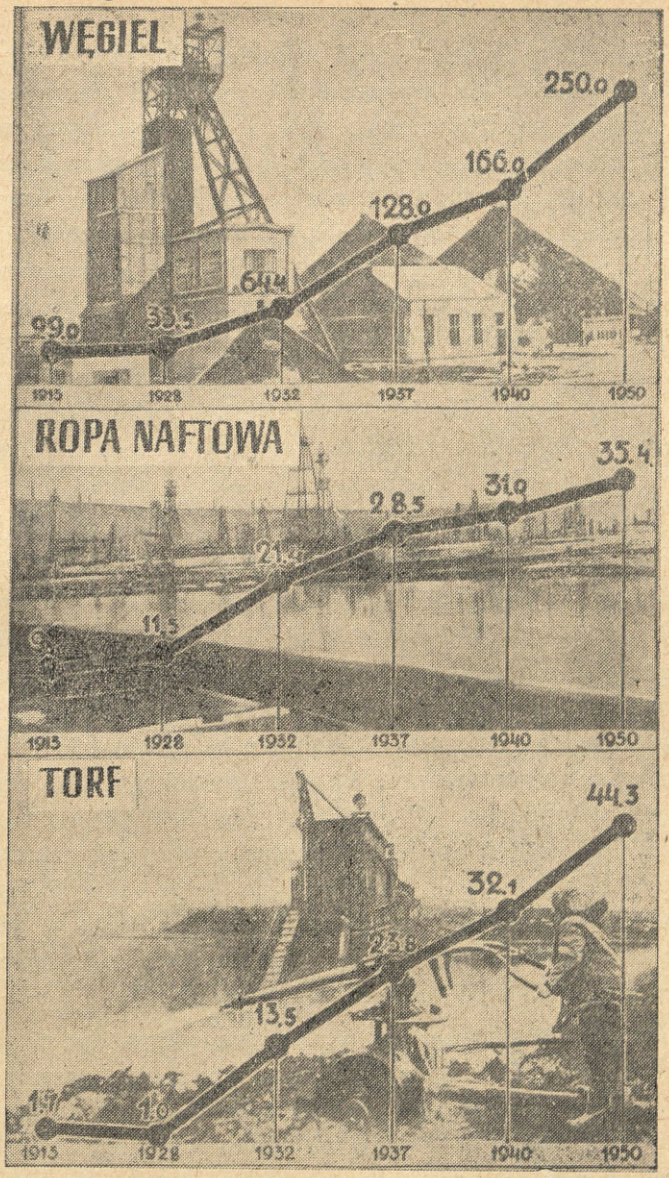
	Produkcja 1950 r. w porównaniu do poziomu 1945 r. w %
Miedź	160
Aluminium	200
Magnez	270
Nikiel	190
Cynk	250
Ołów	260
Cyna	270
Wolfram-koncentrat	440
Molibden-koncentrat	210

Dla zapewnienia przewidzianego wzrostu produkcji metali kolorowych zostaje powiększony zasób niezbędnych surowców i coraz szerzej zastosowana kompleksowa obróbka tych metali. Zwiększa się zdolność wytwórczą przedsiębiorstw produkujących metale kolorowe przez udoskonalenie metod przeróbki oraz kombinowanie hutnictwa polimetalicznego z wytwórczością chemiczną i rozszerza się zasięg mechanizacji i elektryfikacji procesów wytwórczych.

Ważnym zadaniem pięciolatki jest również znaczny rozwój produkcji paliw i energii.

Wzrost produkcji w gałęziach przemysłu wytwarzających paliwa przedstawia poniższe zestawienie (w milionach ton):

	1913 r.	1928 r.	1932 r.	1937 r.	1940 r.	1950 r.
Węgiel	29,0	33,5	64,4	128,0	166,0	250,0
Ropa naftowa	9,0	11,5	21,4	28,5	31,0	35,4
Torf	1,7	1,0	13,5	23,8	32,1	44,3

Wzrost produkcji paliwa (w milionach ton)

Dla bilansu opałowego Rosji carskiej charakterystyczne było bardzo niewielkie wykorzystanie węgla i nafty przy bardzo wielkim zużyciu drzewa opałowego. Wydobycie węgla kamiennego na głowę ludności było w 1913 roku 26 razy mniejsze niż w Ameryce, 31 razy mniejsze niż w Anglii, 15 razy mniejsze niż w Niemczech i 5 razy mniejsze niż we Francji. Zacofanie produkcji paliw znajdowało wyraz w nader niskim poziomie technicznym przemysłu węglowego, naftowego i torfowego; wydobycie opierało się prawie wyłącznie na pracy ręcznej. Rozmieszczenie przestrzenne przemysłu paliw było bardzo niekorzystne. Zaopatrywanie przemysłu i kolejnictwa polegało prawie wyłącznie na dostawach węgla z Zagłębia Donieckiego i nafty z Baku.

Zacofanie przemysłu paliw było w okresie pierwszej wojny światowej jedną z przyczyn ostrego kryzysu paliw w Rosji, kryzysu, który przyspieszył wówczas dezorganizację i ruinę całego gospodarstwa narodowego.

W rezultacie pierwszej i drugiej pięciolatki dokonana została gruntowna rekonstrukcja przemysłu paliw w ZSRR. W końcu drugiej pięciolatki wydobycie osiągnęło 240 milionów ton paliwa umownego, tj. przyrównanego do węgla określonej kaloryjności, co dwukrotnie przewyższyło poziom 1913 roku. Wzrost ten był wynikiem gruntownej rekonstrukcji technicznej kopalnictwa. Mechanizacja prac podziemnych w przemyśle węglowym osiągnęła w 1937 roku 90%. W dziedzinie wydobycia i przetwórstwa ropy naftowej zastosowano najważniejsze zdobycze techniki współczesnej.

Wielkie znaczenie miało w okresie pierwszych dwóch pięciolatek stworzenie drugiej bazy węglowej oraz przemysłu naftowego na wschodnich terenach kraju. Ciężar gatunkowy terenów wschodnich w ogólnokrajowym wydobyciu węgla zwiększył się z 12% w 1913 roku na 33% w 1937 roku. Udział wydobycia nafty na Wschodzie w produkcji ogólnokrajowej

zwiększył się z 2,5% w 1932 roku (w 1913 roku było 0%) na 9,1% w 1937 roku.

W okresie trzeciej pięciolatki, a więc w ciągu trzech lat przedwojennych, nastąpił dalszy rozwój produkcji paliw. W 1940 roku wydobycie węgla wynosiło 550% wydobycia 1913 roku, wydobycie ropy naftowej było trzykrotnie a wydobycie torfu dwudziestokrotnie większe niż w 1913 roku.

Powojenny plan pięcioletni przewiduje dalsze szybkie tempo rozwoju przemysłu węglowego. Wydobycie węgla w 1950 roku powinno wynosić 250 milionów ton, czyli przekroczyć poziom przedwojenny o 51%. Ciężar gatunkowy węgla w bilansie paliwnym kraju zwiększy się w porównaniu z okresem przedwojennym przy jednoczesnym zwiększeniu się udziału gazu i łupków. Wydobycie węgla w Zagłębiu Donieckim osiągnie poziom przedwojenny w 1949 roku, a w 1950 roku już go poważnie przewyższy. W szybkim tempie będzie się rozwijało wydobycie węgla we wschodnich zagłębiach kraju. W 1950 roku wydobycie węgla przekroczy poziom przedwojenny: w Zagłębiu Kuznieckim o 70%, w Karagandzie o 130%, na Uralu o 160%, na Dalekim Wschodzie o 60%, a w Środkowej Azji — o 70%.

Jednocześnie z odbudową i dalszym rozwojem podstawowych zagłębi węglowych przewidziane jest duże zwiększenie wydobycia na nowych terenach węglowych ZSRR, jak: Pieczora, Kaukaz, Ukraina i Kraj Chabarowski. Nowe bazy wydobycia węgla o znaczeniu lokalnym powstaną na terenie całego kraju we wszystkich rejonach, w których odkryto złoża węgla. Ma to na celu zastąpienie przywożonego z daleka węgla paliwem miejscowym.

W dążeniu do zredukowania nieracjonalnych przewozów i podwyższenia jakości węgla tworzy się prawie od podstaw nowy przemysł aglomeracji i brykietowania węgla. W tym

też celu buduje się większą ilość zakładów aglomeracyjnych i brykietowni.

Bardzo ważnym warunkiem wydobycia przewidzianej w planie pięcioletnim ilości węgla jest dalsza mechanizacja w przemyśle węglowym procesów produkcyjnych wymagających wielkiego nakładu pracy, zwłaszcza załadunku węgla i skały. W związku z tym nastąpi 3—4 krotny wzrost poziomu mechanizacji przemysłu węglowego.

W y d o b y c i e t o r f u w 1950 roku doprowadzone zostanie do 44,3 miliona ton, a więc przewyższy poziom przedwojenny o 39% i prawie dwukrotnie poziom wydobycia osiągnięty w 1937 roku. Wydobycie torfu zostanie szczególnie szeroko rozwinięte na centralnych i zachodnich terenach ZSRR. Do wzrostu wydobycia przyczyni się zmechanizowanie pracochłonnych robót przy wydobyciu, suszeniu, uprzątaniu i przeładunku torfu. W myśl wskazań pięciolatki przewiduje się organizację całorocznej produkcji torfu. W tym celu buduje się fabryki odwodnienia torfu.

W okresie nowej pięciolatki zostaną rozwinięte nowe gałęzie przemysłu paliw i energii: p r z e m y s ł g a z o w y i p r o d u k c j a p a l i w p ł y n n y c h. P r z e m y s ł g a z o w y rozwija się na wielką skalę w oparciu o wydobycie gazów ziemnych i gazyfikację różnych postaci paliw stałych, jak węgiel, łupki i torf.

Ku końcowi nowej pięciolatki zostanie przekroczona przedwojenna produkcja p r z e m y s ł u n a f t o w e g o. Wydobycie ropy zostanie doprowadzone do 35,4 miliona ton. Jednocześnie z odbudową kopalnictwa ropy naftowej na Kaukazie plan przewiduje szybkie tempo rozwoju przemysłu naftowego w rejonach wschodnich — na Uralu, nad Wołgą, na Sachalinie, w Azji Środkowej i Kazachstanie jak również na Ukrainie. Rejony wschodnie mają zwiększyć wydobycie ropy w ciągu pięciu lat o 150%. Ciężar gatunkowy rejonów

wschodnich w ogólnokrajowym wydobyciu ropy naftowej zwiększy się z 12% w 1940 r. do 36% w roku 1950.

Zwiększenie wydobycia ropy naftowej wymaga przede wszystkim rozszerzenia wiertnictwa, głównie wywiadowczego, co zostanie osiągnięte przez zwiększenie szybkości wierceń metodą rotorową i turbinową, zastosowanie nowych metod przyśpieszonego wiercenia i daleko idące zmechanizowanie robót wiertniczych i pomocniczych. Na terenach wydobywczych zostanie wprowadzona hermetyzacja wydobycia, zbiornictwa i przetaczania ropy naftowej.

Plan pięcioletni przewiduje zwiększenie wydobycia produktów naftowych z ropy przez zmniejszenie strat i szerokie stosowanie procesów katalitycznych oraz innych nowoczesnych metod wytwarzania benzyny i smarów technicznych.

W dziedzinie elektryfikacji plan pięcioletni przewiduje forsowanie odbudowy i nowe budownictwo elektrowni, wychodząc przy tym z założenia, że wzrost mocy zainstalowanych w siłowniach i produkcji energii elektrycznej powinien wyprzedzać odbudowę oraz rozbudowę innych gałęzi gospodarczych. Produkcja energii elektrycznej we wszystkich siłowniach wzrośnie, jak następuje (w miliardach kilowato-godzin):

	1913 r.	1928 r.	1932 r.	1937 r.	1940 r.	1950 r.
Produkcja energii elektrycznej	1,9	5,0	13,5	36,2	48,3	82,0

Plan GOELRO, który zapoczątkował dzieło elektryfikacji kraju, przewidywał uruchomienie nowych elektrowni rejonowych o mocy zainstalowanej 1,5 miliona kW. W rzeczywistości zaś w okresie piętnastolecia, na jakie obliczone było wykonanie tego planu, uruchomiono elektrownie rejonowe o mocy zainstalowanej 3,8 miliona kW.

Produkcja energii elektrycznej we wszystkich siłowniach ZSRR wynosiła w 1937 roku 36,2 miliarda kW, co o 150% przewyższyło poziom produkcji w 1932 roku, przeszło 7 razy — produkcję 1928 roku i prawie 20 razy — produkcję 1913 roku. Wzrost produkcji energii elektrycznej pozwoli na znaczne podwyższenie elektryfikacji gospodarstwa narodowego ZSRR. Energetyczne uzbrojenie pracy w przemyśle (tzn. zużycie energii na jednego robotnika) wzrosło w 1937 roku w porównaniu z 1932 rokiem dwa i pół raza. Elektryfikacja aparatu napędowego przemysłu szła w parze ze zwiększeniem zużycia energii elektrycznej na cele technologiczne (stapianie elektryczne, elektroliza, spawanie elektryczne). Obok dalszego wzrostu zużycia energii elektrycznej w przemyśle, w okresie drugiej pięciolatki poważnie zwiększyło się zużycie energii elektrycznej w rolnictwie i kolejnictwie.

W ciągu trzech lat trzeciej pięciolatki produkcja energii elektrycznej zwiększyła się o jedną trzecią. Związek Radziecki zajął pod względem produkcji energii elektrycznej drugie miejsce w Europie i trzecie miejsce na świecie.

Na podstawie odbudowy i budownictwa nowych siłowni nowy plan pięcioletni przewiduje doprowadzenie produkcji energii elektrycznej do 82 miliardów kilowato-godzin w 1950 roku. Tempo wzrostu produkcji energii elektrycznej, przewidziane w planie pięcioletnim, wyprzedza wzrost produkcji przemysłowej, a moc zainstalowana siłowni wzrasta szybciej niż produkcja energii elektrycznej. Przy wzroście produkcji przemysłowej o blisko 50% produkcja energii zwiększy się o 70%, a moc zainstalowana siłowni zwiększy się prawie dwukrotnie w porównaniu ze stanem przedwojennym. W systemie energetycznym tworzy się stałą rezerwę mocy zainstalowanych, co zapewni wysoką jakość produkowanej energii i zapobiegnie pracy siłowni ze zniżoną częstotliwością.

Plan pięcioletni przewiduje szeroki rozwój siłowni pracujących na lokalnym paliwie: torfie, węglu brunatnym, węglu zawierającym dużo popiołu i węglu o niskiej kaloryjności. W 1940 roku dwie trzecie siłowni rejonowych zużywało lokalne odmiany paliwa, a w 1950 roku odsetek elektrowni pracujących na lokalnym paliwie podniesie się do 80%. Ma to duże znaczenie ze względu na potrzebę zredukowania przewozów węgla na wielkie odległości.

W powojennej pięciolatce wzrasta produkcja siłowni wodnych, których udział w ogólnej produkcji energii elektrycznej zwiększy się z 10,5% w 1940 roku do 15,2% w 1950 roku.

Wzrost wytwórczości energii w okresie nowej pięciolatki pozwoli przeprowadzić dalszą elektryfikację przemysłu i umożliwi przejście do szerokiej elektryfikacji kolejnictwa i rolnictwa.

W przemyśle przewidziane jest przejście do bardziej udoskonalonych form elektryfikacji przez powszechne zastosowanie indywidualnego zautomatyzowanego napędu oraz stopniowe przechodzenie na napęd elektryczny organicznie związany z mechanizmem wykonawczym maszyn roboczych. Jednocześnie znajdzie szersze zastosowanie technologia elektryczna w produkcji metali lekkich i kolorowych oraz stali stopowej i produktów chemicznych jak również w przemyśle metalowym.

Obok dalszej elektryfikacji przemysłu przewidywane jest przejście do szerszego zastosowania elektryfikacji w kolejnictwie i rolnictwie. Na terenie wiejskim rozpocznie się masowe budownictwo niewielkich siłowni wodnych, wiatracznych i cieplnych. Zagadnienie przekazywania energii elektrycznej prądem stałym wysokiego napięcia na daleki dystans przybiera kształty praktyczne.

Plan pięcioletni przewiduje szerokie zastosowanie w siłowniach nowoczesnej techniki energetycznej, jak wytwarzanie pary wysokiego ciśnienia i wysokiej temperatury, nowoczesnych turbin cieplnych oraz nowych modeli kotłów, generatorów i aparatury wysokonapięciowej. Pozwoli to osiągnąć większą równomierność w pracy siłowni oraz znacznie skróci rozchód paliwa na jednostkę wyprodukowanej energii elektrycznej. Jednocześnie przewidziane są prace w zakresie automatyzacji procesów produkcyjnych siłowni i sieci elektrycznych, przede wszystkim w kierunku całkowitej automatyzacji pracy siłowni wodnych.

Przemysł maszynowy. Kierownicza rola w technicznej rekonstrukcji całego życia gospodarczego oraz dalszego postępu technicznego należy do p r z e m y s ł u b u d o w y m a s z y n.

Przemysł maszynowy ZSRR stworzony został niemal od podstaw w okresie pierwszej i drugiej pięciolatki.

Podczas pierwszej pięciolatki produkcja przemysłu maszynowego wzrosła czterokrotnie, a w porównaniu z 1913 rokiem — dziesięciokrotnie. W rezultacie pierwszej pięciolatki powstały tak ważne gałęzie budowy maszyn, jak produkcja traktorów, samochodów, obrabiarek i nowoczesnych maszyn rolniczych.

W okresie drugiej pięciolatki nadal szybko rozwijały się stworzone podczas pierwszej pięciolatki gałęzie przemysłu maszynowego i rozpoczęta została masowa produkcja maszyn i instalacji niezbędnych dla rekonstrukcji technicznej dalszych działów gospodarstwa narodowego. Globalna produkcja przemysłu maszynowego i metalowego zwiększyła się w 1937 roku prawie trzykrotnie w porównaniu z 1932 rokiem. Ten ogromny wzrost produkcji przemysłu maszynowego umożliwił techniczną rekonstrukcję wszystkich działów gospodarstwa narodowego i wzmocnienie zdolności obronnej ZSRR.

Podstawą szybkiego tempa wzrostu przemysłu maszynowego był rozwój produkcji obrabiarek. W okresie drugiej pięciolatki produkcja obrabiarek zwiększyła się przeszło dwukrotnie. Opanowano produkcję wysokowydajnych obrabiarek specjalnych i zautomatyzowanych, przeznaczonych dla zakładów o seryjnej i masowej fabrykacji. Po raz pierwszy rozpoczęto produkcję automatów, półautomatów i zębarek. Poważnie też wzrosła produkcja szlifierek.

Podczas drugiej pięciolatki szeroko rozwinięto produkcję nowoczesnych typów maszynerii energetycznej. Opanowano produkcję turbin wielkiej mocy, kotłów parowych podwyższonego i wysokiego ciśnienia, turbin parowych cieplnych z regulowanym odbiorem pary, turbin wysokiego ciśnienia i szybkoobrotowych jak również odpowiednich instalacji pomocniczych.

W przemyśle samochodowym podczas drugiej pięciolatki rozwinięto masową produkcję nowoczesnych modeli aut osobowych, trolleybusów, nowych modeli autobusów i wozów ciężarowych oraz samochodów gazogeneratorowych. Fabryki traktorów przeszły pod koniec drugiej pięciolatki do wyrobu traktorów gąsienicowych. Fabrykacja traktorów w okresie drugiej pięciolatki przewyższyła o 350% produkcję pierwszej pięciolatki. Wyrób kombajnów zwiększył się podczas drugiej pięciolatki czterokrotnie i w 1937 roku wynosił 43,9 tysięcy sztuk. Oznaczało to przekroczenie zadań planu pięcioletniego o 100%. W przemyśle budowy taboru kolejowego zorganizowano produkcję nowoczesnych parowozów marki JS,FD oraz stworzono nowy typ parowozu marki SO z tendrem-kondensatorem, jak również podjęto masową fabrykację czteroosiowych wagonów towarowych. W szybkim tempie rozwijała się produkcja maszyn dla poszczególnych gałęzi przemysłu lekkiego i spożywczego.

W okresie trzeciej pięciolatki nastąpił dalszy poważny wzrost produkcji maszyn. Ogólna produkcja przemysłu maszynowego w 1940 roku przewyższyła pięćdziesięciokrotnie poziom 1913 roku. Przy zwiększeniu globalnej produkcji przemysłu w ciągu trzech lat trzeciej pięciolatki o 44% globalna produkcja przemysłu maszynowego i metalowego wzrosła o 76%, co umożliwiło dalszy wzrost technicznego zaopatrzenia gospodarstwa narodowego i sił zbrojnych Związku Radzieckiego.

W ciągu nowej pięciolatki przemysł maszynowy powinien zapewnić dostawy instalacji niezbędnych dla wykonania olbrzymiego programu odbudowy i rozbudowy oraz stworzyć warunki dla dalszego postępu technicznego w gospodarce narodowej. Ogólna produkcja maszyn i urządzeń powinna być podwojona w porównaniu ze stanem przedwojennym.

Plan pięcioletni zakłada pierwszeństwo wznowienia i dalszego rozwoju produkcji maszyn hutniczych, energetycznych, węglowych, naftowych i elektrycznych, taboru kolejowego, samochodów, traktorów, maszyn rolniczych, maszyn i urządzeń dla przemysłu budowlanego, maszyn dla poszukiwań geologicznych, specjalnych i zespołowych obrabiarek, urządzeń odlewniczych oraz przyborów i urządzeń dla przemysłu chemicznego.

Wzrost produkcji maszyn dla przemysłu ciężkiego ma decydujące znaczenie ze względu na przodującą rolę tego przemysłu w odbudowie i rozbudowie kraju. Produkcja maszyn i urządzeń hutniczych zwiększy się w roku 1950 w porównaniu ze stanem przedwojennym o 270%. Plan pięcioletni przewiduje zwiększenie produkcji bloomingów, walcowni szyn, wysokoprodukcyjnych walcowni żelaza handlowego i drutu oraz walcowni ciągłych do blach cienkich. Produkcja najważniejszych maszyn i urządzeń dla przemysłu

węglowego i naftowego zwiększy się w porównaniu ze stanem przedwojennym kilkakrotnie.

Odbudowa i nowe budownictwo elektrowni oraz dalsza elektryfikacja gospodarstwa narodowego stawia szereg wielkich zadań przed produkcją maszyn energetycznych i elektrycznych. Produkcja turbin parowych zwiększy się w ciągu pięciolecia przeszło dwukrotnie. Znacznie rozszerzy się produkcja turbin i kotłów wysokiego ciśnienia pary jak również turbin wodnych średniej i małej mocy.

Produkcja maszyn i urządzeń elektrycznych zwiększy się w 1950 roku o 150% w porównaniu ze stanem przedwojennym.

W zakresie maszyn i urządzeń chemicznych przewidywane jest rozszerzenie produkcji kompresorów i aparatury chemicznej wysokiego ciśnienia. W celu szerokiego zastosowania tlenu oraz intensyfikacji procesów technologicznych w przemyśle, zostanie zorganizowana produkcja potężnych kompresorów i urządzeń dla wytwarzania tlenu.

Wielkie zadania stoją przed przemysłem maszynowym w dziedzinie komunikacji. Produkcja parowozów liniowych wzrośnie w 1950 roku o 140% w porównaniu z 1940 rokiem. Organizuje się produkcję spalinowych lokomotyw liniowych. W 1950 roku przemysł wyprodukuje 300 takich lokomotyw, podczas gdy przed wojną produkowano zaledwie kilka sztuk rocznie. Produkcja lokomotyw elektrycznych wyniesie pod koniec pięciolatki 220 sztuk. Produkcja lokomotyw spalinowych i elektrycznych będzie miała duże znaczenie dla rekonstrukcji kolejnictwa podczas nowej pięciolatki. Produkcja wagonów towarowych wzrośnie o przeszło 150% i w 1950 roku wyniesie 146.000 sztuk (w przeliczeniu na wagony dwuosiowe).

Dla szybkiego rozwoju transportu wodnego bardzo wielkie znaczenie będzie miało odbudowanie i rozwój stoczni.

W ciągu pięciolecia zostaną w całości odbudowane stocznie i związane z nimi przedsiębiorstwa, a ponadto podjęte zostanie budownictwo nowych stoczni.

Motoryzacja kraju wymaga dalszego szybkiego rozwoju przemysłu samochodowego. Produkcja aut ciężarowych i osobowych oraz autobusów ma wynieść w 1950 roku 500.000 sztuk, co o 240% przewyższy poziom 1940 roku. W ciągu nowej pięciolatki powinna być znacznie podniesiona kultura radzieckiego przemysłu samochodowego. Przewidywane jest przejście do masowej produkcji ciężarówek o większej nośności i samochodów osobowych wygodniejszych i bardziej oszczędnych w użyciu. Przywraca się produkcję samochodów o napędzie gazowo-balonowym i gazogeneratorowym, organizuje się masową produkcję ciężarówek z silnikiem Diesla i urządzeniem do automatycznego wyładowania.

Zakłady samochodowe im. Stalina przystąpiły już do produkcji komfortowych i oszczędnych w użyciu wozów osobowych „ZIS-110“ i przygotowują masową produkcję nowego modelu ciężarówki „ZIS-150“. Zakłady samochodowe w Gorkim uruchomiły produkcję nowego wozu osobowego „Pobieda“ (M-120), mającego zastąpić model M-1, oraz ciężarówki nośności 2,5 tony „GAZ-51“ i wozu ciężarowego „GAZ-63“ dla trudnych dróg. Również pozostałe fabryki samochodów będą produkowały wozy nowych modeli, bardziej oszczędne, trwałe i tanie.

Nowy plan pięcioletni przewiduje wzrost produkcji traktorów i maszyn rolniczych, co jest niezbędną przesłanką odbudowy i dalszego rozwoju rolnictwa. Produkcja traktorów wyniesie w 1950 roku 112 tysięcy sztuk, a więc o 260% więcej niż przed wojną.

Organizuje się masową produkcję traktorów z silnikami Diesla i urządzeniem gazogeneratorowym. Przywraca się i rozwija masową wytwórczość maszyn rolniczych, mających

zapewnić znaczny wzrost mechanizacji pracy w rolnictwie i hodowli, skrócenie okresów poszczególnych prac rolniczych oraz udoskonalenie agrotechniki i obniżenie strat w plonach.

Wielkie zadania wysuwa plan pięcioletni w dziedzinie technicznego wyposażenia przemysłu lekkiego i spożywczego. W porównaniu ze stanem przedwojennym zwiększy się czterokrotnie produkcja maszyn włókienniczych. Uruchomiona zostaje produkcja nowych, technicznie udoskonalonych maszyn tekstylnych: przyśpieszonych wrzeciennic i szybkobieżnych snowarek. Rozwija się produkcję maszyn cienkoprzędnych oraz krosien automatycznych i maszyn dla przemysłu obuwianego i konfekcyjnego. Plan pięcioletni przewiduje rozwój produkcji maszyn dla przemysłu spożywczego, a w szczególności dla przemysłu mięsnego, mleczarskiego, cukrowniczego i konserwowego, jak również maszyn i urządzeń młyńskich i elewatorowych.

Realizacja ogromnego programu inwestycyjnego i wzrost przemysłu budowlanego wymagają z kolei znacznego rozszerzenia produkcji ekskawatorów oraz nowoczesnych maszyn budowlanych i drogowych.

Podczas gdy produkcja maszyn jest kluczem do rekonstrukcji i postępu technicznego całego gospodarstwa narodowego, rozwój tej produkcji uzależniony jest, jak zaznaczyliśmy wyżej, od wytwarzania obrabiarek. Produkcja obrabiarek do metalu zwiększy się ku końcowi pięciolatki prawie o jedną trzecią w porównaniu ze stanem przedwojennym i wyniesie w 1950 roku 74 tysiące sztuk. Produkcja obrabiarek powinna znacznie zwiększyć ilość modeli i rozmiarów produkowanych maszyn. Szczególnie ważne znaczenie ma produkcja obrabiarek zespołowych i specjalnych oraz automatycznych i półautomatycznych. Wysokowydajne automatyczne obrabiarki zespołowe, oparte na zasadzie obróbki wielonarzędziowej

i wielopłaszczyznowej umożliwiają 10—15-krotne podniesienie wydajności pracy.

Obrabiarki specjalne i zespołowe stanowić będą w końcu pięciolatki około jednej szóstej ogólnej produkcji obrabiarek. Obok produkcji poszczególnych wysokowydajnych obrabiarek automatycznych i zespołowych, przemysł obrabiarkowy powinien stworzyć całe linie automatycznie działających obrabiarek do obróbki poszczególnych części maszyn, to znaczy technologicznych kompletów specjalnych obrabiarek połączonych w jeden automatycznie działający zespół. Produkcja obrabiarek ma również za zadanie zwiększenie produkcji maszyn kowalskich o 150% w porównaniu ze stanem przedwojennym, przede wszystkim zaś zwiększenie produkcji ciężkich tłoczarek, młotów i maszyn dla kuźni.

Plan pięcioletni przewiduje poważny rozwój produkcji przyborów optyczno-mechanicznych i elektryczno-pomiarowych. W 1950 roku wytwórczość tych przyborów powinna siedmiokrotnie przewyższyć poziom przedwojenny. Tak poważny wzrost produkcji przyborów niezbędny jest dla zastosowania automatyzacji, kontroli i kierowania technologicznymi procesami jak również dla potrzeb doświadczalnych i prac naukowo-eksperymentalnych.

Warunkiem realizacji nakreślonego w planie pięcioletnim programu produkcji maszyn i urządzeń technicznych, w tym wyrobu oraz opanowania nowych i technicznie udoskonalonych typów maszyn, jest szerokie zastosowanie w przemyśle maszynowym przodujących metod produkcji, a w szczególności masowej produkcji taśmowej. Tak np. ilość robotniko-godzin niezbędna do wyprodukowania wagonu kolejowego powinna być obniżona pod koniec pięciolatki prawie trzykrotnie, a parowozu — przeszło dwukrotnie w porównaniu ze stanem przedwojennym. Realizacja tego zadania pozwoli wyprodukować przy istniejących urządzeniach technicznych

i przy tej samej liczbie robotników półtora do dwóch razy więcej lokomotyw i wagonów.

Jednocześnie z automatycznymi liniami i obrabiarkami zespołowymi, w przemyśle maszynowym przewiduje się szerokie zastosowanie nowoczesnych procesów technicznych, jak odlewanie pod ciśnieniem i do form metalowych, automatyczne spawanie, konstrukcje tłoczno-spawane, hartowanie przy pomocy prądów szybkozmiennych, elektryczne nagrzewanie, sztampowanie na szybkobieżnych tłoczarkach, ultra szybkie frezowanie.

Przemysł chemiczny. Plan pięcioletni odbudowy i rozwoju gospodarstwa narodowego przewiduje również wielki wzrost przemysłu chemicznego będącego jedną z najważniejszych gałęzi ciężkiego przemysłu.

W okresie pierwszej pięciolatki stworzone zostały od podstaw następujące gałęzie tego przemysłu: soli potasowych, nawozów azotowych, mas plastycznych, syntetycznego kauczuku i włókien sztucznych.

W okresie drugiej pięciolatki nastąpił dalszy, szybki wzrost przemysłu chemicznego. Produkcja jego wzrosła w 1937 roku w porównaniu z 1932 rokiem trzykrotnie, a w porównaniu z 1913 rokiem — przeszło piętnastokrotnie. Szczególnie szybki był rozwój nowych gałęzi przemysłu chemicznego: azotowej, włókien sztucznych, syntetycznego kauczuku i mas plastycznych.

Pięcioletni plan odbudowy i rozwoju gospodarstwa narodowego przewiduje zwiększenie produkcji przemysłu chemicznego w 1950 roku o 50% w porównaniu ze stanem przedwojennym. Planowana jest odbudowa przemysłu chemicznego na terenach wyzwolonych spod okupacji, a przede wszystkim produkcji nawozów azotowych i fosforowych, sody i barwników.

Ważnym zadaniem przemysłu chemicznego w okresie powojennym jest rozwój produkcji nawozów sztucznych, niezbędnych dla podniesienia urodzajności zbóż i roślin przemysłowych. Produkcja nawozów sztucznych przewyższy w 1950 roku poziom przedwojenny w zakresie nawozów fosforowych o 100%, azotowych — o 80% i soli potasowych — o 30%.

Przed przemysłem chemicznym stoi zadanie znacznego rozszerzenia produkcji barwników syntetycznych oraz polepszenia ich asortymentu w porównaniu z okresem przedwojennym przez rozszerzenie produkcji najbardziej trwałych i wysokogatunkowych barwników.

Po odbudowie fabryk sody i zbudowaniu nowej wielkiej fabryki sody na Uralu, zwiększy się znacznie w porównaniu ze stanem przedwojennym produkcja sody kalcynowanej i kaustycznej. Przewidziany jest również rozwój produkcji tworzyw plastycznych.

W przemyśle gumowym przewidziane jest dwukrotne zwiększenie produkcji syntetycznego kauczuku w porównaniu ze stanem przedwojennym. Na wielką skalę rozwinięty będzie przemysł kauczuku syntetycznego w oparciu o surowce nieżywnościowe. W końcu nowej pięciolatki z surowców nieżywnościowych wyprodukowane zostanie 38% ogólnej produkcji kauczuku, podczas gdy w roku 1940 wyprodukowano 1,1%.

Wzrost przemysłu chemicznego oparty jest na szerokim zastosowaniu nowoczesnej techniki. Przy czym w produkcji chemicznej ogromne znaczenie będzie miało zastosowanie procesów ciągłych, zamiast stosowanych obecnie procesów okresowych, co umożliwi zwiększenie wydajności instalacji, polepszenie jakości wyrobów i automatyzację procesów produkcyjnych.

W przemyśle chemicznym przewiduje się zastosowanie automatyzacji i kierowania procesami produkcyjnymi na odległość, co daje możliwość znacznej redukcji obsługi, zwiększenia wydajności pracy i podniesienia jakości wyrobów.

Przemysł leśny i materiałów budowlanych. Odbudowa gospodarstwa narodowego na terenach wyzwolonych spod okupacji oraz dalsze budownictwo w okręgach wschodnich wymaga także szybkiej restytucji i rozwoju przemysłu leśnego oraz przemysłu materiałów budowlanych.

Jeszcze w okresie pierwszej i drugiej pięciolatki realizacja programu budownictwa podyktowała konieczność szybkiego rozwoju i szerokiej rekonstrukcji przemysłu leśnego w zakresie materiałów budowlanych. W okresie pierwszej i drugiej pięciolatki produkcja budulca wzrosła prawie pięciokrotnie, produkcja zaś tarcicy zwiększyła się o 150%. Zastosowano mechanizację wyrębu i transportu drewna oraz jego przetwórstwa. O przeszło 150% wzrosła produkcja cementu, w tej liczbie poważnie zwiększyła się produkcja wysokogatunkowego cementu. Rozwinięto również produkcję wapna, kredy i azbestu oraz pokryć budowlanych. Jednakże, mimo tych poważnych sukcesów w okresie przedwojennym, przemysł leśny i przemysł materiałów budowlanych nie mógł zaspokoić rosnących potrzeb gospodarstwa narodowego i wśród innych gałęzi gospodarstwa narodowego wyróżniał się zacofaniem technicznym.

Nowy plan pięcioletni przewiduje bardzo szybkie tempo odbudowy i rozwoju przemysłu materiałów drzewnych i budowlanych. W porównaniu z 1940 rokiem produkcja budulca zwiększy się w 1950 roku o 59%, produkcja tarcicy o 14%. Produkcja cementu zwiększy się o 80%, kamienia łupkowego o 100%, szkła o 80% a dachówek o 300%.

Nowa pięciolatka winna rozwiązać zadanie przekształcenia przemysłu leśnego, w którym przeważa praca ręczna, w rozwinięty, zmechanizowany przemysł posiadający stałe kadry wyszkolonych pracowników.

Przewidywane jest masowe zastosowanie w przemyśle leśnym pił elektrycznych do wyrębu i specjalnych traktorów do wywózki drzewa. Mechanizacja tych robót zostanie doprowadzona do 56—75%. Mechanizacja ma również objąć pracochłonne procesy przeładunkowe przy spławie drzewa.

W celu wykonania nakreślonego programu produkcji materiałów budowlanych przewiduje się wprowadzenie w tej gałęzi przemysłu wszechstronnej mechanizacji pracochłonnych procesów. W szczególności w przemyśle cementowym przewiduje się szerokie zastosowanie nowej techniki; wydajnych pieców obrotowych do wypalania klinkieru, a w hutnictwie szkła — bezczółenkowego ciągnienia szkła taflowego, taśmowych metod transportowania i krajania szkła.

Rozwój nowego budownictwa mieszkaniowego wysuwa konieczność uprzemysłowienia tego budownictwa. W tym celu przewiduje się stworzenie zupełnie nowej gałęzi przemysłu; fabrycznej produkcji składanych domów mieszkalnych i prefabrykację znormalizowanych części z drzewa, gipsu, azbesto-cementu i innych materiałów.

Przemysł lekki i spożywczy. Wysunięte w planie pięcioletnim zadanie przekroczenia przedwojennego poziomu konsumpcji wymaga wszechstronnego rozwoju produkcji przemysłu lekkiego i spożywczego.

W wyniku pierwszej pięciolatki produkcja przedmiotów powszechnego użytku i artykułów żywności, wyrabianych przez wielki przemysł państwowy, wzrosła w porównaniu ze stanem 1913 roku o 170% i zwiększyła się prawie dwukrotnie w porównaniu z 1928 rokiem.

Znacznym zmianom uległa w czasie drugiej pięciolatki struktura przemysłu lekkiego. Obok rekonstrukcji przemysłu włókienniczego podniesiono do poziomu wielkiego przemysłu takie gałęzie produkcji, jak: konfekcja, przemysł dziewiarski i obuwiany oraz fabrykacja przedmiotów zaspokajających potrzeby kulturalne.

Pierwsza pięciolatka zapoczątkowała rozwój przemysłu spożywczego. Na tory wielkoprzemysłowe zostały przestawione takie produkcje, jak przemysł mięsny, rybny i piekarnictwo. Od podstaw zorganizowano nowy przemysł konserwowy, margarynowy, przetwórstwa drobiu i przetwórstwa mleka.

W rezultacie drugiej pięciolatki produkcja artykułów powszechnego użytku oraz artykułów spożywczych (łącznie z produkcją drobnego przemysłu) wzrosła z 20,2 miliarda rubli w 1932 roku do 40,3 miliarda rubli w 1937 roku, a więc prawie dwukrotnie, w porównaniu zaś z rokiem 1913 zwiększyła się ona o przeszło 250%. W przemyśle lekkim zwiększyła się produkcja tkanin, w szczególności lnianych i wełnianych, prawie dwukrotnie wzrosła produkcja wyrobów pończoszniczych, o 250% podniosła się produkcja trykotażowa, a fabrykacja bielizny dzianej wzrosła przeszło czterokrotnie. Produkcja obuwia podniosła się przeszło dwukrotnie.

Wydatne sukcesy osiągnął w okresie drugiej pięciolatki przemysł spożywczy, który wykonał plan z nadwyżką.

Stworzony w okresie pierwszej i drugiej pięciolatki przemysł spożywczy znacznie zwiększył produkcję mięsa, masła, cukru, chleba, wyrobów cukierniczych, konserw, piwa i innych artykułów, jak również rozszerzył asortyment oraz polepszył jakość swoich wyrobów.

W ciągu trzech lat trzeciej pięciolatki przemysłowa produkcja artykułów konsumpcyjnych zwiększyła się do 53,7 miliarda rubli, czyli o 35% w porównaniu z 1937 rokiem.

W okresie nowej pięciolatki przed przemysłem włókienniczym, lekkim i spożywczym stoją bardzo wielkie zadania.

W końcu okresu pięcioletniego zostanie poważnie przekroczony przedwojenny poziom produkcji tkanin, obuwia i wyrobów pończoszniczych. Tworzy się wielki przemysł jedwabiu sztucznego, którego produkcja zwiększy się w porównaniu ze stanem przedwojennym o 360%. Zostanie rozwinięta produkcja syntetycznych garbników i pełnowartościowych sztucznych skór. Wszystko to pozwoli rozszerzyć bazę surowcową poszczególnych gałęzi przemysłu lekkiego.

W 1950 roku przekroczony zostanie przedwojenny poziom produkcji wyrobów mięsnych oraz tłuszczów zwierzęcych i roślinnych, cukru i innych artykułów spożywczych. Połowy ryb przewyższą w końcu pięciolatki poziom 1940 roku o 50%. Znacznie też przekroczy poziom przedwojenny produkcja konserw.

Rozwija się produkcja mrożonych owoców, jagód i warzyw. Zorganizowana zostaje masowa produkcja artykułów dietetycznych, pożywek dziecięcych, suchych śniadań, wyrobów kulinarnych z mięsa i ryb, skoncentrowanych pożywek i witamin, produkcja szampana i innych wyższych gatunków wina oraz piwa.

Podwyższenie poziomu technicznego przemysłu włókienniczego, lekkiego i spożywczego osiągnięte zostanie również przez zainstalowanie nowoczesnych urządzeń produkcyjnych, które pozwolą przyśpieszyć procesy wytwórcze i automatyzację produkcji.

W przemyśle włókienniczym przewidziane jest wprowadzenie jednozabiegowych międlic, szybkobieżnych wrzeciennic, wielkich prząśnic, automatycznych nawijarek, szybkobieżnych

snowarek i wygładzarek (szlichciarek), szerokich krosien automatycznych, zespołów odbielniczych i fotomechanicznego grawerowania. W przemyśle lekkim przewiduje się zainstalowanie maszyn kotonowych, pras do gorącej wulkanizacji, maszyn automatycznych i półautomatycznych.

W przemyśle spożywczym powinny znaleźć szerokie zastosowanie procesy nieprzerwane, ciągłe, automatyzacja produkcji i kontroli, aparaty do szybkiego zamrażania i urządzenia chłodnicze.

Przemysł miejscowy i spółdzielczy. Dużą rolę w okresie nowej pięciolatki powinna odegrać w dziedzinie zwiększenia wytwórczości artykułów powszechnego użytku produkcja państwowego przemysłu miejscowego i spółdzielczego. Ustawa o planie pięcioletnim przewiduje, że artykuły pierwszej potrzeby wytwarzane przez przemysł miejscowy i spółdzielczy pozostają w całości do dyspozycji danej republiki związkowej, przy czym Rada Ministrów ustala, jaki procent tej produkcji pozostaje w granicach republiki, a jaki procent kierowany jest tytułem wymiany towarowej do innych republik związkowych. Ustawa wymaga przy tym zachowania ogólnopaństwowych zasad regulowania cen rynkowych. Krok ten winien dodać bodźca rozwojowi przemysłu miejscowego na całym obszarze państwa.

Nowy plan pięcioletni przewiduje w 1950 roku wzrost wydajności pracy w przemyśle o 36% w porównaniu ze stanem przedwojennym. Zadanie to będzie mogło być wykonane w drodze mechanizacji pracochłonnych gałęzi przemysłu, wzrostu technicznego uzbrojenia przedsiębiorstw i rozwoju automatyzacji produkcji oraz stworzenia stałych kadr siły roboczej.

W celu zwiększenia wydajności pracy przewidywane jest poza tym masowe zastosowanie akordowo - progresywnego

systemu płac zarobkowych i szersze zastosowanie premiowego systemu wynagradzania pracowników technicznych.

Plan pięcioletni przewiduje na r. 1950 także obniżenie o 17% kosztów własnych produkcji przemysłowej w porównaniu ze stanem w 1945 roku. Obniżenie kosztów własnych osiągnięte zostanie przez podniesienie wydajności pracy, racjonalne wykorzystanie surowców, paliw, energii elektrycznej oraz przez obniżenie wydatków administracyjnych i nieprodukcyjnych.

ROLNICTWO

W okresie planów pięcioletnich w ZSRR powstały wielkie kolektywne gospodarstwa rolne oparte na najnowszych osiągnięciach technicznych.

Kolektywizacja pozwoliła w okresie pierwszej i drugiej pięciolatki zmechanizować rolnictwo na wielką skalę. Chłopskie gospodarstwa rolne w Rosji przedrewolucyjnej miały 7,8 miliona soch, 2,2 miliona drewnianych pługów, 2 miliony żelaznych pługów i 17,7 miliona drewnianych bron. A w socjalistycznym rolnictwie ZSRR było w roku 1938 około 500.000 traktorów, blisko 200.000 samochodów ciężarowych i ponad 150.000 kombajnów.

W chłopskim gospodarstwie dawnej Rosji przypadało przeciętnie na 1 ha gruntów ornych maszyn i narzędzi rolniczych wartości 6 rub. A w 1938 roku kołchozy miały (łącznie z inwentarzem stacji maszynowo-traktorowych) na każdy hektar gruntów ornych maszyn i narzędzi rolniczych wartości 58 rub.

Stacje maszynowo-traktorowe stały się potężną siłą. Ilość ich osiągnęła w 1938 roku 6.358. Dysponowały one 80% traktorów i kombajnów i obsługiwały ponad 90% całego obszaru zasiewów w kołchozach.

Wysoki poziom wyposażenia technicznego gruntownie zmienił charakter pracy rolniczej w ZSRR. Mechanizacja orki jesiennej osiągnęła 67%, orki ugorów — 82%, zasiewu zbóż — 48% i sprzętu zbóż kombajnami — 34%.

W okresie drugiej pięciolatki osiągnięto znaczne sukcesy w dziedzinie opanowania nowoczesnej techniki kolektywnego rolnictwa. Wydajność 1 traktora o sile 15 KM zwiększyła się z 367 hektarów w 1932 roku do 470 hektarów w 1937 roku.

Wydajność 1 kombajna (o szerokości przeciętnie 15 stóp) przy sprzęcie zbóż i słoneczników zwiększyła się w tym samym okresie z 76 hektarów do 317 hektarów.

Dokonanie technicznej rekonstrukcji rolnictwa, masowe stosowanie nowoczesnej wiedzy agronomicznej, wzrost kadr fachowców rolnictwa i skuteczne opanowanie techniki wielkich socjalistycznych gospodarstw rolnych stworzyły przesłanki dla szybkiego wzrostu produkcji rolniczej. Globalna produkcja rolnicza zwiększyła się w okresie drugiej pięciolatki z 13,1 miliarda rubli w 1932 roku do 20,1 miliarda rubli, a więc przeszło półtora raza.

Zadania drugiej pięciolatki w zakresie produkcji zboża i bawełny wykonane zostały z nadwyżką. Wzrostowi globalnej produkcji zbóż towarzyszyło zwiększenie się ilości zboża towarowego (przeznaczonego na sprzedaż).

Przed rewolucją w Rosji zboże towarowe wynosiło 26% globalnych zbiorów, a w 1938 roku — 40% ogólnych zbiorów kołchozów i sowchozów.

Wzrost ilości zboża towarowego umożliwił skuteczne rozwiązanie problemu aprowizacyjnego.

W ciągu drugiej pięciolatki osiągnięte zostały duże sukcesy w dziedzinie produkcji roślin technicznych. Globalne zbiory surowca bawełny zwiększyły się podczas drugiej pięciolatki przeszło dwukrotnie, a mianowicie z 1,2 miliona

ton w 1932 roku do 2,6 miliona ton w 1937 roku. Oznaczało to przekroczenie zadania pięciolatki o przeszło 25%. Zbiory buraków cukrowych wynosiły w 1937 roku 21 milionów ton wobec 6,6 miliona ton w 1932 roku.

Duże sukcesy osiągnęła również wieś radziecka w dziedzinie hodowli. Od 1934 roku do 1938 roku pogłowie bydła rogatego zwiększyło się o 52%, owiec i kóz o 83%, trzody chlewnej o 114%. Zakres hodowli w kołchozach zwiększył się w tym okresie o 150%. W dziedzinie hodowli kołchozy nastawiły się na produkcję towarową, która stała się też jednym z najważniejszych źródeł zaopatrzenia kraju. Pomyślnie rozwiązano sprawę dostarczenia krów kołchoźnikom, co było jednym z najważniejszych osiągnięć drugiej pięciolatki.

Wzrost hodowli w sektorze socjalistycznym spowodował ogólny wzrost towarowej produkcji hodowlanej.

W ciągu trzech lat trzeciej pięciolatki osiągnięty został dalszy postęp rolnictwa w ZSRR. Zwiększył się ogólny obszar zasiewów, podniósł się stopień wyposażenia technicznego rolnictwa i wzrosło pogłowie bydła w kołchozach.

Nowy plan pięcioletni przewiduje całkowitą odbudowę i dalszy rozwój uprawy roli i hodowli w rejonach wyzwolonych spod okupacji niemieckiej oraz przekroczenie przedwojennego poziomu produkcji rolniczej w ZSRR jako całości.

Centralne zadanie gospodarstwa wiejskiego w dziedzinie uprawy roli polega na p o w i ę k s z e n i u u r o d z a j n o ś c i, a t y m s a m y m n a z w i ę k s z e n i u g l o b a l n y c h z b i o r ó w p r o d u k c j i r o l n e j.

Globalna produkcja całego rolnictwa powinna ku końcowi pięciolecia przewyższyć stan przedwojenny o 27%. Ogólne zbiory podstawowych produktów rolniczych przewidywane są

na rok 1950 w następujących ilościach (w milionach ton):

	1913 r.	1949 r.	1950 r.
Zboże	80,1	118,8	127,0
Buraki cukrowe	11,0	21,0	26,0
Surowiec bawełny	0,7	2,7	3,1
Włókno lniane	0,3	0,6	3,8
Słoneczniki	0,7	3,3	3,7

Odbudowa i rozwój wszystkich gałęzi rolnictwa oparte są na wzroście produkcji zbożowej. Globalny zbiór zboża w 1950 roku przewyższy poziom 1913 roku przeszło półtora raza, a poziom 1940 roku o 7%. Plony powinny wynosić w 1950 roku 12 kwintali z hektara wobec 9,1 kwintala w 1933 roku i 7,3 kwintala w latach 1909 — 1913. Zwiększenie zbiorów zboża, w szczególności pszenicy, ryżu i roślin zbożowo-strączkowych, pozwoli polepszyć aprowizację ludności i stworzyć niezbędne zapasy zbóż chlebowych w kraju.

Równocześnie ze znacznym wzrostem produkcji buraków cukrowych, bawełny, lnu i słoneczników plan pięcioletni przewiduje restytucję obszaru uprawy i zwiększenie urodzajów konopi oraz wysokowydajnych roślin oleistych jak również tytoniu i machorki. Tworzy się bazy surowcowe dla produkcji naturalnego kauczuku drogą zwiększenia obszaru zasiewów i urodzajności oraz prawidłowego rozmieszczenia uprawy roślin kauczukowych jak również drogą ulepszenia ich uprawy. Przewidywany jest także dalszy rozwój produkcji warzyw i ziemniaków.

Warunkiem wzrostu urodzajności i zwiększenia produkcji rolniczej jest p o d n i e s i e n i e p o z i o m u k u l t u r a l n e g o r o l n i c t w a r a d z i e c k i e g o i s z e r o k i e w y k o r z y s t a n i e z d o b y c z y n o w o c z e s n e j n a u k i a g r o n o m i c z n e j.

Zbiory głównych zbóż w ZSRR

W tym celu plan pięcioletni postanawia, po pierwsze, w całej pełni restytuować we wszystkich kołchozach i sowchozach i jak najszerzej stosować prawidłowy płodozmian z uwzględnieniem uprawy roślin pastewnych. Uprawa traw jest jednym z najważniejszych warunków urodzajności i stwarza zarazem przesłanki do rozwiązania problemu paszy dla gospodarki hodowlanej.

W Rosji carskiej uprawa roślin pastewnych nie była rozwinięta. W 1913 roku obszar pod uprawą wieloletnich traw wynosił zaledwie 1,5 miliona hektara. Zasiewy traw rozwinęły się w gruncie rzeczy dopiero w okresie pięciolatek. W okresie przedwojennym uprawa tych roślin zwiększyła się z 2,5 miliona hektarów w 1936 r. do 5,4 miliona ha w 1940 roku, a obszar zbioru traw z 4,0 milionów ha do 9,3 miliona ha. Jednakże rozwój uprawy roślin pastewnych nie był wystarczający dla zaprowadzenia prawidłowego płodozmianu i stworzenia trwałej bazy pokarmowej dla gospodarki hodowlanej.

W okresie nowej pięciolatki obszar zasiewu wieloletnich traw w kołchozach winien być doprowadzony w 1950 roku do 8 milionów ha, a obszar zbioru traw do 15,3 miliona ha.

Po drugie, jednym z ważniejszych warunków podniesienia kultury rolnictwa jest dalsze polepszanie pracy selekcyjnej i hodowli nasion, zwiększenie produkcji nasion wieloletnich traw w każdym kołchozie i sowchozie i to w takiej ilości, aby zaspokoić w pełni własne potrzeby danego gospodarstwa w granicach przyjętego płodozmianu. Zasiew zbóż, roślin strączkowych, oleistych i innych musi być oparty na wysokogatunkowym selekcyjnym materiale siewnym oraz ulepszonych nasionach miejscowych gatunków.

Po trzecie, w celu jak najszybszej likwidacji zachwaszczenia pól konieczne będzie zastosowanie prawidłowego systemu obróbki gleby (kulturalna orka przy pomocy ulep-

szonych pługów, podorywki na ścierniskach) jak również dokładnej orki ugorów.

Po czwarte, konieczne jest obok wykorzystania miejscowego nawozu organicznego (gnój i torf) jak najszersze zastosowanie nawozów sztucznych. Produkcja nawozów sztucznych (azotowych, fosforowych i potasowych) oraz ich dostawy dla gospodarki rolnej wyniosą w ciągu pięciolecia około 17 milionów ton wobec 8,7 miliona ton w okresie drugiej pięciolatki. Należy w całości pokryć zapotrzebowanie na nawozy sztuczne dla uprawy roślin przemysłowych. Zwiększy się również zakres stosowania nawozów sztucznych do innych upraw, a w szczególności do warzyw i ziemniaków.

Po piąte, ważnym czynnikiem rozwoju będzie restytucja w kołchozach i sowchozach okręgów stepowych i lesisto-stepowych zalesionych stref ochronnych, zasadzonych szybko rosnącymi gatunkami drzew.

W celu wykonania planu pięcioletniego w dziedzinie podniesienia poziomu kulturalnego rolnictwa, muszą być uwzględnione warunki glebowe i klimatyczne poszczególnych obszarów i terenów kraju. Zadanie to uwzględnia się w pięcioletnich planach każdej z republik i dzielnic Związku Radzieckiego.

Zwiększenie urodzajności i wzrost produkcji rolniczej wymaga również odbudowy i rozbudowy gospodarki wodnej rolnictwa. Przyrost obszarów nawadnianych wyniesie w ciągu pięciolecia 656 tysięcy hektarów, a terenów odwadnianych 615 tysięcy hektarów.

Ważnym zadaniem rozwoju rolnictwa socjalistycznego w nowym planie pięcioletnim jest odbudowa i dalszy przyśpieszony rozwój h o d o w l i.

W tej dziedzinie plan pięcioletni przewiduje całkowitą odbudowę uspołecznionej produkcji hodowlanej i zwiększenie pogłowia bydła roboczego w kołchozach na terenach

wyzwolonych spod okupacji niemieckiej. Obok tego przewiduje się dalszy rozwój uspołecznionej hodowli w kołchozach wszystkich okręgów kraju. Na tej podstawie będzie przekroczony przedwojenny poziom całego pogłowia zwierząt domowych w ZSRR.

Pogłowie koni powinno być zwiększone w 1950 roku w porównaniu z 1945 rokiem o 46%, bydła rogatego o 39%, owiec i kóz o 75%, trzody chlewnej o 200%. Stan pogłowia produkcyjnego bydła i trzody przed wojną i w ostatnim roku nowej pięciolatki obrazuje poniższe zestawienie (w milionach sztuk):

	1940 r.	1950 r.	1950 r. w % do 1940 r.
Bydło rogate	20,1	25,9	129
Owce i kozy	41,9	68,1	162
Nierogacizna	8,2	11,1	135

Szczególnie ważne znaczenie ma restytucja pogłowia świń w kołchozach, sowchozach i w indywidualnym władaniu kołchoźników.

Pozwoli to bowiem zwiększyć udział wieprzowiny w ogólnokrajowej produkcji mięsnej.

Ustawa o planie pięcioletnim zaleca udzielanie pomocy państwowej w nabyciu bydła kołchoźnikom (w granicach przewidzianych w statucie kołchozów) jak również robotnikom i pracownikom umysłowym.

Podstawowym zadaniem odbudowy i rozbudowy hodowli jest podniesienie jej wydajności.

W tym celu przewidziane jest przede wszystkim stworzenie w każdym kołchozie i sowchozie odpowiednich zapasów pokarmowych, polepszenie rasowości bydła drogą krzyżowa-

nia, wykorzystania szczególnie produkcyjnych i rasowych rozpłodowców oraz drogą doskonalenia odmian przez selekcję najbardziej wydajnych zwierząt.

Plan pięcioletni przewiduje znaczne zwiększenie w 1950 r. pogłowia rasowego bydła produkcyjnego w kołchozach i sowchozach.

Odbudowa i dalszy rozwój rolnictwa opiera się na wielkim wzroście materialno-technicznej podstawy rolnictwa. Dostawy traktorów i maszyn rolniczych przewidziane są w następujących rozmiarach:

	Jednostka miary	Druga pięciolatka	1946—1950
Traktory (w przeliczeniu na jednostki po 15 KM)	tys sztuk	512	720
Maszyny rolnicze	w mlrd. rub.	1,9	4,5

W okresie powojennej pięciolatki jest zatem przewidziane poważne zwiększenie zaopatrzenia rolnictwa w maszyny w porównaniu z okresem drugiej pięciolatki, kiedy osiągnięty został najwyższy poziom produkcji maszyn rolniczych i traktorów.

W ciągu nowej pięciolatki musi być przywrócony i przekroczony przedwojenny poziom mechanizacji prac w polu. Ku końcowi pięciolecia podstawowe prace rolnicze w kołchozach muszą być zmechanizowane w następującej wysokości (w %% w stosunku do poprzednich okresów):

	1937 r.	1940 r.	1950 r.
Orka jesienna	67	71	85
Orka ugorów	82	82	90
Zasiew zbóż	48	59	70
Sprzęt zbóż kombajnami	34	43	58

Szczególnie wielkie znaczenie posiada mechanizacja uprawy roślin przemysłowych, wymagających o wiele więcej pracy niż zboża.

Podczas gdy uprawa zbóż oparta jest na kompletnej niemal mechanizacji wszystkich prac rolniczych, to w dziedzinie produkcji roślin przemysłowych tego rodzaju mechanizacja musi być dopiero stworzona. Toteż plan pięcioletni przewiduje organizację produkcji maszyn rolniczych ulepszonych konstrukcji oraz nowych maszyn rolniczych dla mechanizacji prac w zakresie produkcji roślin przemysłowych, pasz, warzyw i ziemniaków. Jednocześnie przewidziane jest rozszerzenie produkcji maszyn dla mechanizacji prac w dziedzinie hodowli. Szczególnie szeroki rozwój powinien nastąpić w dziedzinie elektryfikacji rolnictwa. W tym celu rozwija się w miejscowościach rolniczych budownictwo małych elektrowni wodnych, a w okolicach, gdzie brak zasobów energii wodnej — budownictwo siłowni cieplnych z silnikami parowymi i gazogeneratorowymi w oparciu o miejscowe paliwo.

Odbudowa i rozbudowa rolnictwa dokonywa się na podstawie uspołecznionego gospodarstwa socjalistycznego, które wykazało w praktyce swoją żywotność zarówno w okresie ostatniej wojny jak i w okresie pokojowym.

Dążąc do dalszego utrwalenia i wzmocnienia gospodarki społecznej w kołchozach, plan pięcioletni wysuwa następujące postulaty:

a) zapewnienie dalszego wzrostu majątku społecznego kołchozów, ich dochodów, niepodzielnych funduszy, budynków, bydła, inwentarza, zapasów rezerwowych, nasion i pasz;
b) zapewnienie ochrony wspólnych gruntów kołchozowych i mienia kołchozowego, przestrzeganie statutu spółdzielni rolnej (kołchozu) oraz demokracji kołchozowej — obieralności władz, regularnego składa-

nia sprawozdań przez zarządy na walnych zebraniach członków spółdzielni;

c) podniesienie wydajności pracy w kołchozach na podstawie prawidłowej organizacji pracy, zwiększenie roli dniówki roboczej (trudodień) przy podziale dochodów w kołchozie; podniesienie w kołchozach wydajności pracy brygad i ogniw przez zastosowanie zbiorowego i indywidualnego akordu; szerokie zastosowanie dodatkowej opłaty za podniesienie urodzajności, wyhodowanie dodatkowego pogłowia bydła i zwiększenie jego produkcyjności.

Sowchozy jako państwowe przedsiębiorstwa rolne odgrywają wielką rolę w życiu gospodarczym kraju i powinny prowadzić swe gospodarstwa wzorowo. Sowchozy będą musiały wydatnie podnieść urodzajność uprawy roślin i produkcyjność hodowli zwierząt, zwiększyć wydajność pracy traktorów, kombajnów i innych maszyn rolniczych oraz obniżyć koszty własne produkcji rolnej. Sowchozy powinny restytuować przedwojenny poziom pogłowia bydła produkcyjnego i przewyższyć ten poziom w zakresie bydła rogatego o 16%, w zakresie owiec i kóz o 32% i w zakresie świń o 28%. Muszą one następnie zakończyć proces mechanizacji prac polnych i hodowlanych oraz zapewnić sobie stałą siłę roboczą. W tym celu robotnicy sowchozów winni otrzymać działki gruntu oraz pomoc państwa przy budowie własnych domów mieszkalnych.

Jednocześnie plan przewiduje pomoc gospodarstwom chłopskim w republikach związkowych Litwy, Łotwy, Estonii i Mołdawii oraz na terenach zachodnich Ukrainy i Białorusi przez wzmocnienie spółdzielczości wiejskiej, zwiększenie sieci ośrodków maszynowo-traktorowych, wypożyczalni maszyn, udzielanie kredytów, zwiększenie dostaw maszyn rolniczych i nawozów sztucznych.

W dziedzinie kadr rolniczych plan pięcioletni przewiduje wyszkolenie dostatecznej ilości agronomów, inżynierów, zootechników, lekarzy weterynaryjnych, mierniczych oraz innych fachowców gospodarstwa rolnego jak również przygotowanie kadr wykwalifikowanych pracowników wszelkich zawodów rolniczych dla ośrodków maszynowo-traktorowych, kołchozów i sowchozów.

W ciągu powojennego pięciolecia nastąpi dalszy rozwój radzieckiej nauki agrotechnicznej i polepszenie prac naukowo-badawczych w dziedzinie mechanizacji i elektryfikacji rolnictwa, jak również innych gałęzi wiedzy ekonomicznej i organizacji pracy związanych z rolnictwem.

KOMUNIKACJA I TELEKOMUNIKACJA

Pomyślna realizacja podstawowych zadań planu pięcioletniego wymaga jak najrychlejszej odbudowy i szybkiego rozwoju komunikacji, przede wszystkim zaś kolejowej.

Cechą charakterystyczną kolejnictwa w Rosji przedrewolucyjnej było niedostateczne zagęszczenie sieci kolejowej, mała zdolność przepustowa poszczególnych linii i niska wydajność taboru. W okresie pierwszej wojny światowej zacofanie komunikacji kolejowej było jedną z podstawowych przyczyn rosnącej dezorganizacji gospodarczej, która postawiła państwo w obliczu katastrofy gospodarczej.

W okresie przedwojennych pięciolatek dokonana została gruntowna rekonstrukcja komunikacji. Długość sieci kolejowej zwiększyła się z 58,5 tysiąca kilometrów w 1913 roku do 123 tysięcy kilometrów w 1940 roku. Zbudowano szereg wielkich magistrali łączących okręgi centralne z nowymi okręgami Uralu, Syberii i Azji Środkowej oraz z południem i wschodem kraju. Szereg linii jednotorowych przekształcono w dwutorowe magistrale. Dzięki dostarczeniu przez przemysł

nowych lokomotyw towarowych i osobowych wielkiej mocy, została odnowiona prawie połowa taboru parowozowego. Zdolność przewozowa taboru parowozowego zwiększyła się w okresie pięciolatek o 60%. Odsetek wielkich wagonów towarowych zwiększył się z 5,5 do 30% całego taboru wagonowego kolei. Dwie trzecie tego taboru zaopatrzono w automatyczne hamulce, jedną trzecią — w automatyczne spinanie, a tysiące kilometrów linii kolejowych wyposażono w automatyczną sygnalizację blokową.

W rezultacie tej technicznej rekonstrukcji przewozy transportu kolejowego zwiększyły się z 65,7 miliarda tono-kilometrów w 1913 roku do 415 miliardów tono-kilometrów w 1940 roku.

W okresie trzech pięciolatek zrobiono poważne postępy w kierunku rekonstrukcji transportu wodnego będącego na początku pierwszej pięciolatki najbardziej zacofaną dziedziną gospodarstwa narodowego. Łączna długość będących w eksploatacji dróg wodnych wynosiła w 1940 roku 107 tysięcy kilometrów wobec 74 tysięcy kilometrów w 1929 roku. Znacznie wzrosła zdolność przewozowa żeglugi rzecznej i zwiększyła się nośność morskiej floty handlowej. Przewozy w żegludze morskiej i rzecznej zwiększyły się z 28,8 miliarda tono-kilometrów w 1929 roku do 59 miliardów tono-kilometrów w 1940 roku.

Transport samochodowy stał się w okresie pięciolatek wielką gałęzią gospodarstwa narodowego. Nowoutworzony przemysł samochodowy dostarczył gospodarstwu narodowemu ZSRR w ciągu pierwszej pięciolatki 57 tysięcy samochodów, czyli trzy i pół raza więcej niż wynosił cały tabor samochodowy na początku pierwszej pięciolatki. W ciągu drugiej pięciolatki gospodarstwo narodowe otrzymało 555 tysięcy samochodów, a więc prawie 10 razy więcej niż w czasie pierwszej pięciolatki. Dzięki szybkiemu rozwojowi przemysłu automo-

bilowego samochód obsługuje najdalsze zakątki Związku Radzieckiego i wszystkie dziedziny gospodarcze.

W okresie przedwojennych pięciolatek rozwinęło się budownictwo samolotów cywilnych. Stworzono znaczną sieć systematycznie eksploatowanych linii powietrznych, kilkakrotnie zwiększyły się transporty pasażerów i ładunków.

Uprzemysłowienie kraju i stworzenie nowych ośrodków przemysłowych oraz wzrost poziomu życia materialnego i kulturalnego ludności podyktowały konieczność szybkiego rozwoju wszelkich form telekomunikacji. Znacznie zwiększyła się sieć pocztowa oraz telefonów międzymiastowych, wzrosła liczba ośrodków rejonowych posiadających łączność telegraficzną z miastami obwodowymi, wzrosła również ilość ośrodków rejonowych posiadających łączność telefoniczną. Bardzo szeroko rozpowszechniła się łączność radiowa i radiofonia.

Przedwojenny poziom przewozów transportu kolejowego, wodnego i samochodowego przekroczony zostanie w 1950 roku o 36%. W szybkim tempie wzrośnie komunikacja samochodowa i wodna, dzięki czemu zwiększy się jej udział w ogólnych przewozach kraju.

Główny jednak ciężar w zakresie przewozu ładunków spada na komunikację kolejową. Przewozy kolejowe osiągną w 1950 roku 532 miliardy tono-kilometrów, przewyższając w ten sposób poziom przedwojenny o 28%. Średni dzienny załadunek wagonów towarowych powinien w 1950 roku wynosić 115 tysięcy wagonów wobec 96 tysięcy wagonów w 1940 roku. Przewozy kolejowe na terenach zniszczonych podczas wojny zwiększą się o 130%.

Plan pięcioletni przewiduje gruntowną odbudowę komunikacji kolejowej na terenach wyzwolonych spod okupacji niemieckiej. W okresie nowej pięciolatki powinna być prze-

kroczona przedwojenna zdolność przepustowa kolei na najważniejszych szlakach łączących Zagłębie Donieckie z Centrum, z rejonem Krzywego Rogu i Wołgą, zabezpieczających wyloty z Kaukazu oraz łączących Moskwę z Leningradem i głównymi ośrodkami zachodnich dzielnic kraju.

Jednocześnie plan przewiduje zapewnienie stałej i sprawnie funkcjonującej komunikacji na Uralu i na Syberii dla zaspokojenia wszystkich potrzeb tamtejszego przemysłu w zakresie przewozów.

Nowy plan pięcioletni przewiduje gruntowne odnowienie wyposażenia technicznego kolei na szeregu najważniejszych szlaków oraz zapewnienie ich sprawnego funkcjonowania w warunkach zimowych. Będzie to wymagało przede wszystkim znacznego uzupełnienia taboru nowoczesnymi lokomotywami i wagonami. Równolegle z uzupełnieniem taboru kolejowego wielką ilością potężnych parowozów i modernizacją istniejących lokomotyw, musi nastąpić poważny rozwój trakcji opartej na silnikach spalinowych. W ciągu pięciolecia lokomotywy spalinowe będą zastosowane na przestrzeni około 7 tysięcy kilometrów, w pierwszej zaś kolejności na liniach Środkowej Azji, Kaukazu i dolnego biegu Wołgi.

W okresie nowej pięciolatki nastąpi również dalszy rozwój trakcji elektrycznej. Dokonana zostanie elektryfikacja 5,3 tysiąca kilometrów kolei, wobec 2 tysięcy kilometrów zelektryfikowanych linii do 1940 roku.

Plan pięcioletni przewiduje znaczne uzupełnienie taboru kolejowego czteroosiowymi wagonami oraz wagonami z urządzeniami do automatycznego wyładunku. Stopień wyposażenia taboru wagonowego w automatyczne hamulce powinien być doprowadzony w końcu pięciolatki do 93% całości tego taboru, a wyposażenie w automatyczne spinanie do 75% całego taboru wagonowego. Jednocześnie musi nastąpić całkowita

odbudowa uszkodzonego podczas wojny ruchomego taboru kolejnictwa radzieckiego.

Jednym z najgłówniejszych zadań nowego planu pięcioletniego w dziedzinie komunikacji kolejowej jest wzmocnienie i ulepszenie gospodarki torowej kolejnictwa. Na istniejącej sieci nastąpi zamiana 50 tysięcy kilometrów starych szyn kolejowych nowymi. Przewidziana jest produkcja szyn ciężkiego typu, co pozwoli upowszechnić stosowanie ciężkich parowozów i zwiększyć szybkość ruchu.

Zrealizowany zostanie również program budowy nowych linii kolejowych i drugich torów. Plan pięcioletni przewiduje także wiele prac w zakresie rozbudowy i lepszego technicznego wyposażenia stacji i węzłów kolejowych.

W celu zapewnienia całkowitej realizacji przewidzianego w planie pięcioletnim wzrostu poziomu technicznego komunikacji kolejowej nastąpi poważne zwiększenie dostaw materiałowych dla kolei. Dostawy ruchomego taboru kolejowego charakteryzują następujące liczby:

	Jednostka miary	Druga pięciolatka	Lata 1946—1950
Lokomotywy	sztuk	5.960	7.585
Wagony towarowe	tys. szt.	255	472

W ciągu nowej pięciolatki kolejnictwo otrzyma 4,5 miliona ton nowych szyn kolejowych i 185 milionów podkładów.

Warunkiem wzrostu przewozów kolejowych jest przyśpieszenie obiegów wagonów. Plan pięcioletni przewiduje skrócenie czasu obiegu wagonów w 1950 roku o 3,9 dnia w porównaniu z rokiem 1945.

Przyśpieszenie obiegu wagonów zostanie osiągnięte przede wszystkim przez likwidację nadmiernych postojów taboru kolejowego podczas operacji przeładunkowych oraz na sta-

cjach technicznych. Redukcja postojów podczas przeładunków wymaga zwiększenia mechanizacji robót załadunkowych i wyładunkowych w kolejnictwie. Plan pięcioletni przewiduje podniesienie stopnia mechanizacji prac przeładunkowych w końcu pięciolatki do 75% ogólnej ilości tego rodzaju prac na kolejach.

Do zredukowania postojów i przyśpieszenia obiegu wagonów przyczyni się również zwiększenie automatyzacji spinania i hamowania.

Bardzo istotnym momentem w dziedzinie redukcji postojów i przyśpieszenia obiegu wagonów będzie zmniejszenie odległości przeciętnych przewozów kolejowych i likwidacja nieracjonalnych przewozów na kolejach. Plan pięcioletni przewiduje zmniejszenie odległości przeciętnej przewozów z 790 kilometrów w 1945 roku do 690 kilometrów w 1950 roku.

Przewidywane w planie pięcioletnim przesunięcia w rozmieszczeniu sił wytwórczych zgodnie z zasadą jak największego przybliżenia przemysłu do źródeł surowcowych i rejonów konsumpcji przyczyni się w poważnym stopniu do zredukowania nieracjonalnych przewozów na kolejach. Dużą ulgę w pracy przyniesie pod tym względem kolejnictwu realizacja przewidzianych w nowym planie pięcioletnim zamierzeń w dziedzinie rozwoju przemysłu gazowego, aglomeracji i brykietowania węgla oraz budownictwa licznych elektrowni wodnych. Pozwoli to zredukować przewozy węgla na kolejach o tysiące wagonów.

Obok tego przewidywane jest zredukowanie innych przewozów na wielkie odległości oraz zaniechanie przewozu tych samych dóbr w przeciwległych kierunkach.

Nowy plan pięcioletni zmierza do zwiększenia udziału komunikacji wodnej w ogólnym przeładunku kraju, w szczególności zaś w transportowaniu takich masowych ładunków, jak ropa naftowa, drzewo, zboże, sól, węgiel i cement.

Przeładunek żeglugi rzecznej zwiększy się w 1950 roku w porównaniu z okresem przedwojennym o 38%, a w porównaniu z 1945 rokiem o 170%. Najbardziej zwiększy się rola żeglugi rzecznej w przewozie drewna.

Nastąpi gruntowna odbudowa żeglugi rzecznej na terenach wyzwolonych spod okupacji niemieckiej. W 1948 roku zostanie tu zakończona odbudowa floty, portów i przystani rzecznych. Przewidywane jest polepszenie eksploatacji żeglugi na Wołdze i jej dopływach dla przewozów w komunikacji wodnej.

Wzrost przeładunku w żegludze rzecznej ulży w pracy kolejnictwu, a zarazem obniży koszty przewozów.

Decydującym warunkiem wykonania nakreślonego planu przeładunku w żegludze rzecznej jest uzupełnienie floty znaczną ilością nowego taboru. Moc samobieżnej floty rzecznej powinna się zwiększyć w okresie pięcioletnim o 300 tysięcy HP, a nośność floty holowanej o 3 miliony ton. W tym celu plan pięcioletni przewiduje stworzenie w ramach żeglugi rzecznej własnej bazy przemysłu okrętowego.

Przeładunek żeglugi morskiej zwiększy się w porównaniu ze stanem przedwojennym o 120%. Dla realizacji tego wzrostu przeładunku przewidziana jest gruntowna odbudowa portów morskich na wybrzeżu Morza Azowskiego, Czarnego i Bałtyckiego, dokończenie budowy portów na Dalekim Wschodzie, zwiększenie zdolności przepustowej portów i uzupełnienie marynarki handlowej niezbędną ilością statków.

Równolegle do komunikacji wodnej wzrosną w bardzo znacznym stopniu przewozy w komunikacji samochodowej. Tabor samochodowy kraju zwiększy się znacznie w okresie nowej pięciolatki w porównaniu ze stanem przedwojennym. Organizuje się przewozy samochodowe masowych ładunków między rejonami w celu zastąpienia na krótszych odległościach komunikacji kolejowej — samocho-

dową. Sieć ulepszonych dróg samochodowych zwiększy się w ciągu lat 1946—1950 o 11,5 tysiąca kilometrów.

W okresie nowej pięciolatki powojennej nastąpi również szybki rozwój komunikacji powietrznej. Tabor samolotów cywilnej żeglugi powietrznej poważnie wzrośnie. Przewidziane jest odbudowanie i rozbudowanie komunikacji powietrznej przede wszystkim na najważniejszych szlakach, łączących Moskwę z ośrodkami republik związkowych i miastami obwodowymi, jak również komunikacji powietrznej w rejonach Północy, Syberii i Dalekiego Wschodu. Zostaną przywrócone i dalej rozwinięte lokalne linie lotnicze łączące ośrodki republik związkowych i autonomicznych z odległymi rejonami. Linie komunikacji powietrznej o znaczeniu ogólnokrajowym zostaną wyposażone w środki techniczne umożliwiające regularne loty w ciągu całego roku, a na najważniejszych trasach również w porze nocnej.

Plan pięcioletni przewiduje całkowitą odbudowę i dalszy rozwój telekomunikacji na terenach wyzwolonych spod okupacji niemieckiej, w szczególności zaś komunikacji radiowej i kabli głównych. Plan przewiduje również zakończenie budowy komunikacji telefonicznej i telegraficznej pomiędzy Moskwą a wszystkimi ośrodkami republikańskimi i obwodowymi jak również pomiędzy stolicami republik związkowych a ich ośrodkami obwodowymi. Telefonizacja obejmie wszystkie ośrodki rejonowe, rady wiejskie, ośrodki maszynowo-traktorowe i sowchozy. Nastąpi też dalszy rozwój radiofonii. Odbudowuje się i udoskonala pod względem technicznym ośrodek telewizyjny w Moskwie i budowane są nowe ośrodki telewizyjne. W celu najdalej idącego polepszenia komunikacji pocztowej przewidywane jest budownictwo nowych gmachów pocztowych na wsi oraz szerokie wykorzystanie dla przewozu korespondencji pocztowej i prasy periodycznej żeglugi powietrznej i komunikacji samochodowej.

INWESTYCJE I ROZMIESZCZENIE SIŁ WYTWÓRCZYCH

W okresie trzech przedwojennych pięciolatek zrealizowany został olbrzymi program inwestycyjny. Ogromna skala budownictwa podyktowana była koniecznością jak najszybszego przezwyciężenia zacofania gospodarczego, przyśpieszenia industrializacji kraju oraz utrwalenia niezawisłości i potencjału obronnego Związku Radzieckiego.

Socjalistyczna forma własności i socjalistyczny system gospodarki planowej umożliwiły realizację programu budownictwa w oparciu o źródła akumulacji wewnętrznej.

Nakłady inwestycyjne w sektorze uspołecznionym gospodarstwa narodowego wynosiły w ciągu pierwszej pięciolatki 50,5 miliarda rubli (łącznie z wydatkami na kapitalne remonty). Z ogólnej sumy zainwestowanych kapitałów na przemysł przeznaczono 24,8 miliarda rubli, w tej liczbie na przemysł wytwarzający środki wytwórcze — 21,3 miliarda rubli.

W wyniku realizacji planu inwestycyjnego pierwszej pięciolatki uruchomienie kapitałów zakładowych sektora uspołecznionego ZSRR wynosiło 38,6 miliarda rubli. Oznaczało to podwojenie wielkości kapitałów zakładowych posiadanych na początku pierwszej pięciolatki.

Przy dwukrotnym zwiększeniu kapitałów zakładowych całego przemysłu nastąpiło jednocześnie potrojenie kapitałów zakładowych ciężkiego przemysłu.

Ogólne nakłady inwestycyjne w gospodarce ZSRR podczas drugiej pięciolatki wynosiły 137,5 miliarda rubli, były więc one o 170% większe od inwestycji pierwszej pięciolatki. Prawie połowę wszystkich inwestycji gospodarczych stanowiły inwestycje przemysłowe, z czego podstawową część skierowano do poszczególnych gałęzi przemysłu ciężkiego.

Kwoty inwestycji przemysłowych wynosiły 65,8 miliarda rubli, co przewyższyło inwestycje przemysłowe pierwszej pięciolatki przeszło dwa i pół raza.

Inwestycje w dziedzinie transportu zwiększyły się w porównaniu z pierwszą pięciolatką o 180%. Pozwoliło to dokonać gruntownej rekonstrukcji wszystkich gałęzi komunikacji, szczególnie zaś kolejnictwa. Inwestycje w gałęziach przemysłu wytwarzających artykuły konsumpcyjne zwiększyły się w porównaniu z okresem pierwszej pięciolatki przeszło trzykrotnie. Prawie trzy i pół raza zwiększyły się inwestycje w dziedzinie handlu i prawie cztery i pół raza w gałęziach przemysłu zaspokajających potrzeby społeczno-kulturalne ludności.

W okresie drugiej pięciolatki uruchomiono kapitały zakładowe wartości 125,3 miliarda rubli, czyli o 220% więcej niż w czasie pierwszej pięciolatki. W rezultacie drugiej pięciolatki czynny kapitał zakładowy gospodarstwa narodowego ZSRR zwiększył się dwukrotnie. Wykonanie programu budownictwa i uruchomienie nowych kapitałów zakładowych podczas pierwszej i drugiej pięciolatki umożliwiły gruntowne odnowienie aparatu produkcyjnego gospodarstwa narodowego ZSRR.

W okresie trzeciego planu pięcioletniego przewidywano jeszcze większy rozmach budownictwa inwestycyjnego niż w poprzednich okresach pięcioletnich.

Rozmiary scentralizowanych inwestycji według planu trzeciej pięciolatki miały wynosić 193 miliardy rubli. W ciągu

trzech i pół roku trzeciej pięciolatki zainwestowano w gospodarstwie narodowym 130 miliardów rubli.

Olbrzymi rozmach prac inwestycyjnych w okresie powojennej pięciolatki podyktowany jest koniecznością odbudowy i dalszego rozwoju gospodarstwa narodowego ZSRR.

Scentralizowane inwestycje w ramach całego gospodarstwa narodowego wyniosą w ciągu lat 1946—1950 około 250 miliardów rubli. Obok inwestycji państwowych plan pięcioletni przewiduje zainwestowanie przez kołchozy własnych środków w sumie około 38 miliardów rubli. Plan uwzględnia ponadto również prywatne inwestycje ludności w dziedzinie budownictwa mieszkaniowego w oparciu o własne środki finansowe obywateli i pomoc kredytową ze strony państwa.

Podstawowa część scentralizowanych inwestycji kapitałowych w kwocie 157,5 miliarda rubli kierowana jest do przemysłu, przede wszystkim do przemysłu ciężkiego, zgodnie z jego rolą w realizacji głównych zadań planu pięcioletniego.

Ponad 50 miliardów rubli inwestuje się w dziedzinie komunikacji, z czego 40 miliardów rubli idzie na kolejnictwo. W dziedzinie rolnictwa ma być zrealizowany plan inwestycyjny w wysokości 19,9 miliarda rubli, w tej liczbie na odbudowę i dalszy rowój ośrodków maszynowo-traktorowych 8,8 miliarda rubli.

Znaczne inwestycje są przeznaczone na odbudowę i nowe budownictwo mieszkaniowe. Ogólne rozmiary inwestycji w zakresie budownictwa mieszkaniowego wyniosą 42,3 miliarda rubli wobec 15,5 miliarda rubli w trzeciej pięciolatce. Zaznaczyć należy, że powyższa suma nie uwzględnia prywatnego budownictwa mieszkaniowego.

Ustalony plan prac inwestycyjnych na okres lat 1946—1950 powinien umożliwić uruchomienie odbudowanych i nowozbudowanych przedsiębiorstw wartości 234 miliardów rubli,

co znacznie przewyższy sumę uruchomionych kapitałów zakładowych gospodarstwa narodowego podczas pierwszej i drugiej pięciolatki łącznie.

W ciągu nowej pięciolatki trzeba odbudować lub na nowo zbudować i uruchomić około 5.900 przedsiębiorstw przemysłowych, w tej liczbie 3.200 przedsiębiorstw na terenach wyzwolonych spod okupacji. W okresie pierwszej pięciolatki uruchomiono 1500 przedsiębiorstw przemysłowych, podczas drugiej pięciolatki — 4.500, a w ciągu trzech lat trzeciej pięciolatki blisko 3.000 przedsiębiorstw.

Niezmiernie ważne znaczenie w planie budownictwa inwestycyjnego posiada realizacja programu odbudowy i nowego budownictwa w przemyśle ciężkim.

W hutnictwie plan przewiduje odbudowę, budownictwo i uruchomienie w ciągu pięciolecia 45 wielkich pieców, 165 pieców martenowskich, 15 pieców bessemerowskich, 90 pieców elektrycznych, 104 walcowni, 63 zespołów koksowniczych. Coroczny przyrost zdolności produkcyjnej hutnictwa prawie dwukrotnie przewyższy roczny przyrost w okresie poprzednich pięciolatek. Olbrzymie prace podejmowane są w celu odbudowy hutnictwa na Południu. Przewiduje się tu uruchomienie 17 wielkich hut, w tej liczbie tak olbrzymich zakładów, jak „Azowstal", zakłady im. Dzierżyńskiego, zakłady im. Kirowa w Makiejewce, „Zaporożstal" i huta w Krzywym Rogu.

Huty południowe nie tylko zostaną odbudowane, ale ponadto otrzymają bardziej udoskonalony sprzęt techniczny. Tak np. zakłady „Azowstal", w których powstaną nowe potężne oddziały walcownicze, przekształcą się w największe przedsiębiorstwo hutnicze na Południu.

Na miejsce przestarzałych wielkich pieców, zniszczonych przez Niemców w zakładach hutniczych imienia Dzierżyńskiego, wybudowany zostanie potężny, nowoczesny, wielki

piec hutniczy. Poza tym budowane są w tych zakładach trzy nowe piece martenowskie oraz walcownia wyrobów fasonowych o ciągłym działaniu.

Nastąpi również dalszy rozwój hutnictwa na Uralu, Syberii i Dalekim Wschodzie. Budownictwo dwóch wielkich zakładów hutniczych w Czelabińsku i Nowym Tagilu zostanie w zasadzie zakończone. Zbudowany zostanie i uruchomiony nowy zakład hutniczy do wytapiania stali elektrotechnicznej w celu zapewnienia przemysłowi elektrotechnicznemu dostaw żelaza na dynama i transformatory. Hutnictwo Uralu stanie się w końcu pięciolecia podstawowym źródłem zaopatrzenia kraju w wysokie gatunki metalu. Nowe bazy hutnicze powstają w szeregu republik związkowych. W Gruzji powstanie zakład hutniczy o pełnym cyklu wytwórczym w oparciu o rudę rejonu Daszkesan i węgiel rejonów Tkwibuli i Tkwarczeli. W Azerbejdżanie powstanie walcownia, której zadaniem będzie zaopatrywanie przemysłu naftowego w rury. W Uzbekistanie zostanie zakończone budownictwo przetwórczych zakładów hutniczych, co pozwoli tej republice na własnym terenie produkować stal i wyroby walcownicze. W Kazachstanie, niezależnie od zakończenia budownictwa przetwórczych zakładów hutniczych, rozpocznie się nowe budownictwo wielkiej huty opartej o rudę z Gór Atasujskich i koksujący węgiel Karagandy.

W północno-zachodniej części ZSRR budowany jest nowy zakład hutniczy w oparciu o węgiel Zagłębia Pieczory i rudy Półwyspu Kolskiego. Głównym zadaniem tej huty będzie zaopatrywanie w metale przemysłu maszynowego Leningradu.

Wielkie prace inwestycyjne prowadzone są w celu rozszerzenia produkcji rud dla przemysłu hutniczego. W celu zmniejszenia przywozu rudy uralskiej do Zagłębia Kuzneckiego, w Zachodniej Syberii zwiększa się bardzo znacznie

wydobycie rudy w Szorii Górnej. Na terenach centralnych odbudowuje się kopalnie rudy w okolicach Tuły i Lipiecka oraz organizuje się wydobycie rudy na terenie tzw. Kurskiej Anomalii Magnesowej. Nastąpi też dalsze znaczne wzmocnienie stworzonego podczas wojny na Wschodzie kopalnictwa rudy manganowej.

W dziedzinie **hutnictwa metali kolorowych** przewidywane jest zakończenie pierwszego etapu budowy kombinatu górniczo-hutniczego w Kazachstanie, budownictwo pierwszej części kombinatu hutnictwa miedzianego na Południowym Uralu i uruchomienie nowej huty miedzi elektrolitycznej. Odbudowane będą zakłady aluminiowe na Dnieprze i Wołchowie. Zwiększy się zdolność produkcyjna zakładów przemysłu aluminiowego na Północnym Uralu i w Zagłębiu Kuznieckim i nastąpi uruchomienie dwóch nowych zakładów aluminiowych. Przewidywane jest także uruchomienie kombinatu niklowego. Odbudowywane są dwie huty cynkowe na południu ZSRR oraz budowane są nowe huty cynku i ołowiu. Plan pięcioletni przewiduje odbudowę i rozszerzenie kombinatu fabryk wolframu i molibdenu na Północnym Kaukazie oraz dalszy ciąg budownictwa przedsiębiorstw w oparciu o zbadane już zasoby wolframu i molibdenu w Azji Środkowej i Wschodniej Syberii.

W przemyśle węglowym plan pięcioletni przewiduje odbudowę i nowe budownictwo oraz uruchomienie 400 kopalń węgla. W 1949 roku powinno być zakończone odbudowanie kopalni Zagłębia Donieckiego. W tym celu trzeba całkowicie odbudować 182 kopalnie główne o zdolności wydobywczej 67,7 miliona ton oraz wybudować 60 nowych kopalń o zdolności wydobywczej 14,1 miliona ton węgla.

Przy odbudowie Zagłębia Donieckiego stosowana jest w jak najszerszym zakresie nowoczesna technika. W od-

budowanych kopalniach ulepsza się technologię wydobycia węgla i likwiduje się „wąskie gardła", które istniały przed wojną. Znalazły tam również zastosowanie silniejsze i bardziej nowoczesne maszyny i urządzenia górniczo-kopalniane.

W okresie nowej pięciolatki przewidywane jest budownictwo na wielką skalę nowych kopalń w najróżniejszych rejonach kraju. W Zagłębiu Podmoskiewskim zostanie zbudowanych i uruchomionych 66 nowych kopalń węgla, w Zagłębiu Kuznieckim 30 kopalń, w Karagandzie 17 kopalń, na Uralu 49 kopalń i odkrywek, w Azji Środkowej 9 kopalń węgla. Rozszerzona zostanie nowa baza węglowa dla terenów Północy Europejskiej i Leningradu, mianowicie Zagłębie Pieczorskie, gdzie nastąpi uruchomienie nowych kopalń o zdolności wydobywczej 7,7 miliona ton. Nastąpi też uruchomienie nowych kopalń węgla na Ukrainie, Kaukazie i Dalekim Wschodzie.

W celu zrealizowania planu w zakresie aglomeracji oraz brykietowania węgla przewidywane jest zbudowanie 271 fabryk aglomeracyjnych o zdolności przetwórczej 175 milionów ton rocznie, odbudowanie 6 brykietowni o wydajności 9 milionów ton brykietów rocznie.

Wielkie prace inwestycyjne przewidywane są w nowej stosunkowo gałęzi: **przemysłu gazowego.** W 1946 roku zakończone zostało budownictwo gazociągu Saratow — Moskwa, który zapewnia dostawę 1.460.000 metrów sześciennych gazu ziemnego na dobę dla potrzeb przemysłu i mieszkańców stolicy. Uruchamia się gazociąg Daszawa — Kijów. Rozwija się budownictwo dwóch fabryk hydryzacji węgla i fabryki syntetycznej benzyny z łupków. Na terenie

Republiki Estońskiej powstaje przemysł gazowy, który będzie zaopatrywał w gaz Leningrad.

W przemyśle naftowym trwają prace nad przywróceniem przedwojennego poziomu wydobycia ropy naftowej na Kaukazie jak również nad powiększeniem wydobycia i przetwórstwa ropy w tzw. „Drugim Baku" oraz na innych terenach naftowych. Buduje się 4 nowe zakłady krackingowe i 16 rafinerii; odbudowuje się 3 zakłady krackingowe, których zadaniem będzie zaopatrzenie w produkty naftowe rolnictwa i przemysłu na terenach południowych; buduje się nowe wielkie rurociągi naftowe.

W dziedzinie elektryfikacji powinna nastąpić całkowita odbudowa elektrowni na terenach wyzwolonych spod okupacji niemieckiej i uruchomienie we wszystkich elektrowniach ZSRR w ciągu pięciolecia 11,7 milionów kilowatów mocy, to znaczy, tyleż mocy zainstalowanej, ile stworzono w ciągu wszystkich lat poprzednich.

Plan pięcioletni przewiduje odbudowę sześciu elektrowni wodnych, w tej liczbie sławnego Dnieprogesu — elektrowni imienia Lenina. Odbudowa tej siłowni, będącej chlubą pierwszej pięciolatki, jest zadaniem wyjątkowo trudnym. Przedwojenna moc zainstalowana tej siłowni wynosiła 558 tysięcy kilowatów. Pierwsza turbina Dnieprogesu zmontowana została jeszcze w końcu 1946 roku, a w ciągu następnych lat zostaną zmontowane pozostałe turbiny i przedwojenna moc elektrowni zostanie przekroczona.

Rozwinęło się budownictwo wielkiej elektrowni wodnej w Mingeczaur, na terenie Republiki Azerbejdżańskiej. Elektrownia ta zacznie produkować energię w 1950 roku, rozwiązując radykalnie problem zaopatrywania w energię przemysłu naftowego w Baku i pozwalając zarazem na przekształcenie Niziny Kura - Araksińskiej w żyzny teren.

Uruchomiona zostanie sewańska elektrownia wodna w Armenii, cztery elektrownie wodne w Gruzji, kamska elektrownia wodna na Uralu, farchadska elektrownia wodna w Uzbekistanie i szereg innych.

Moc zainstalowana odbudowanych i nowozbudowanych elektrowni wodnych, uruchamianych w ciągu nowej pięciolatki, przewyższy przeszło dwa i pół raza moc wszystkich rejonowych elektrowni wodnych czynnych na początku trzeciej pięciolatki.

Plan pięcioletni przewiduje odbudowanie elektrowni cieplnych oraz sieci energetycznej Zagłębia Donieckiego, Moskwy i innych wielkich ośrodków przemysłowych kraju. Kończy się budownictwo 37 rejonowych elektrowni cieplnych, które zostaną wkrótce uruchomione. W ciągu pięciolecia podwoi się prawie moc zainstalowana elektrowni w systemach energetycznych Moskwy i Leningradu. Ważnym punktem węzłowym energetyki są odbudowywane i nowobudujące się elektrownie Zagłębia Donieckiego i terenów położonych nad Dnieprem. Tworzy się tu system energetyczny jednoczący elektrownie Zagłębia Donieckiego, Rostowa nad Donem i Naddnieprza. System ten prawie półtorakrotnie przewyższy moc elektrowni tego obwodu w okresie przedwojennym.

Dla zelektryfikowania kołchozów, stacji maszynowo-traktorowych i sowchozów rozwija się na wielką skalę budownictwo mniejszych wiejskich elektrowni wodnych i cieplnych, przy czym te ostatnie oparte będą na silnikach parowych i gazogeneratorowych, wykorzystujących lokalne paliwa.

W dziedzinie **przemysłu maszynowego** nowa pięciolatka zapewnia uruchomienie siły produkcyjnej, która pozwoli ku końcowi pięciolecia podwoić produkcję maszyn w porównaniu ze stanem przedwojennym. Plan pięcioletni wysuwa zadanie odbudowania i dalszego rozwoju zakładów budowy ciężkich maszyn w Zagłębiu Donieckim i na Uralu. W Zagłębiu

Donieckim odbudowywane są fabryki ciężkich maszyn w Nowo - Kramatorsku i Staro - Kramatorsku i kończy się budowę fabryki ciężkich maszyn na Południowym Uralu. Rozpoczyna się budowę nowej fabryki maszyn i urządzeń młyńskich.

Znacznie zwiększa się przemysł maszyn i urządzeń energetycznych. Odbudowywane są cztery fabryki tej gałęzi oraz budowana jest nowa fabryka turbin parowych średniej i mniejszej mocy i kończy się budownictwo dwóch fabryk turbin wodnych. Przewidziana jest odbudowa jednej fabryki kotłów oraz uruchomienie trzech nowych fabryk kotłów.

Dążąc do stworzenia potężnej bazy wytwórczej dla produkcji parowozów i wagonów plan przewiduje przywrócenie budowy nowych wielkich lokomotyw liniowych w trzech fabrykach parowozów jak również organizację nowej produkcji parowozów liniowych, lokomotyw cieplnych i elektrycznych oraz parowozów przemysłowych w czterech dalszych zakładach maszynowych, a ponadto uruchomienie nowej fabryki parowozów, zakończenie budownictwa trzech nowych fabryk wagonów oraz wznowienie budowy wagonów na Północnym Uralu.

W przemyśle samochodowym następuje rozszerzenie fabryk samochodowych w Moskwie, Gorkim i na Uralu oraz rekonstrukcja fabryki samochodów w Jarosławlu. Prowadzone jest budownictwo pięciu nowych fabryk samochodów. Kończy się budownictwo fabryki małych samochodów osobowych oraz czterech montowni samochodów.

Odbudowywane są dwie fabryki traktorów i dziewięć fabryk maszyn rolniczych. Dobiega końca budownictwo trzech nowych fabryk traktorów, pięciu fabryk maszyn rolniczych i fabryki kombajnów oraz budowana jest fabryka traktorów na Białorusi.

Na podstawie odbudowy i nowego budownictwa zwiększona zostanie zdolność produkcyjna również innych gałęzi przemysłu maszynowego, w szczególności zaś produkcji obrabiarek, urządzeń dla przemysłu chemicznego, maszyn budowlanych i drogowych, budowy okrętów i produkcji maszyn dla przemysłu lekkiego i spożywczego.

W przemyśle chemicznym w Zagłębiu Donieckim i w rejonach centralnych przywraca się przedwojenną wydajność, powiększa się zdolność produkcyjną kombinatu chemicznego w Czirczyku i rozpoczyna się budownictwo nowych potężnych kombinatów chemicznych. W oparciu o złoża fosforytów w górach Karatau w Azji Środkowej, tworzy się na miejscu przemysł nawozów sztucznych, co pozwoli zredukować nieracjonalny przewóz tych nawozów na wielkie odległości. W celu zwiększenia produkcji nawozów potasowych odbudowuje się, aby przywrócić przedwojenną wydajność, kombinaty w Solikamsku, Kałudze i Stebniku oraz kończy się pierwszą część budownictwa nowego kombinatu potasowego na Uralu. Znacznie zwiększy się zdolność produkcyjna przemysłu sodowego. Dla zaspokojenia potrzeb przemysłu włókienniczego, lekkiego i innych gałęzi produkcji buduje się i uruchamia nowe fabryki barwników anilinowych oraz farb i lakierów jak również fabryki tworzyw plastycznych.

Realizacja programu budownictwa nowej pięciolatki nakazuje szybką odbudowę i dalszy rozwój **przemysłu materiałów budowlanych i drzewnych.**

Plan pięcioletni przewiduje odbudowę i uruchomienie nowych cementowni o łącznej zdolności produkcyjnej 9,4 miliona ton, hut szkła okiennego o zdolności produkcyjnej 40 milionów metrów kwadratowych, fabryk składanych domów mieszkalnych o rocznej wydajności 4,6 miliona metrów sześciennych przestrzeni mieszkalnej.

W przemyśle leśnym następuje zwiększenie produkcji budulca. Wywózka drewna do spławu wzrasta głównie w dorzeczu Północnej Dźwiny i jej dopływów, Pieczory, Kamy, Wiatki, Kilmiezi, Unży, Wietługi i Biełej. Prowadzi się także roboty leśne na Syberii i na Dalekim Wschodzie. W celu zmechanizowania wywózki drewna na terenach północnych, północno-zachodnich, uralskich i innych należy w ciągu pięciolecia wybudować 17,5 tysiąca kilometrów specjalnych dróg leśnych. W ciągu pięciolatki nastąpi uruchomienie tartaków o zdolności przetwórczej 6 milionów metrów sześciennych materiałów tartych.

W przemyśle włókienniczym i lekkim plan przewiduje uruchomienie w ciągu pięciolecia 2,9 miliona wrzecion oraz wyprodukowanie 102 tysięcy ton sztucznego jedwabiu i 100 milionów par obuwia. Odbudowuje się na terenach wyzwolonych spod okupacji niemieckiej fabryki włókiennicze, dziewiarskie, garbarskie i obuwiane oraz zakłady wstępnej przeróbki bawełny, lnu, konopi i wełny. Kontynuowany jest rozwój przemysłu bawełnianego na Syberii i w Azji Środkowej. Plan przewiduje zbudowanie i uruchomienie kombinatów bawełnianych w Nowosybirsku, Astrachaniu i w Gruzji oraz fabryk bawełnianych na Ałtaju i w Północnym Kazachstanie. Dobiega końca budownictwo kombinatów bawełnianych w Taszkiencie, Stalinabadzie i Ferganie jak również fabryk włókienniczych w Ufie i Czelabińsku.

W przemyśle spożywczym plan przewiduje wielkie prace w zakresie odbudowy, w szczególności na Ukrainie. Równolegle do tego buduje się setki nowych, zmechanizowanych fabryk cukru, chleba, konserw, olejarni, serowni i chłodni.

Odbudowuje się flotę rybacką. W ciągu pięciolecia uruchomi się 150 trawlerów rybackich. Buduje się nowe fabryki konserw rybnych. Odbudowywane i budowane są nowe młyny i kaszarnie.

W rolnictwie plan przewiduje zbudowanie w ciągu pięciolecia 950 nowych stacji maszynowo-traktorowych i zaopatrzenie każdej z istniejących stacyj w warsztaty dla bieżących napraw i w zabudowania gospodarcze. Jednocześnie buduje się bazy remontowe dla potrzeb stacji maszynowo-traktorowych.

Wielkie prace przeprowadzane są w zakresie odbudowy i dalszej rozbudowy systemów irygacyjnych i melioracyjnych. Plan pięcioletni przewiduje odbudowę systemów melioracyjnych na Białorusi i w Stepie Barabińskim oraz zbudowanie systemu melioracyjnego w dorzeczu rzeki Jachrona. Kończy się budowę systemu nawadniającego imienia Kirowa w Stepie Głodowym jak również wodozbiorów w pobliżu Katta-Kurgańskiego, Orto-Tokajskiego, Tedżeńskiego i Niewinomyskiego kanałów irygacyjnych.

Trwają również prace irygacyjne w Kura-Araksińskiej Nizinie i w rozlewie Wołgi-Achtuby oraz przy nawadnianiu ziem pod uprawę ryżu w kraju krasnodarskim.

Wielkie zadania wysuwa plan pięcioletni w dziedzinie odbudowy i rozbudowy **kolejnictwa.** Główne prace prowadzone są na Uralu i na Syberii jak również przy odbudowie linii obsługujących Zagłębie Donieckie i rejon Krzywego Rogu. Plan pięcioletni przewiduje gruntowną odbudowę kolei w Zagłębiach Donieckim i Krzyworoskim oraz linii kolejowych łączących Moskwę z Zagłębiem Donieckim, Leningradem i Kaukazem o łącznej długości 15.000 kilometrów. Wszystkie odbudowywane podstawowe linie kolejowe zostaną wyposażone w automatyczną sygnalizację blokową. Wielkie prace muszą być przeprowadzone w zakresie odbudowy węzłów i stacji kolejowych. Odbudowuje się 1.800 wielkich i średnich mostów kolejowych, w tej liczbie przez Dniepr, Don, Dniestr, Dźwinę Zachodnią, Niemen i Wołchow. Odbudowuje się i buduje na nowo 1.500 dworców kolejowych, 1.300 stoisk

w parowozowniach oraz 128 wagonowni i punktów remontu wagonów.

W ciągu nowej pięciolatki winny być zbudowane nowe linie kolejowe łącznej długości 7.230 kilometrów, w tej liczbie 3.550 kilometrów na Syberii.

Jedną z najważniejszych budowli kolejowych jest magistrala Południowo-Syberyjska długości około czterech tysięcy kilometrów. Początek tej magistrali leży na stacji Tajszet na terenie Dyrekcji Wschodnio-Syberyjskiej, po czym biegnie przez Abakan (na Jeniseju), Stalińsk, Barnauł, Kułundę, Pawłodar, Akmolińsk, Magnitogorsk, sięgając Wołgi w rejonie Kujbyszewa. Łączny obszar rejonów bezpośrednio ciążących ku nowej magistrali przekracza 600 tysięcy kilometrów kwadratowych.

Na odcinku Abakan-Stalińsk nowa magistrala umożliwi eksploatację złóż rudy żelaznej i manganowej, co zapewni rozwój własnej bazy rudnej hutnictwu syberyjskiemu i zredukuje przywóz do Syberii tak odległych rud jak magnitogorskie. Linia Stalińsk — Barnauł skróci drogę dostaw węgla kuznieckiego dla przemysłu na Ałtaju oraz semipałatyńskich i północnych odcinków Kolei Syberyjsko-Turkiestańskiej. Tą linią popłyną również ładunki drewna do Azji Środkowej. Pomiędzy Barnaułem a Pawłodarem magistrala przecinać będzie pojezierze Stepu Kułundyjskiego obfitującego w ogromne zasoby surowców chemicznych. W drodze od Pawłodaru do Akmolińska kolej będzie przechodziła przez teren Kazachstanu obfitujący w bogactwa naturalne, liczne złoża węglowe i największe w ZSRR boszekulskie złoża rudy miedzi. Na zachód od Magnitogorska w kierunku ku rejonowi Kujbyszewa nowa linia ułatwi eksploatację złóż wysokogatunkowej rudy żelaznej na terenie Baszkirskiej Republiki Autonomicznej i skróci drogę ładunków pomiędzy Kujbyszewem a Magnitogorskiem.

W okresie nowej pięciolatki zostanie otwarty ruch na przestrzeni od Abakanu do Kujbyszewa. Odcinek Akmolińsk — Kartały otrzyma drugi tor. Uruchomienie odcinka Tajszet — Abakan i otwarcie dwutorowego ruchu na przestrzeni od Kuzniecka do Kujbyszewa zrealizowane zostanie po roku 1950.

Plan pięcioletni przewiduje budowę drugich torów kolejowych łącznej długości 12.500 kilometrów i wyposażenie automatyczną sygnalizacją blokową linii długości 10.400 kilometrów, co pozwoli znacznie zwiększyć zdolność przepustową kolejnictwa.

W okresie nowej pięciolatki mają być zelektryfikowane koleje na przestrzeni 5.300 kilometrów. Szczególnie wielkie znaczenie będzie miało zelektryfikowanie kolei na szlakach uralsko-syberyjskich. Umożliwi to znaczne zwiększenie ich zdolności przepustowej i zapewni równomierność ich pracy w ciężkich i surowych warunkach zimowych. Przewidziane jest zelektryfikowanie dwutorowego szlaku kolejowego Zagłębie Kuznieckie—Nowosybirsk—Omsk—Czelabińsk—Ufa, długości 2.300 kilometrów, odcinka Bogosłowsk—Gorobłagodatskaja oraz Swierdłowsk—Czelabińsk. Duża więc część linii kolejowych Uralu, Zagłębia Kuznieckiego i Karagandy obsługiwana będzie trakcją elektryczną.

W dziedzinie **żeglugi wodnej** plan pięcioletni przewiduje zakończenie w 1948 roku odbudowy floty, portów i przystani na rzekach Dniepr, Prypeć, Don, Kubań, Niemen, Dźwina Zachodnia, Świr, na jeziorach: Peipus i Onega, odbudowę kanału Morze Białe—Bałtyk oraz zapoczątkowanie przebudowy Maryjskiej Drogi Wodnej. Gruntownemu remontowi mają ulec porty morskie nad Morzem Azowskim, Czarnym i Bałtyckim, ma być również zakończona budowa portów na Dalekim Wschodzie. W 1950 roku przewiduje się zakończenie

prac nad przekształceniem Północnej Drogi Morskiej w normalnie działającą magistralę żeglugi morskiej.

W związku z wielkim rozwojem budownictwa w ZSRR szczególnej wagi nabiera zagadnienie zmian, które mają być dokonane w rozmieszczeniu sił produkcyjnych w czasie nowej pięciolatki.

Planowa gospodarka, olbrzymie terytorium i obfitość bogactw naturalnych dały możność w okresie poprzednich trzech pięciolatek bardziej równomiernie rozmieścić siły produkcyjne, przybliżyć przemysł do źródeł surowcowych i ośrodków spożycia i zlikwidować zacofanie gospodarcze terenów zamieszkałych przez mniejszości narodowe. Nowe rozmieszczenie sił produkcyjnych stało się też jednym z czynników wzmocnienia potencjału obronnego ZSRR.

Nowe olbrzymie ośrodki przemysłowe stworzone zostały na wschodzie ZSRR. Socjalistyczne uprzemysłowienie kraju nie mogło się oprzeć na jednej tylko bazie węglowo-hutniczej położonej na Południu. Niezbędnym życiowo warunkiem szybkiego uprzemysłowienia kraju było stworzenie na Wschodzie ZSRR drugiego ośrodka węglowo-hutniczego.

Rozmieszczenie sił produkcyjnych w carskiej Rosji było nader nierównomierne. Trzy czwarte całej produkcji surówki żelaza przypadało na Południe, około 90% wydobycia węgla przypadało na Zagłębie Donieckie, a dwie trzecie przemysłu przetwórczego znajdowały się w centrum kraju, tzn. w Rosji Europejskiej.

Olbrzymie połacie kraju, jak Syberia, Azja Środkowa i Kaukaz, obfitujące w ogromne bogactwa naturalne przekształcone zostały w przydatek surowcowy do Rosji Centralnej. Nie posiadały one na własnym terenie prawie żadnych przedsiębiorstw przemysłowych i na znacznym terytorium zachowały dość pierwotne formy gospodarcze. Piętno zacofania

gospodarczego wypisane było na obliczu najstarszej dzielnicy przemysłowej kraju — Uralu.

W okresie trzech przedwojennych pięciolatek stworzono w oparciu o bogactwa węglowe i rudy Uralu, Syberii i Kazachstanu nowy potężny ośrodek przemysłowy na Wschodzie. Już w końcu drugiej pięciolatki wydobycie węgla było na tych terenach większe niż wydobycie w Zagłębiu Donieckim przed rewolucją, a produkcja surówki żelaza przewyższała o milion ton całą produkcję hutnictwa Południa w okresie przedrewolucyjnym. Zagłębie Kuznieckie, które wydobywało w 1913 roku zaledwie 770 tysięcy ton węgla, zwiększyło w 1940 roku wydobycie do 21 milionów ton. Ural, który w 1913 roku wytapiał 900 tysięcy ton surówki żelaza, zwiększył produkcję do 27 milionów ton w 1940 roku. Na terenach wschodnich stworzone zostały nowe ośrodki przemysłu maszynowego i chemicznego. Równolegle do rozbudowy starych ośrodków przemysłu naftowego w Baku i Groźnym rozwinęło się budownictwo nowego ośrodka naftowego na Wschodzie.

W wyniku zbudowania fabryk w rejonach uprawy roślin przemysłowych i aprowizacyjnych nastąpiło znaczne przybliżenie do źródeł surowcowych przemysłu włókienniczego, lekkiego i spożywczego. W Azji Środkowej i na Syberii stworzony został nowy ośrodek tekstylny (kombinaty bawełniane w Barnaule i Taszkiencie). W okręgach hodowlanych zbudowane zostały kombinaty mięsne.

W szeregu rejonów została podjęta uprawa buraków cukrowych (Syberia, Daleki Wschód, Kazachstan, Kirgizja i Gruzja) i równocześnie uruchomiono cukrownie.

Kołchozy, wyposażone w nowoczesne maszyny i narzędzia, zagospodarowały nad Wołgą, na Uralu i Syberii oraz w Kazachstanie i Azji Środkowej olbrzymie połacie nowych gruntów ornych.

Nowe linie kolejowe zbliżyły do siebie poszczególne dzielnice Wschodu, Środka i Południa kraju.

Zmieniło się rozmieszczenie ludności ZSRR. Na wschodnich terenach powstały nowe miasta i osiedla robotnicze, zwiększyła się ludność poszczególnych republik i okręgów narodowych.

Realizacja nowego budownictwa na terenach wschodnich opierała się na stałej pomocy wytwórczej starych ośrodków przemysłowych kraju — Leningradu, Moskwy, Ukrainy, które wykonywały pilne zamówienia dla nowego budownictwa w zakresie maszyn i urządzeń przemysłowych, projektów i planów oraz dostarczały nowym obiektom wykwalifikowanej siły roboczej. Szybkie tempo uprzemysłowienia zacofanych dzielnic ZSRR i rozwój wielkiej zmechanizowanej gospodarki rolnej przyczyniły się do podniesienia na niebywałe wyżyny poziomu gospodarczego i kulturalnego republik i okręgów narodowych.

Poniższe zestawienie charakteryzuje podział inwestycyj i wzrost przemysłu w poszczególnych republikach związkowych:

Republika związkowa	Wartość prac inwestycyjnych w latach 1946 – 50 w miliardach rubli	Wzrost produkcji przemysłowej w 1950 r. w stos. do 1940 r. (w proc.)
Federacja Rosyjska	145.000	156
Ukraina	49.500	103
Białoruś	6.950	116
Uzbekistan	3.900	189
Kazachstan	8.800	220
Gruzja	4.120	150
Azerbejdżan	5.900	118
Litwa	1.535	180
Mołdawia	1.245	178
Łotwa	2.050	180
Kirgizja	1.200	210
Tadżikistan	1.200	156
Armenia	1.420	210
Turkmenistan	1.600	176
Estonia	3.500	300
Karelo-Fińska	1.600	111

Nowy plan pięcioletni zmierza do usunięcia szeregu braków w rozmieszczeniu sił wytwórczych w toku odbudowy i rozbudowy gospodarstwa narodowego na terenach zniszczonych przez okupację niemiecką. Wymaga to przede wszystkim rozwoju na tych terenach własnych ośrodków opałowo-energetycznych, produkcji materiałów budowlanych, masowych wyrobów przemysłu lekkiego i spożywczego.

Na terenach Federacji Rosyjskiej zniszczonych przez okupację niemiecką odbudowuje się zakłady hutnictwa żelaznego i polimetalicznego oraz przemysłu maszynowego, a jednocześnie tworzy się nowe ośrodki przemysłu hutniczego i maszynowego, zapewniające odbudowę i dalszą rozbudowę przemysłu lekkiego i spożywczego, rolnictwa oraz komunikacji kolejowej i wodnej. Rozmiary inwestycji na tych terenach w ciągu pięciolecia wyniosą 34,6 miliarda rubli.

Na Ukrainie odbudowuje się i nadal rozbudowuje hutnictwo żelazne i przemysł węglowy Zagłębia Donieckiego, gospodarstwo energetyczne, produkcję maszyn ciężkich i transportowych, przemysł okrętowy i przemysł spożywczy.

Nastąpi szeroki rozwój eksploatacji złóż węglowych na terenie Ukrainy prawobrzeżnej i zachodniej, buduje się i uruchamia gazociąg Daszawa—Kijów, co umożliwi znaczne zmniejszenie przewozów węgla donieckiego w granicach republiki. Łączna moc zainstalowana elektrowni Ukrainy winna być powiększona w ciągu pięciolecia o przeszło 2,5 miliona kilowatów. Równolegle do odbudowy przemysłu maszynowego, przede wszystkim w zakresie produkcji maszyn i urządzeń dla kopalnictwa węglowego, hutnictwa i energetyki, jak również taboru kolejowego (parowozów i wagonów), maszyn elektrycznych i rolniczych — na Ukrainie tworzy się przemysł samochodowy. Buduje się fabrykę samochodów w Dniepropietrowsku i dwie montownie samochodów w Odesie i we

Lwowie. Dla zredukowania przywozu drewna na Ukrainę rozszerza się produkcję leśnictwa w zachodniej części kraju przy jednoczesnym zmniejszeniu wyrębu we wschodniej części.

Rolnictwo Ukrainy zostaje odbudowane i rozbudowane jako jeden z największych ośrodków produkcji zboża, buraków cukrowych i roślin oleistych oraz hodowli.

Na Białorusi odbudowuje się w szybkim tempie przemysł i rolnictwo. Poważnie zostaną posunięte w swoim rozwoju przemysł maszynowy, drzewny, lekki i spożywczy oraz uprawa lnu i hodowla. Odbudowuje się i uruchamia nowe elektrownie o łącznej mocy zainstalowanej 243 tysiące kilowatów. Przeszło trzykrotnie zwiększa się w ciągu pięciolecia wydobycie torfu. Buduje się brykietownie o zdolności produkcyjnej 130 tysięcy ton brykietów torfowych rocznie. Dobiega końca budownictwo przetwórczego zakładu hutniczego, co pozwoli zorganizować produkcję wyrobów walcowniczych dla własnych potrzeb republiki. Od podstaw tworzy się nowy przemysł traktorowy, samochodowy i rowerowy. W celu zapewnienia realizacji programu odbudowy i rozbudowy gospodarczej Białorusi przewidziany jest znaczny rozwój przemysłu materiałów budowlanych. Produkcja cementu zwiększy się o 60%, szkła okiennego o 160% oraz papy dachowej o przeszło 100%.

Plan pięcioletni poświęca szczególniejszą uwagę rozwojowi gospodarczemu nowych terenów, włączonych do ZSRR.

W nadbałtyckich republikach związkowych zostaje nie tylko restytuowany poziom przedwojenny, lecz dokonuje się także znacznej rekonstrukcji gospodarstwa narodowego w oparciu o stworzenie całego szeregu nowych gałęzi wytwórczych. Poprzednia zależność krajów nadbałtyckich od obcego kapitału wpływała na ich słabe uprzemysłowienie.

Produkcja energii elektrycznej wzrośnie tu w końcu pięciolecia w porównaniu ze stanem przedwojennym: na Litwie — pięciokrotnie, na Łotwie — dwa i półkrotnie, w Estonii — czterokrotnie. Zwiększy się znacznie wydobycie torfu. W Estonii rozwinie się znacznie wydobycie i przetwórstwo łupków. W tym celu odbudowuje się stare i buduje nowe kopalnie łupków o zdolności wydobywczej 9,4 miliona ton, uruchamia się łupko-gazowe zakłady oraz fabryki przetwórcze. Buduje się gazociąg do Leningradu.

W krajach nadbałtyckich odbudowuje się i rozbudowuje produkcję obrabiarek do metali, maszyn elektrycznych, maszyn rolniczych, budownictwo okrętowe, rozwija się przemysł chemiczny, wytwórczość materiałów budowlanych oraz przemysł lekki i spożywczy. Zapewnia się warunki całkowitej odbudowy i dalszego rozwoju rolnictwa, przede wszystkim zaś hodowli bydła rogatego i trzody chlewnej.

W Mołdawii plan pięcioletni przewiduje odbudowę i dalszy rozwój przemysłu, przede wszystkim zaś produkcji win i konserw. Jednocześnie zostaną podjęte prace poszukiwawcze w kierunku wykrycia na terenie republiki złóż węgla, nafty i materiałów budowlanych, co stworzy warunki dla rozwoju w republice ciężkiego przemysłu. Rozwój produkcji rolniczej idzie przede wszystkim w kierunku uprawy winnic i sadownictwa oraz zwiększenia produkcji kukurydzy.

W Republice Karelo-Fińskiej odbudowuje się i rozwija przemysł leśny, drzewny, papierniczy i górniczy. Odbudowuje się zakłady hutniczo-metalowe i stocznię statków rzecznych. Znacznie się zwiększa moc zainstalowaną elektrowni, szczególnie wodnych. Tworzy się cały szereg przedsiębiorstw przemysłu miejscowego republiki. Odbudowuje się Białomorsko-Bałtycki Kanał imienia Stalina długości 227 kilometrów, łącznie ze wszystkimi urządzeniami zapewniają-

cymi jego stałą normalną eksploatację. Przewidziany jest również dalszy rozwój rolnictwa.

We wszystkich innych rejonach i republikach związkowych szeroko rozwija się budownictwo inwestycyjne. Z ogólnej sumy nakładów inwestycyjnych ZSRR, w tych rejonach inwestuje się w okresie nowej pięciolatki 135 miliardów rubli. Tu powstaje i zostanie uruchomionych 2.700 wielkich przedsiębiorstw przemysłowych. Budownictwo tych przedsiębiorstw dokonywane jest w celu najdalej idącego przybliżenia przemysłu do źródeł surowcowych i rejonów spożycia oraz zlikwidowania nieracjonalnych i nazbyt odległych przewozów. Mając na uwadze wszechstronny rozwój gospodarki poszczególnych republik nowy plan pięcioletni przewiduje stworzenie we wszystkich republikach związkowych własnej bazy produkcji energii elektrycznej, paliwa, materiałów budowlanych oraz artykułów powszechnego użytku.

Jednocześnie plan pięcioletni ogranicza budownictwo nowych przedsiębiorstw w największych ośrodkach przemysłowych kraju, które w okresie poprzednich pięciolatek dostatecznie się już rozwinęły, mianowicie w Moskwie, Leningradzie, Kijowie, Charkowie, Rostowie, Gorkim i Świerdłowsku.

W okręgach północnych rozwija się przemysł leśny i drzewny, który powinien zaspokoić zwiększone zapotrzebowanie europejskiej części ZSRR w zakresie produktów leśnictwa. Dla zapewnienia wywózki drewna, która wzrasta w ciągu pięciolecia o 190%, tworzy się nowe bazy przemysłu leśnego i buduje nowe drogi leśne. Znacznie zwiększa się wydobycie węgla na Pieczorze dla pokrycia potrzeb północno-europejskiej części ZSRR, potrzeb marynarki radzieckiej na morzach północnych i potrzeb Leningradu. W Zagłębiu Pieczorskim przewidziane jest uruchomienie kopalń o zdolności wydobywczej 7,7 miliona ton węgla. Wzrasta też przemysł gazowniczy.. W rolnictwie

przewidziane jest zwiększenie obszaru uprawy ziemniaków, warzyw i roślin pastewnych oraz wzrost pogłowia i produkcyjności bydła.

W okręgach północno-zachodnich jako najważniejsze zadanie wysunięta została sprawa odbudowy Leningradu, jako jednego z największych ośrodków przemysłowych i kulturalnych kraju. Szczególniejszą uwagę zwraca plan na dalszy rozwój przemysłu okrętowego w Leningradzie i na produkcję maszyn. Odbudowany przemysł leningradzki winien stać na wyższym poziomie technicznym niż przed wojną. Dla zaspokojenia potrzeb przemysłu maszynowego buduje się w rejonie Leningradu zakłady hutnicze, pracujące w oparciu o rudę z Półwyspu Kolskiego i Republiki Karelo-Fińskiej oraz koksujący węgiel z Zagłębia Pieczorskiego.

Okręgi centralne rozwijają się jako potężne ośrodki przemysłu maszynowego, chemicznego, lekkiego i spożywczego. W celu wzmocnienia bazy cieplno-energetycznej tych okręgów przewiduje się: rozbudowę Zagłębia Podmoskiewskiego, gdzie nastąpi uruchomienie 66 nowych kopalń węglowych o zdolności wydobywczej 18,8 miliona ton; zwiększenie wydobycia torfu; uruchomienie w 1946 roku gazociągu Saratow—Moskwa, który zastąpi w bilansie cieplnym stolicy 1,8 miliona ton węgla podmoskiewskiego; zwiększenie o 2 miliony kilowatów mocy zainstalowanej elektrowni, zwłaszcza przez budownictwo elektrowni wodnych. W celu dalszego rozwoju bazy hutniczej okręgów centralnych rozszerza się kopalnie rudy w okolicach Lipiecka i Tuły oraz organizuje wydobycie rudy na terenie Kurskiej Anomalii Magnetycznej; prowadzone są również prace przygotowawcze do zbudowania na terenie obwodu kurskiego zakładów hutniczych.

Rozwój rolnictwa będzie się odbywał w kierunku zwiększenia urodzajności i rozszerzenia obszaru uprawy roślin

pastewnych, ziemniaków i warzyw oraz zwiększenia pogłowia i produkcyjności bydła.

W celu dalszego rozwoju gospodarczego i kulturalnego stolicy Związku Radzieckiego oraz polepszenia warunków życiowych jej ludności pięciolatka przewiduje kontynuowanie przebudowy Moskwy.

W okręgach położonych nad Wołgą odbudowuje się przemysł i gospodarkę komunalną Stalingradu. Wydobycie ropy naftowej zwiększa się w porównaniu ze stanem przedwojennym jedenastokrotnie. Znacznie zwiększa się wydobycie gazu ziemnego w Saratowie. Rozszerza się produkcję w nowozbudowanych zakładach samochodowych w Uljanowsku, które w 1947 roku wyprodukują pierwszą serię półtoratonowych ciężarówek.

W okręgach Północnego Kaukazu i Krymu zapewniona jest szybka odbudowa i dalszy rozwój wszystkich gałęzi przemysłu i rolnictwa.

Ural rozbudowuje się w okresie nowej pięciolatki jako najpotężniejszy ośrodek hutnictwa żelaznego i polimetalicznego, przemysłu maszynowego i chemicznego. Jednym z naczelnych zagadnień dalszej rozbudowy Uralu jest rozszerzenie bazy cieplno-energetycznej. W przemyśle węglowym zostanie uruchomionych 49 kopalń i odkrywek o łącznej zdolności wydobywczej 19 milionów ton węgla. Wydobycie węgla zwiększy się w porównaniu ze stanem przedwojennym o 170%, ropy naftowej o 220%. Planowane jest uruchomienie nowozainstalowanej elektrowni o mocy 1,3 miliona kilowatów. Wobec tego, iż kolejnictwo nie nadąża za rosnącymi potrzebami życia gospodarczego, przewidziana jest daleko posunięta elektryfikacja kolei żelaznych na Uralu oraz budownictwo drugich torów na istniejących liniach kolejowych.

Planowane są duże prace inwestycyjne na terenie **Syberii i Dalekiego Wschodu.** Ogólne rozmiary nakładów inwesty-

cyjnych na tych terenach w okresie nowej pięciolatki obliczone są na sumę 35,6 miliarda rubli. Plan uwzględnia dalszy rozwój Zagłębia Kuznieckiego, gdzie trzeba uruchomić nowe kopalnie o łącznej zdolności wydobywczej 18 milionów ton węgla. Zwiększy się zdolność wytwórcza kuznieckiego kombinatu hutniczego, który będzie miał własną bazę rudy żelaznej. Kończy się budownictwo zakładów hutniczych na Dalekim Wschodzie. W celu zredukowania przywozu produktów naftowych tworzy się na miejscu ośrodek produkcji syntetycznego płynnego paliwa. Znacznie rozszerzy się przemysł maszynowy na Syberii. Kończy się budownictwo fabryk wagonów w Stalińsku i na Ałtaju, fabryki traktorów na Ałtaju, buduje się fabryki samochodów w Nowosybirsku i szereg innych przedsiębiorstw. Dzięki budownictwu Kolei Południowo-Syberyjskiej nastąpi wzmocnienie więzów Syberii z Uralem i całą europejską częścią ZSRR. Wzrośnie też rola Syberii Zachodniej jako jednej z najważniejszych baz produkcji zbożowej i hodowlanej.

W Kazachstanie planowany jest dalszy rozwój hutnictwa nieżelaznego, przemysłu węglowego i naftowego. Wydobycie węgla zwiększy się o 134%, a ropy naftowej o 75% w porównaniu ze stanem z 1940 roku. Dzięki zakończeniu budownictwa przetwórczych zakładów hutniczych w Karagandzie i przystąpieniu do budowy nowych zakładów hutniczych w oparciu o atasujską rudę żelazną i koksujący węgiel Karagandy, w Kazachstanie zostanie utworzony własny przemysł hutniczy. Następuje znaczny rozwój komunikacji kolejowej: realizuje się budownictwo szeregu odcinków Kolei Południowo-Syberyjskiej, buduje się linię kolejową Monity-Czu, która ułatwi przewozy węgla z Karagandy na południowe odcinki Kolei Syberyjsko-Turkiestańskiej i zredukuje przywóz węgla z Zagłębia Kuznieckiego. W rolnictwie następuje szybki

wzrost hodowli, produkcji zbożowej oraz uprawy roślin przemysłowych.

Uzbekistan nadal rozwija się w okresie nowej pięciolatki jako najważniejszy ośrodek uprawy bawełny ZSRR i ośrodek rozwiniętego jedwabnictwa, sadownictwa i hodowli. Zostanie rozszerzony przemysł maszynowy i włókienniczy, produkcja maszyn rolniczych, turbin i urządzeń chemicznych, hutnictwo żelazne i metali kolorowych, wydobycie nafty. Organizuje się przemysł maszyn włókienniczych. Rozszerza się bazę energetyczną republiki przez uruchomienie nowych mocy zainstalowanych elektrowni w ilości 303 tysięcy kilowatów.

W Kirgizji przewidywany jest dalszy rozwój hodowli i uprawy roślin przemysłowych. Zwiększa się zdolność produkcyjna kopalnictwa metali rzadkich i kolorowych, uruchamia się kopalnie węglowe o zdolności wydobywczej 825 tysięcy ton węgla, rozwija się przemysł tekstylny i lekki. Przeprowadza się wielkie prace irygacyjne, kończy się budownictwo krasnoreczeńskiego systemu nawadniania, posuwa się budownictwo Orto-Tokajskiego Wodozbioru i Wielkiego Czujskiego Kanału.

W Tadżykistanie nowy plan pięcioletni przewiduje dalsze rozszerzenie plantacji bawełny, rozwój hodowli, przemysłu włókienniczego i kopalnictwa rud. Dobiegają końca prace wokół budownictwa systemu irygacyjnego do nawadniania doliny rzeki Wachsz.

Turkmenistan przekształca się w okresie nowej pięciolatki w nową wielką bazę uprawy bawełny i hodowli ze szczególnym uwzględnieniem hodowli owiec karakułowych. Wydobycie ropy naftowej wzrośnie w ciągu pięciolecia o 80%. Zapewniony jest dalszy wzrost przemysłu chemicznego, tekstylnego i spożywczego.

W Gruzji w okresie nowej pięciolatki znacznie rozszerzy się przemysł węglowy i manganowy. Wydobycie rudy man-

ganowej przewyższy stan przedwojenny o 25%, wydobycie zaś węgla — czterokrotnie. Uruchamia się kopalnie o zdolności wydobywczej 3,2 miliona ton węgla. Na terenie republiki tworzy się własny ośrodek przemysłu hutniczego. Powstanie pierwsza na Kaukazie wielka huta żelazna. Buduje się wielką fabrykę samochodów. Uruchamia się elektrownie wodne o mocy zainstalowanej 190 tysięcy kilowatów. Znacznie rozszerza się plantacje roślin podzwrotnikowych oraz roślin zawierających olejki eteryczne. Nastąpi też dalszy rozwój jedwabnictwa i hodowli.

W Azerbejdżanie, obok szybkiego wzrostu wydobycia i przetwórstwa ropy naftowej w Baku oraz rozszerzenia uprawy bawełny i uprawy winnic — nastąpi rozwój nowych gałęzi gospodarki.

Buduje się walcownię rur, jest na ukończeniu przebudowa i modernizacja fabryk maszyn dla przemysłu naftowego. Rozszerza się bazę energetyczną republiki przez uruchomienie mingeczaurskiej elektrowni wodnej, która będzie zaopatrywać w prąd ośrodek przemysłowy Baku, a zarazem umożliwi zwiększenie terenów nawadnianych, niezbędnych dla uprawy zbóż i bawełny.

W Armenii w ciągu nowej pięciolatki będzie rozszerzony przemysł chemiczny i gumowy oraz hutnictwo metali kolorowych.

Produkcja kauczuku syntetycznego zwiększy się w ciągu pięciolecia czterokrotnie, sody zaś dwukrotnie. Organizowane są nowe gałęzie przemysłu: produkcji aluminium i maszyn rolniczych. Nastąpi też dalszy rozwój przemysłu włókienniczego i spożywczego. Rozwija się w dalszym ciągu hodowla, jedwabnictwo, uprawa winnic, cukrownictwo i sadownictwo.

Jednym z najważniejszych warunków realizacji przewidzianego w planie pięcioletnim programu budownictwa inwestycyjnego we wszystkich gałęziach gospodarstwa narodowego

jest wszechstronny r o z w ó j p r z e m y s ł u b u d o w l a n e g o.

Wielkie budownictwo w okresie pierwszej i drugiej pięciolatki podyktowało konieczność stworzenia potężnego przemysłu budowlanego. Znaczne przyspieszenie tempa odbudowy i rozbudowy przemysłu w okresie wojny w latach 1941—1945 osiągnięte zostało dzięki masowemu zastosowaniu w codziennej praktyce uprzemysłowionych metod budownictwa.

Dalszy rozwój przemysłu budowlanego wymaga:

a) większej mechanizacji robót budowlanych: w tym celu konieczne jest stworzenie specjalnej bazy produkcyjnej do wyrobu maszyn budowlanych i drogowych;

b) organizacji masowej produkcji znormalizowanych domów oraz konstrukcji budowlanych i części wymiennych;

c) rozwoju bazy produkcyjno-surowcowej przemysłu budowlanego (kamieniołomów, warsztatów naprawczych, przedsiębiorstw produkujących materiały i części budowlane);

d) zapewnienia stałej siły roboczej dla przedsiębiorstw budowlanych;

e) prowadzenia wszelkich prac budowlanych wyłącznie na podstawie zatwierdzonych projektów technicznych i kosztorysów.

Nowy plan pięcioletni przewiduje wzrost wydajności pracy w przemyśle budowlanym o 40% w porównaniu ze stanem przedwojennym oraz obniżenie kosztów własnych prac budowlanych w końcu okresu pięcioletniego o 12% w porównaniu z kosztami 1945 roku.

PODWYŻSZENIE MATERIALNEGO I KULTURALNEGO POZIOMU ŻYCIA LUDNOŚCI

Zwycięstwo ustroju radzieckiego i postępy gospodarki w ZSRR umożliwiły nieprzerwany wzrost materialnego i kulturalnego poziomu życia mas pracujących.

Wyniki pierwszej pięciolatki w dziedzinie podwyższenia poziomu życia materialnego polegały po pierwsze na zniesieniu bezrobocia i likwidacji niepewności jutra wśród mas robotniczych. Po drugie, na wciągnięciu do budownictwa kołchozowego całej niemal biedoty chłopskiej, dzięki czemu przerwano proces różnicowania się masy chłopskiej na bogaczy i biedotę, a więc i proces pauperyzacji wsi.

Wyniki pierwszej pięciolatki w dziedzinie polepszenia warunków bytu materialnego robotników i chłopów uwidoczniły się w następujących liczbach podstawowych:

Dochód narodowy wynosił w 1932 roku 45,5 miliarda rubli według cen 1926 — 1927 roku, co oznaczało wzrost tego dochodu o 83% w porównaniu z 1928 rokiem i o 116% w porównaniu z rokiem 1913. Stan zatrudnienia w gospodarstwie narodowym zwiększył się z 11,6 miliona osób w 1929 roku na 22,9 miliona osób w 1932 roku, a więc w porównaniu z początkiem pierwszej pięciolatki nastąpił wzrost dwukrotny. Fundusz płacy zarobkowej (łączna suma zarobków wszystkich robotników i pracowników) zwiększył się w ciągu czterech lat pierwszej pięciolatki czterokrotnie, przeciętny zaś zarobek

podniósł się o 100%. Fundusz ubezpieczeń społecznych zwiększył się z 1.050 milionów rubli w 1928 roku do 4.120 milionów rubli w 1932 roku, a więc prawie czterokrotnie.

Obroty towarowe handlu państwowego i spółdzielczego w 1932 roku były o 75% wyższe niż w 1928 roku. Ponad 70% robotników decydujących gałęzi przemysłu korzystało z żywienia zbiorowego.

W okresie pierwszej pięciolatki w ZSRR wyszkolono 108 tysięcy specjalistów z wyższym wykształceniem oraz 176 tysięcy z wykształceniem średnim. Przeszło jedna trzecia nowych specjalistów z wyższym wykształceniem i blisko połowa techników (z wykształceniem średnim) należała do klasy robotniczej. W czasie pierwszej pięciolatki zrealizowano w zasadzie postulat obowiązkowego nauczania na szczeblu szkoły powszechnej i osiągnięto poważne sukcesy w dziedzinie upowszechnienia szkoły siedmioletniej. Liczba uczniów w szkołach ogólnokształcących zwiększyła się z 11,2 miliona w latach 1927 — 1929 do 23,1 miliona w 1932 roku. Zwiększyła się znacznie ilość instytucji obsługujących dzieci w wieku przedszkolnym. Pierwsza pięciolatka była okresem gwałtownego wzrostu ilości instytucji oświatowo-politycznych, co było odbiciem ogólnego postępu mas pracujących ZSRR w dziedzinie ogólnopolitycznej i kulturalnej.

Ostateczna likwidacja klas wyzyskujących i zakończenie w zasadniczym zarysie przebudowy technicznej gospodarstwa narodowego ZSRR stworzyły warunki dla dalszego wzrostu dobrobytu i poziomu kulturalnego mas pracujących w okresie drugiej pięciolatki.

W rezultacie realizacji drugiej pięciolatki dochód narodowy ZSRR zwiększył się z 45,5 miliarda rubli w 1932 roku do 96,3 miliarda rubli w 1937 roku. Wzrost w ciągu drugiej pięciolatki był zatem przeszło dwukrotny.

Przy wzroście liczby zatrudnionych robotników i pracowników w gospodarstwie narodowym ZSRR w ciągu drugiej pięciolatki z 22,9 miliona osób w 1932 roku do 27 milionów w 1937 roku, czyli o 18%, fundusz płacy zarobkowej zwiększył się w tym samym czasie dwa i pół raza i wynosił w 1937 roku 82,2 miliarda rubli.

Zakończenie kolektywizacji rolnictwa, likwidacja klasy kułactwa (bogaczy wiejskich), podwyższenie technicznego uzbrojenia kołchozów oraz ich wzmocnienie organizacyjne i gospodarcze stworzyło warunki dla szybszego wzrostu poziomu życia materialnego kołchoźników. Dochody pieniężne kołchozów zwiększyły się z 4,6 miliarda rubli w 1933 roku do 14,2 miliarda rubli w 1937 roku.

Obroty towarowe handlu państwowego i spółdzielczego wzrosły w ciągu drugiej pięciolatki przeszło trzykrotnie. Wybitnym sukcesem drugiej pięciolatki w dziedzinie obrotu towarowego było zniesienie zaopatrzenia kartkowego i handlu zamkniętego. Zadanie drugiej pięciolatki w kierunku obniżenia cen detalicznych na artykuły powszechnego użytku nie zostało wykonane w całości, ale brak ten zrównoważyło znacznie większe od przewidywanego podwyższenie płac zarobkowych robotników i pracowników umysłowych oraz wzrost dochodów gotówkowych kołchozów i kołchoźników.

Wydatki państwowe na oświatę, zdrowie, sport i opiekę społeczną oraz wydatki na ubezpieczenia społeczne zwiększyły się z 8,3 miliarda rubli w 1932 roku do 30,8 miliarda rubli w 1937 roku. Poza tym państwo wydało w okresie drugiej pięciolatki 16,3 miliarda rubli na cele polepszenia warunków mieszkaniowych mas pracujących oraz na gospodarkę komunalną. Na poprawę warunków bytu i podniesienie poziomu kulturalnego mas pracujących wydatkowane zostały ponadto wielkie sumy przez instytucje gospodarcze, związki zawodowe, kołchozy i inne organizacje społeczne.

W okresie drugiej pięciolatki dokonana została w ZSRR prawdziwa rewolucja kulturalna. „Z punktu widzenia rozwoju kulturalnego narodu — stwierdził Stalin — okres sprawozdawczy był prawdziwym okresem rewolucji kulturalnej. Wprowadzenie w życie obowiązkowego szkolnictwa powszechnego we wszystkich językach narodów ZSRR, wzrost ilości szkół i uczniów na wszystkich szczeblach nauczania, wzrost liczby fachowców kończących wyższe uczelnie, stworzenie i utrwalenie nowej inteligencji radzieckiej — taki jest ogólny obraz podniesienia poziomu kulturalnego narodu".

Liczba uczniów w szkołach początkowych i średnich zwiększyła się w okresie drugiej pięciolatki z 21,3 miliona osób na 29,4 miliona osób, a więc o 8,1 miliona. Liczba młodzieży studiującej w wyższych uczelniach osiągnęła w 1937 roku 550 tysięcy osób.

W ciągu dwóch pięciolatek wyszkolono półtora miliona specjalistów. Poważnie zwiększono sieć szkół ogólnokształcących dla dorosłych oraz rozwinięto na wielką skalę nauczanie analfabetów i półanalfabetów.

Ogromnego rozmachu nabrała w czasie drugiej pięciolatki praca kulturalno-oświatowa. Liczba bibliotek publicznych zwiększyła się przeszło dwukrotnie. Prawie dwukrotnie wzrosła liczba instytucji oświatowo-świetlicowych, zwiększyła się ilość teatrów, cyrków i kin, zwiększyła się ilość dzienników, książek i czasopism.

Polityka zmierzająca do przezwyciężenia zacofania gospodarczego i kulturalnego republik i okręgów narodowych Związku Radzieckiego przyczyniła się do ich rozkwitu kulturalnego, do wzrostu socjalistycznej w swej treści i narodowej pod względem formy kultury narodów ZSRR.

W okresie przedwojennych pięciolatek dokonano olbrzymiej pracy w kierunku stworzenia nowych kadr inteligencji radzieckiej.

Kadry te liczyły w 1937 roku 9,6 miliona osób tworząc wraz z członkami rodzin 13—14% ogółu ludności.

W ciągu trzeciej pięciolatki osiągnięty został dalszy wzrost dobrobytu mas pracujących. Przyrost dochodu narodowego w ciągu trzech lat trzeciej pięciolatki wynosił 30 miliardów rubli, wskutek czego dochód narodowy zwiększył się z 96,3 miliarda rubli w 1937 roku do 128,3 miliarda rubli w 1940 roku.

Zwiększył się fundusz płacy zarobkowej w gospodarstwie narodowym z 82,2 miliarda rubli w 1937 roku do 123,7 miliarda rubli w 1940 roku. Znacznie wzrosły w ciągu trzech lat trzeciej pięciolatki dochody pieniężne i naturalne kołchozów. Detaliczny obrót towarowy handlu państwowego i spółdzielczego zwiększył się ze 125 miliardów rubli w 1937 roku do 175,1 miliarda rubli w 1940 roku. A więc pomimo działań wojennych toczących się na pograniczu Związku Radzieckiego w r. 1939 i na początku 1940 roku, trwał nadal nieprzerwany wzrost dobrobytu materialnego i poziomu konsumpcji ludności ZSRR.

Zdradziecki napad Niemiec faszystowskich na ZSRR przerwał pokojową pracę narodu radzieckiego. Wojna przyniosła ludności niezliczone cierpienia. Przeważająca część dochodu narodowego przeznaczona została na zaspokojenie potrzeb wojny.

Olbrzymie straty spowodowała chwilowa okupacja przez wojska niemiecko-faszystowskie szeregu bardzo ważnych pod względem gospodarczym terenów ZSRR.

W okresie wojny państwo radzieckie nieustannie troszczyło się o zaspokojenie potrzeb mas pracujących. Scentralizowana dystrybucja towarów na kartki dała możność zaspokojenia przede wszystkim potrzeb robotników pracujących w najważniejszych gałęziach gospodarki wojennej. Poważną rolę w dziedzinie poprawy zaopatrzenia robotników i pracow-

ników odegrały stworzone podczas wojny wydziały aprowizacji robotniczej przy każdym przedsiębiorstwie jak również pomocnicze gospodarstwa rolne i ogródki działkowe.

Rozgałęziony system zarządzeń gospodarczych zapewnił w czasie wojny stałość realnych płac robotników i urzędników.

Podwyższenie poziomu materialnego i kulturalnego życia ludności jest jednym z naczelnych zadań nowego planu pięcioletniego. W oparciu o wzrost produkcji, rozwój obrotów towarowych, zwiększenie wydatków na budownictwo mieszkaniowe i obsługiwanie codziennych potrzeb mas pracujących plan pięcioletni zmierza nie tylko do przywrócenia przedwojennego poziomu dobrobytu ludności, ale do znacznego jego podwyższenia.

Wzrost produkcji zapewnia znaczne zwiększenie d o c h o d u n a r o d o w e g o ZSRR, który w 1950 roku wynosić będzie 177 miliardów rubli przewyższając przedwojenny dochód narodowy o 38%.

Dochód narodowy w ZSRR należy do mas pracujących. Dlatego też wzrost produkcji i akumulacji idzie tu w parze z systematycznym wzrostem dobrobytu narodu.

Jednym z podstawowych czynników podniesienia poziomu materialnego i kulturalnego narodu jest wzrost l i c z b y r o b o t n i k ó w i p r a c o w n i k ó w u m y s ł o w y c h zatrudnionych w gospodarstwie narodowym ZSRR.

Liczba robotników i pracowników umysłowych w gospodarstwie narodowym ZSRR wzrośnie w 1950 roku do 33,5 miliona osób, przewyższając stan przedwojenny. Przeciętny roczny przyrost liczby zatrudnionych robotników i pracowników umysłowych wyniesie w okresie lat 1946—1950 około 1.250.000 osób.

Zwiększenie liczby robotników w gospodarstwie narodowym oraz wciągnięcie do przemysłu, komunikacji i budow-

nictwa nowych sił roboczych jest kwestią decydującą z punktu widzenia realizacji nowego planu pięcioletniego.

Podstawowym źródłem uzupełniania gospodarstwa narodowego siłą roboczą jest: a) system państwowego szkolnictwa zawodowego (tzw. państwowych rezerw roboczych), który powinien wykształcić w ciągu pięciolecia 4,5 miliona młodych wykwalifikowanych robotników; b) wciągnięcie młodych sił roboczych do przemysłu przez zorganizowany werbunek na podstawie umów pomiędzy instytucjami gospodarczymi a kołchozami i kołchoźnikami.

Liczba młodych robotników kończących corocznie szkoły rzemieślnicze, kolejowe i fabryczne zwiększy się w końcu nowej pięciolatki do 1.200.000 wobec 500.000 w czasie wojny. W związku z tym znacznym wzrostem liczby absolwentów państwowych szkół zawodowych, ilość szkół fabrycznych, rzemieślniczych i kolejowych wzrośnie z 2.700 na 6.000.

W związku z zakończeniem wojny uległy poważnej zmianie warunki uzupełniania gospodarstwa narodowego nowymi siłami roboczymi. Od metod mobilizacji siły roboczej stosowanych w czasie wojny instytucje gospodarcze i przedsiębiorstwa przeszły do zorganizowanego werbunku sił roboczych. Do najważniejszych obowiązków organizacji gospodarczych i przedsiębiorstw należy zapewnienie sobie s t a ł y c h k a d r w y k w a l i f i k o w a n y c h r o b o t n i k ó w. Wymaga to przeprowadzenia dalszej mechanizacji produkcji, systematycznego polepszania organizacji pracy, zaopatrzenia i warunków mieszkaniowych robotników.

Plan pięcioletni przewiduje kształcenie na wielką skalę nowych kadr wykwalifikowanych pracowników, nie tylko w ramach systemu państwowych rezerw roboczych, lecz również bezpośrednio w procesie produkcji, drogą szkolenia indywidualnego i zbiorowego oraz przez kursy dla nowych robotników, jak zresztą i dla dawniej zatrudnionych. Szkole-

nie w zawodach masowych powinno w ciągu pięciolecia objąć 5,4 miliona osób, a szkolenie traktorzystów, kombajnerów i innych wykwalifikowanych robotników dla rolnictwa — 2,3 miliona osób.

Jednym z najważniejszych zadań w dziedzinie szkolenia wykwalifikowanych kadr robotniczych dla przemysłu jest podwyższenie umiejętności zawodowych tych robotników, którzy przystąpili do pracy w przemyśle podczas wojny. Powojenna przebudowa gospodarstwa narodowego, przejście przemysłu do produkcji pokojowej i dalszy postęp techniczny we wszystkich gałęziach życia gospodarczego wymagają znacznego podwyższenia kwalifikacji tych kadr robotniczych. Niezbędne jest w szczególności techniczne przeszkolenie robotników, którzy wyspecjalizowali się w poszczególnych procesach znormalizowanej produkcji.

Szkolenie techniczne w przemyśle powinno ogarnąć w procesie produkcji w ciągu pięciu lat 6 milionów osób, w komunikacji 3,7 miliona osób i w budownictwie 1,2 miliona osób.

Wzrost liczby zatrudnionych w gospodarstwie narodowym robotników i pracowników umysłowych oraz olbrzymi rozmach szkolenia robotników przyczyni się do podniesienia dobrobytu ludności i oznaczać będzie nowy etap w postępach kulturalno-technicznych klasy robotniczej ZSRR.

Plan pięcioletni przewiduje podwyższenie przeciętnej płacy zarobkowej robotników i pracowników umysłowych, zatrudnionych w gospodarstwie narodowym ZSRR, w 1950 roku do 6.000 rubli rocznie.

Przewidywane podniesienie płacy roboczej wymaga dalszego wzrostu wydajności pracy. Dla zapewnienia ciągłości akumulacji socjalistycznej w gospodarstwie narodowym jest konieczne, ażeby wzrost wydajności pracy wyprzedzał w ciągu pięciolecia wzrost płacy zarobkowej. Szerokie stosowanie

płacy akordowo-progresywnej i akordowo-premiowej będzie silnym bodźcem do zwiększenia wydajności pracy.

Podwyższenie wydajności pracy w kołchozach oraz wzrost globalnej i towarowej produkcji rolnictwa pozwoli na znaczne zwiększenie w porównaniu z 1940 rokiem wynagrodzenia za dniówkę roboczą kołchoźnika zarówno w naturze jak i w gotówce.

Odpowiednio do zwiększenia dochodów gotówkowych miasta i wsi, plan pięcioletni przewiduje znaczny wzrost obrotów towarowych detalicznego handlu państwowego i spółdzielczego.

Obrót ten wyniesie w 1950 roku 275 miliardów rubli (według cen zniżonych w stosunku do poziomu 1945 roku).

Znaczny wzrost obrotu towarowego będzie wynikiem postępów przemysłu i rolnictwa oraz produkcji artykułów konsumpcyjnych.

Dzięki zredukowaniu pozarynkowych przydziałów towarowych (głównie kosztem odbiorców wojskowych) rynkowe zasoby artykułów spożywczych zwiększą się w 1950 roku w stosunku do poziomu 1940 roku o 28%. Rynkowe zapasy towarów przemysłowych zwiększą się w porównaniu ze stanem przedwojennym o 36%.

Wzrost rynkowych zasobów towarów aprowizacyjnych i przemysłowych w porównaniu ze stanem w 1945 roku będzie jeszcze większy.

Przedwojenny poziom konsumpcji najważniejszych artykułów spożywczych i przemysłowych na głowę ludności zostanie nie tylko osiągnięty, lecz w poważnym stopniu przekroczony.

Jednym z najważniejszych zadań wysuniętych przez plan pięcioletni jest przejście w 1947 roku z reglamentowanego zaopatrzenia ludności (według systemu kartkowego) na całkowite zaopatrzenie wolnorynkowe.

Zniesienie systemu kartkowego zwiększy rolę gotówkowego wynagrodzenia za pracę i przyczyni się do bardziej konsekwentnej realizacji zasady socjalistycznej dystrybucji uzależniającej wynagrodzenie od ilości i jakości włożonej pracy. Będzie to jednocześnie bodziec ekonomiczny do podwyższenia wydajności pracy.

Przejście z normowanego zaopatrzenia na wolny handel wymaga poważnego zwiększenia zasobów towarowych, znacznego rozbudowania sieci handlowej w mieście i na wsi oraz wydatnego polepszenia działalności organizacji handlowych.

Dążąc do rozwoju handlu plan wymaga rozszerzenia produkcji i zbytu wysokogatunkowych środków spożywczych, tkanin, odzieży i obuwia. Jednocześnie ma nastąpić szeroki rozwój produkcji i zbytu przedmiotów zaspokajających potrzeby kulturalne oraz artykułów gospodarstwa domowego.

Jednocześnie z rozwojem handlu państwowego i spółdzielczego przewidziany jest dalszy wzrost handlu kołchozowego, odbudowa i rozszerzenie sieci rynków kołchozowych oraz organizacja na szeroką skalę handlu towarami przemysłowymi dla ludności wiejskiej.

Bardzo wielką rolę w dziedzinie polepszenia materialnych i kulturalnych warunków życia ludności ma przewidziany w planie pięcioletnim wzrost państwowych wydatków na potrzeby kulturalne i społeczne miast i wsi, które w 1950 roku wynosić będą 106 miliardów rubli, a zatem 2,6 raza więcej niż w roku 1940.

Do wydatków tych należą koszty ubezpieczeń społecznych, wydatki państwa na oświatę, na szkolenie kadr w ramach państwowych rezerw pracowniczych, na zapomogi dla matek licznego potomstwa i matek samotnych, na zapomogi dla rodzin wojskowych i inwalidów wojennych, wydatki państwa na obsługę potrzeb kulturalnych i życiowych robotników

i pracowników (niezależnie od wydatków na budownictwo mieszkaniowe i komunalne).

W dziedzinie budownictwa szkolnego nowy plan pięcioletni postanawia doprowadzić ilość szkół powszechnych, siedmioletnich i średnich do 193 tysięcy, a więc do poziomu przedwojennego, liczbę zaś uczniów w tych szkołach — do 31,8 miliona osób. Musi być przy tym zapewnione powszechne przymusowe nauczanie dzieci od lat siedmiu zarówno w mieście jak i na wsi. Przez organizację szerokiej sieci wieczorowych szkół dla młodzieży robotniczej i chłopskiej przewidywane jest udostępnienie nauki tej części młodzieży, która w swoim czasie w warunkach ostatniej wojny i chwilowej okupacji szeregu terenów radzieckich, pozbawiona była możności uzyskania wykształcenia szkolnego.

Liczba młodzieży w szkolnictwie wyższym wzrośnie w 1950 roku do 674 tysięcy osób wobec 585 tysięcy osób w 1940 r., liczba zaś uczniów w specjalnych średnich szkołach zawodowych (typu technicum) wzrośnie odpowiednio z 819 tysięcy osób w 1940 roku do 1.280 tysięcy osób w 1950 roku. Szczególnego rozmachu nabierze szkolenie specjalistów z wyższym i średnim wykształceniem dla przemysłu paliw, hutnictwa i energetyki, dla rolnictwa i kolejnictwa jak również nauczycieli dla szkół powszechnych i średnich. Organizuje się również szkolenie wysoko wykwalifikowanych specjalistów w dziedzinie nowoczesnej techniki. Poziom szkolenia kadr z wykształceniem wyższym i średnim będzie znacznie podwyższony.

Liczba dzieci w przedszkolach powinna osiągnąć w 1950 roku 2.260 tysięcy, co dwukrotnie przewyższy stan przedwojenny. Wychowanie na koszt państwa obejmie wszystkie sieroty, które straciły rodziców w czasie ostatniej wojny.

Plan pięcioletni przewiduje odbudowanie w rejonach wyzwolonych spod okupacji niemieckiej zniszczonych przez nieprzyjaciela szkół, uczelni, instytucji naukowych, muzeów, teatrów, kin, klubów, świetlic miejskich i wiejskich oraz bibliotek.

Stan urządzeń kinematograficznych powinien być w 1950 roku doprowadzony do liczby 46,7 tys., wobec 28 tys. w 1940 roku. Każdy ośrodek rejonowy i każde osiedle robotnicze musi posiadać stałe kino. Znacznie zwiększy się również sieć stałych kin na wsi. Ilość stałych teatrów będzie zwiększona do 898, klubów zaś, świetlic i bibliotek w mieście i na wsi do 285 tysięcy.

W dziedzinie zdrowotności publicznej plan pięcioletni zdąża do zwiększenia w 1950 roku ilości łóżek szpitalnych do 985 tysięcy, co o 39% przewyższy stan 1940 roku. Ilość miejsc stałych w żłobkach będzie zwiększona do 1.251.000, będzie zatem o 46% większa niż w 1940 roku. Rozbudowana będzie sieć poradni dla matek i dzieci, szpitali dziecięcych i kuchni mlecznych.

Nastąpi całkowita odbudowa sieci domów wypoczynkowych i sanatoriów dla robotników, chłopów i inteligencji. Ilość miejsc w sanatoriach zostanie zwiększona do 250 tysięcy, a liczba miejsc w domach wypoczynkowych do 200 tysięcy.

Ustawa o planie pięcioletnim zapewnia szeroką pomoc leczniczą dla inwalidów wojennych.

Doniosłe znaczenie, z punktu widzenia podwyższenia materialnego i kulturalnego poziomu ludności, posiada program budownictwa mieszkaniowego w miastach. Konieczne jest przede wszystkim zapewnienie normalnych warunków życiowych ludności na terenach zniszczonych przez okupację niemiecką, odbudowanie w tych rejonach domów mieszkalnych. Równo-

cześnie zostanie zapoczątkowane budownictwo nowych domów, aby zapewnić znaczną poprawę warunków mieszkaniowych mas pracujących w miastach, osiedlach robotniczych i miejscowościach wiejskich.

Program pięciolatki w dziedzinie mieszkaniowej przewiduje wzrost państwowego gospodarstwa mieszkalnego w ciągu lat 1946—1950 o 72,4 miliona metrów kwadratowych powierzchni mieszkalnej. Zostanie to osiągnięte dzięki odbudowie zniszczonych podczas wojny domów i nowemu budownictwu mieszkaniowemu. Niezależnie od tego zostanie na wielką skalę rozwinięte budownictwo indywidualnych (prywatnych) domów mieszkalnych w miastach i osiedlach fabrycznych w oparciu o własne zasoby ludności i kredyty państwowe. Ogólna powierzchnia mieszkalna tego budownictwa osiągnie 13 milionów metrów kwadratowych. Na wsi zaś przewiduje się budownictwo domów mieszkalnych w oparciu o własne środki kołchozów i kołchoźników w ilości 340 tysięcy domów wiejskich.

Ustawa o planie pięcioletnim nakłada na państwowe instytucje gospodarcze obowiązek podjęcia szeroko zakrojonego budownictwa małych domków składających się z 1-2 mieszkań. Domki te powinny być zbudowane na odpowiednich parcelkach umożliwiających prowadzenie ogródków. Domki będą sprzedawane robotnikom i pracownikom umysłowym na dogodnych warunkach ratalnych.

Ważnym warunkiem odbudowy i poważnej rozbudowy domów mieszkalnych jest przestawienie budownictwa mieszkaniowego na tory przemysłowe. W tym celu przewidziane jest zorganizowanie fabrycznej produkcji części i konstrukcji domów mieszkalnych dla montowania ich na terenie miasta lub osiedla. Prefabrykacja domów mieszkalnych powinna wynosić w 1950 roku 4,2 miliona metrów kwadratowych. Odpowiednio do rozplanowania poszczególnych miast i osiedli

nastąpi montaż i ukształtowanie architektoniczne tych składanych domów.

Ogromne znaczenie z punktu widzenia odbudowy miast i wsi będzie miało odbudowanie i budownictwo nowych cegielni, wapienników, cementowni, hut szkła oraz fabryk pokryć na dachy i fabryk przemysłu drzewnego.

W dziedzinie budownictwa komunalnego plan pięcioletni przewiduje przede wszystkim odbudowę wodociągów, kanalizacji, elektrowni miejskich, komunikacji miejskiej i łaźni w miastach, które zostały zniszczone przez okupanta. W dążeniu do dalszej rozbudowy usług komunalnych rozszerza się istniejące przedsiębiorstwa miejskie i podejmuje budownictwo nowych we wszystkich rejonach Związku Radzieckiego.

Zaspokojenie potrzeb gospodarki komunalnej wymagać będzie od przemysłu znacznego rozszerzenia produkcji wagonów tramwajowych, trolleybusów, autobusów i taksówek oraz wszelkiego innego wyposażenia dla przedsiębiorstw komunalnych. Podejmowane są na wielką skalę prace w dziedzinie gazyfikacji miast, przede wszystkim zaś Moskwy, Leningradu i Kijowa.

W związku z olbrzymią skalą budownictwa mieszkaniowego i komunalnego w okresie nowej pięciolatki, nabierze wielkiej wagi zagadnienie planowania miast i osiedli robotniczych. Planowanie to powinno uwzględnić zarówno stan urządzeń miejskich jak i zewnętrzny wygląd miast radzieckich.

ORGANIZACJA WYKONANIA NOWEGO PLANU PIĘCIOLETNIEGO

Jednym z naczelnych warunków pomyślnego wykonania planu pięcioletniego jest organizacja systematycznej kontroli wykonania planu.

Sporządzenie planu jest tylko początkiem planowania, prawdziwe zaś planowe kierowanie gospodarstwem narodowym rozwija się w trakcie wykonania planu. „Tylko biurokraci mogą sądzić — stwierdził Stalin — że planowanie kończy się z chwilą opracowania planu. Opracowanie planu stanowi tylko początek planowania. Prawdziwe kierownictwo planowe rozpoczyna się dopiero po opracowaniu planu i polega na skontrolowaniu w terenie, w toku realizacji, na korygowaniu i precyzowaniu planu".

Najważniejszym zadaniem kontroli wykonania planu jest zapobieganie mogącym powstać w toku wykonywania planu ogólnogospodarczego dysproporcjom w rozwoju poszczególnych gałęzi produkcji.

Po stwierdzeniu, że jedna z gałęzi nie nadąża za potrzebami życia gospodarczego, podejmuje się kroki dla podniesienia danej dziedziny przez przydział dodatkowych zasobów materiałowych, pracowniczych i finansowych. Państwo dysponuje odpowiednimi rezerwami, które służą do zapobiegania dysproporcjom mogącym powstać w toku wykonywania planu.

Kontrola wykonania planu powinna zarazem wykrywać nowe rezerwy gospodarki socjalistycznej. W toku realizacji wysuwają się nowe zadania wymagające dodatkowych zasobów, zmiany planów branżowych i rejonowych oraz pierwotnie ustalonych proporcyj rozwoju gospodarstwa narodowego.

Wykonanie planu pięcioletniego opiera się na opracowaniu planów rocznych, w których wyodrębnione są zadania na poszczególne kwartały. W planach rocznych ustalane są zgodnie z programem planu pięcioletniego zadania bardziej specjalne, konkretne, podlegające realizacji w ciągu danego roku. Wskaźniki dla poszczególnych gałęzi gospodarczych w rocznych planach wyprowadzane są ze wskaźników planu pięcioletniego, a jednocześnie uwzględniają one konkretne warunki wykonania pięciolatki w ciągu danego roku. W toku wykonywania planów rocznych rząd podejmuje decyzje zmierzające do realizacji i przekroczenia planu.

W dążeniu do pomyślnej realizacji planu rząd radziecki stosuje szereg środków ekonomicznych mających na celu materialne zainteresowanie przedsiębiorstw i poszczególnych pracowników wykonaniem planu. Zwiększa się ogólną sumę premii za wykonanie i przekroczenie nakreślonych zadań wytwórczych. Premiowanie przedsiębiorstw i pracowników za przekroczenie planu uwarunkowane jest wypełnieniem zadań w zakresie obniżenia kosztów własnych, co powinno stworzyć dodatkową akumulację środków niezbędnych dla realizacji planu.

Jednym z decydujących warunków pomyślnego wykonania planu jest jak najszerszy udział mas pracujących w realizacji planów. Naród radziecki jest bezpośrednio zainteresowany w wykonaniu i przekroczeniu planów zapewniających wzrost dobrobytu ludności i podniesienie potęgi gospodarczej kraju.

Jeszcze w okresie pierwszej pięciolatki rozwinęło się masowe współzawodnictwo socjalistyczne o wykonanie planu. W toku współzawodnictwa socjalistycznego zrodziło się hasło: „Pięciolatka w ciągu czterech lat". Hasło to stało się następnie rzeczywistością: wykonanie planu pierwszej pięciolatki trwało 4 lata i 3 miesiące.

W walce o wykonanie planu drugiej pięciolatki powstał ruch stachanowców, ruch przodujących robotników, osiągających wysoką wydajność pracy. Ruch ten zawdzięcza swą nazwę górnikowi donieckiemu, Aleksemu Stachanowowi.

Na podstawie osiągnięć ruchu stachanowców zmienione zostały poprzednie normy techniczne i stworzone nowe możliwości wzrostu produkcji. Umożliwiło to przedterminowe wykonanie planu drugiej pięciolatki.

W okresie wojny ofiarna praca klasy robotniczej, chłopstwa i inteligencji radzieckiej stała się olbrzymią siłą zapewniającą pomyślne wykonanie planów wojenno-gospodarczych oraz wzrost i umocnienie potęgi wojennej kraju. Wszechzwiązkowe współzawodnictwo socjalistyczne zapoczątkowane z inicjatywy hutników oraz pracowników przemysłu samolotowego i czołgowego ogarnęło niebawem wszystkie gałęzie gospodarstwa narodowego.

Uchwalenie przez Radę Najwyższą ustawy o pięcioletnim planie odbudowy i dalszego rozwoju gospodarstwa narodowego wywołało nową potężną falę entuzjazmu wśród całej ludności ZSRR.

Inicjatorem wszechzwiązkowego współzawodnictwa socjalistycznego o wykonanie i przekroczenie nowej pięciolatki jest zespół zakładów hutniczych imienia Stalina w Makiejewce (Zagłębie Donieckie). Apel tego zespołu spotkał się z szerokim oddźwiękiem w środowisku hutniczym jak również w innych gałęziach przemysłu. Do współzawodnictwa stanęli górnicy, zespoły fabryk maszynowych, hutnictwa polimetalicznego,

przemysłu włókienniczego, lekkiego i innych dziedzin wytwórczości. Współzawodnictwo socjalistyczne ogarnęło robotników budowlanych, kolejarzy i pracowników rolnictwa.

Współzawodnictwo socjalistyczne o wykonanie planu nowej pięciolatki daje możność wykrycia rezerw niezbędnych dla szybszego rozwoju gospodarstwa narodowego. Np. zespoły fabryczne pracowników krasnochołmskiego kombinatu włókienniczego wystąpiły z propozycją wykonania pięciolatki swego przedsiębiorstwa w ciągu czterech lat zamiast pięciu. Propozycja ta była uzasadniona odpowiednimi obliczeniami. We wszystkich gałęziach przemysłu, rolnictwa i komunikacji coraz bardziej wzrasta liczba pracowników-nowatorów wykazujących praktycznie, na przykładzie własnej pracy, istnienie możliwości szybszego wzrostu produkcji. W przemyśle węglowym stał się bardzo popularnym kierowca maszyny wrębowej w Zagłębiu Donieckim, Gerasim Zaporożec, który przy średniej normie wyrębu 2,1 tysiąca ton węgla miesięcznie na maszynę wyrabia po 14 tysięcy ton i więcej. Zaporożec ma licznych naśladowców. W przemyśle włókienniczym tkaczka Maria Wołkowa jest inicjatorką pracy na wielu krosnach i przeszła do obsługiwania 16 krosien. Doświadczenia swoje Wołkowa przekazuje pracownikom swojej fabryki oraz pracownikom innych przedsiębiorstw poprzez szkoły i koła kształcenia produkcyjnego.

* *
*

Rok 1946 zgodnie z planem pierwszego roku pięciolatki był rokiem odbudowy i rozbudowy życia gospodarczego. Główne wysiłki kraju były skierowane do realizacji rekonwersji — powojennej przebudowy gospodarstwa narodowego. Zadanie to zostało na ogół w dziedzinie przemysłu rozwiązane pomyślnie. Globalna, niewojenna produkcja całego przemysłu ZSRR była w 1946 roku o 20% wyższa niż w roku 1945.

W celu zwiększenia niewojennej produkcji i jej ciężaru gatunkowego w całokształcie wytwórczości przemysłowej, przeprowadzono planową redystrybucję zasobów materiałowych, pracowniczych i finansowych. Nowa specjalizacja przemysłu wymagała ustanowienia nowych kontaktów produkcyjnych, nowej organizacji współdziałania przedsiębiorstw przemysłowych. Przezwyciężenie poważnych trudności gospodarczych, organizacyjnych i technicznych, związanych z rekonwersją, uwydatniło z całą siłą, podobnie jak w chwili szybkiego przestawiania przemysłu na tory gospodarki wojennej, zalety socjalistycznego planowania gospodarczego.

Rok 1946 był rokiem wielkiego rozmachu odbudowy, a jednocześnie rozwijania nowego budownictwa przewidzianego w planie pięcioletnim. Rozmiary wykonanych prac inwestycyjnych w całej gospodarce narodowej wynosiły 117% w stosunku do inwestycji wykonanych w 1945 roku. W 1946 roku odbudowano, zbudowano i uruchomiono około 800 przedsiębiorstw państwowych.

W okręgach wyzwolonych spod okupacji wykonano prace inwestycyjne wartości 17,5 miliarda rubli, co umożliwiło zwiększenie produkcji przemysłowej na terenie tych okręgów o 28% w porównaniu z rokiem 1945.

W ciągu pierwszego roku pięciolatki osiągnięte zostały poważne sukcesy w dziedzinie odbudowy i rozbudowy przemysłu. Zwiększyła się produkcja hutnicza. Surówki żelaza wytopiono o 12% więcej niż w roku poprzednim, stali o 9% więcej, a wyrobów walcowanych wyprodukowano o 13% więcej. Produkcja hutnictwa żelaznego na terenach zniszczonych okupacją wzrosła w porównaniu z rokiem 1945 przeszło półtorakrotnie. Wzrosła także poważnie i zdolność produkcyjna hutnictwa żelaznego. Odbudowano i uruchomiono 6

wielkich pieców, 18 pieców martenowskich, 9 walcowni, potężny blooming i 11 zespołów koksowniczych.

Równolegle do odbudowy hutnictwa na Południu doprowadzono do końca budownictwo przedsiębiorstw hutniczych w Uzbekistanie i Kazachstanie. Było to poważnym sukcesem budowniczych i hutników, a równocześnie dowodem dalszego wzrostu uprzemysłowienia republik narodowych.

W 1946 roku zwiększyło się wydobycie węgla, ropy naftowej i gazu ziemnego, jakkolwiek przemysł paliw nie zaspokaja jeszcze w pełni szybko rosnących potrzeb gospodarstwa narodowego.

Potężnym źródłem wzrostu wydobycia węgla była odbudowa Zagłębia Donieckiego. Już w pierwszym roku pięciolatki nastąpiło tu wielkie nasilenie prac przy odbudowie. Wydobycie węgla w Zagłębiu Donieckim wzrosło w porównaniu z 1945 rokiem o 30%. Dotychczas odbudowano i uruchomiono oraz na nowo zbudowano w tym zagłębiu 142 wielkie kopalnie i ponad 400 mniejszych kopalń. Kopalnie te wydobywają ponad 50% przedwojennej ilości węgla.

Poważnie też wzrosła w pierwszym roku pięciolatki moc zainstalowana elektrowni. W elektrowniach ZSRR uruchomiono w 1946 roku 117 turbin, w tej liczbie dwie turbiny po 100 tysięcy kilowatów każda.

Na podstawie rekonwersji przemysłu maszynowego i wojennego osiągnięto znaczny wzrost produkcji maszyn i sprzętu. Wartość niewojennej produkcji przemysłu maszynowego była w 1946 roku o 18,4 miliarda wyższa niż w roku poprzednim.

Wiele zakładów przemysłu maszynowego i zbrojeniowego pomyślnie przeprowadziło rekonwersję. Do liczby tych przedsiębiorstw należą m. in. największa fabryka czołgów nr 183, przestawiona na produkcję czteroosiowych wagonów kolejowych, uralskie zakłady budowy maszyn, które zaopatrywały

podczas wojny Armię Radziecką w artylerię samobieżną, a obecnie znów stały się ośrodkiem budowy ciężkich maszyn.

Równolegle do przestawiania przedsiębiorstw przemysłu maszynowego na pokojową produkcję sprzętu i maszyn, przed krajem stanęły wielkie zadania w dziedzinie odbudowy zniszczonych przez okupację niemiecką przedsiębiorstw tego przemysłu i budownictwa nowych tego rodzaju fabryk. Czynne już są fabryki traktorów w Stalingradzie i Charkowie oraz wiele innych fabryk budowy maszyn.

W rezultacie pierwszego roku nowej pięciolatki nastąpiło znaczne zwiększenie produkcji maszyn i urządzeń dla hutnictwa, przemysłu naftowego, turbin, obrabiarek specjalnych i zespołowych oraz samochodów. Wznowiona została produkcja parowozów i wagonów kolejowych, rozwija się produkcja traktorów i maszyn rolniczych oraz sprzętu i maszyn dla przemysłu lekkiego, włókienniczego i innych gałęzi produkcji. Radziecki przemysł maszynowy osiągnął w 1946 roku poważne sukcesy w dziedzinie techniki. Wystarczy przykładowo wymienić wyprodukowanie pierwszej turbiny parowej o mocy 100 tysięcy kilowatów, wykonanie turbozespołu wodnego dla dnieprowskiej elektrowni wodnej, produkcję całych linii obrabiarek automatycznych dla fabryk samochodów, opanowanie produkcji nowego samochodu osobowego „ZIS-110" oraz wozu ciężarowego „GAZ-51" i liniowego parowozu „1-5-0" według projektu inżyniera Lebiediańskiego.

Przeciętny dzienny załadunek na kolejach zwiększył się w 1946 roku w porównaniu z 1945 rokiem o 13%, co zostało osiągnięte w znacznej mierze dzięki przyśpieszeniu obiegu wagonów. W 1946 roku odbudowano i na nowo zbudowano setki kilometrów linii kolejowych, zelektryfikowano szereg odcinków kolejowych, rozpoczęto budownictwo

Południowo-Syberyjskiej Kolei Żelaznej, jednego z największych obiektów pięciolatki.

W pierwszym roku dokonano wielkiej pracy w dziedzinie odbudowy rolnictwa w rejonach wyzwolonych spod okupacji niemieckiej. Obszar zasiewów kołchozów na terenach zniszczonych wynosił w 1946 roku trzy czwarte stanu przedwojennego. Odbudowa i rozwój rolnictwa odbywały się w 1946 roku w niesprzyjających warunkach atmosferycznych. Na znacznych obszarach europejskiej części ZSRR dała się mocno we znaki silna posucha. Takiej posuchy nie było na terytorium ZSRR od 50 lat.

W rezultacie tego produkcja zbóż, słoneczników i buraków cukrowych była w 1946 roku znacznie niższa niż w roku poprzednim. Ale globalna i towarowa produkcja zboża była w 1946 roku bez porównania wyższa niż w 1921 roku. Było to możliwe jedynie dzięki socjalistycznej organizacji produkcji z jej ośrodkami maszynowo-traktorowymi i kołchozami stworzonymi w okresie pięciolatek. W rejonach, które od posuchy nie ucierpiały, szczególnie w Syberii Zachodniej i w Kazachstanie, nastąpił znaczny wzrost produkcji rolniczej w porównaniu z 1945 rokiem. Więcej niż o jedną trzecią wzrosła w 1946 roku produkcja bawełny.

Rząd radziecki powziął w 1946 roku szereg ważnych decyzji mających na celu szybki postęp w rolnictwie i poważne zwiększenie urodzajności. Zwrócono szczególną uwagę na zwiększenie produkcji traktorów i innych maszyn rolniczych. Kołchozom, które ucierpiały wskutek posuchy, udzielono pomocy żywnościowej oraz w materiale siewnym. W celu dalszego rozwoju kołchozów wydano szereg zarządzeń w zakresie ochrony mienia kołchozowego i wzmocnienia demokratycznych zasad kierowania kołchozami. Uwzględniono także sprawę przygotowania kadr organizatorów produkcji w kołchozach.

W pierwszym roku pięciolatki osiągnięty został poważny wzrost przemysłu wytwarzającego artykuły konsumpcyjne. Produkcja tkanin bawełnianych zwiększyła się w porównaniu z 1945 rokiem o 17%, tkanin wełnianych o 30%, obuwia skórzanego o 28%, wyrobów pończoszniczych o 48%, mięsa o 18%, tłuszczów zwierzęcych o 69%, tłuszczów roślinnych o 19% oraz chleba i pieczywa o 24%. W celu przyśpieszenia wzrostu państwowego przemysłu lekkiego, produkującego artykuły konsumpcyjne, rząd zwiększył nakłady inwestycyjne na odbudowę i nowe budownictwo przedsiębiorstw oraz zapewnił nieprzerwane i równomierne zaopatrzenie przemysłu lekkiego w paliwa, energię elektryczną i niezbędne materiały. Zarządzenia te stwarzają warunki nie tylko dla wykonania, ale również dla bardzo znacznego przekroczenia planu produkcji przemysłu lekkiego i włókienniczego.

W programie podniesienia poziomu dobrobytu materialnego ludności ZSRR bardzo ważne miejsce zajmuje rozwój handlu radzieckiego. W rezultacie pierwszego roku powojennej pięciolatki detaliczny obrót towarowy zwiększył się o 30% w stosunku do 1945 roku, przy czym sprzedano towarów żywnościowych o 15% więcej, a towarów przemysłowych o 85% więcej niż w 1945 roku.

Liczba pracowników i robotników zatrudnionych w gospodarstwie narodowym ZSRR zwiększyła się w 1946 roku o 3 miliony osób.

W 1946 roku osiągnięty został również dalszy postęp kultury i nauki. Świadectwem tego, co w tej dziedzinie zostało dokonane w ciągu pierwszego roku nowej pięciolatki, może być wzrost liczby uczniów szkół powszechnych i średnich oraz technicum i wyższych uczelni.

Obok tego wzrosła znacznie ilość instytucji naukowo-badawczych i liczba pracowników naukowych.

Naród radziecki z samozaparciem pracuje nad pokonaniem powojennych trudności dając tym samym wyraz wysokiego uświadomienia i zrozumienia interesów ogólnonarodowych i ogólnopaństwowych. „Naród radziecki kroczy pewną drogą naprzód nie obawiając się wybuchu kryzysu gospodarczego i bezrobocia, opiera się bowiem o inny, wyższy system gospodarki socjalistycznej, któremu obce są zarówno kryzysy jak i bezrobocie“ (Żdanow).

Ofiarna praca narodu radzieckiego, kierownicza i organizacyjna rola państwa radzieckiego stanowią gwarancję pomyślnego zrealizowania nowego planu pięcioletniego.

Przyczyni się to do jeszcze większego wzrostu potęgi gospodarczej Związku Radzieckiego i do podniesienia dobrobytu jego obywateli. Stworzone zostaną warunki dla nowego wielkiego rozkwitu całego gospodarstwa narodowego ZSRR.

PRZEBIEG WYKONANIA POWOJENNEJ PIĘCIOLATKI STALINOWSKIEJ

(Posłowie tłumacza)

Od czasu ukazania się pierwszego wydania niniejszej pracy Aleksandra Kurskiego minęły dwa lata, a od początku realizacji Powojennego Pięcioletniego Planu Odbudowy i Rozwoju Gospodarczego ZSRR — prawie cztery lata. Obraz realizacji powojennej pięciolatki stalinowskiej, zawarty w końcowej części książki, może więc być uzupełniony najnowszymi danymi obejmującymi poza uwzględnionym przez autora r. 1946 również lata 1947 i 1948 oraz częściowo r. 1949.

Rok 1946 był, jak wiadomo, pierwszym w powojennej pięciolatce i w dodatku rokiem bardzo trudnym dla ekonomiki radzieckiej: obejmował on okres przestawiania przemysłu z produkcji wojennej na tory produkcji pokojowej, a zarazem był to rok klęski posuchy i nieurodzaju. Następne lata były okresem znacznie pomyślniejszego rozwoju życia gospodarczego ZSRR i wyniki realizacji planu pięcioletniego w ciągu tych lat przewyższyły zamierzenia planowane.

Rok 1947 odegrał rolę przełomową. Podczas gdy plan produkcji przemysłowej wykonany został w 1946 r. w 96%, to w r. 1947 plan produkcji przemysłowej wykonany został w 103,5%. Nadwyżka ta pokryła niedobór poprzedniego roku, tak iż wykonanie planu w tej dziedzinie za pierwsze dwa lata pięciolatki wynosiło 100%. Tempo wzrostu produkcji przemysłowej w ciągu 1947 r. wzmagało się nieustan-

nie i wynosiło w stosunku do poprzedniego kwartału: w I kwartale 12%, w II kwartale 18%, w III kwartale 26% i w IV kwartale 30%.

W czwartym kwartale 1947 r. produkcja przemysłowa ZSRR osiągnęła poziom przedwojennego 1940 roku. Globalna produkcja przemysłowa wzrosła w 1947 r. w stosunku do 1946 r. o 22%.

Sukcesy osiągnięte w 1947 r. stworzyły warunki dla uzyskania jeszcze lepszych wyników w 1948 r. Roczny plan produkcji przemysłowej został w 1948 r. przekroczony o 6%. W stosunku do 1947 r. produkcja przemysłowa zwiększyła się o 27%.

W 1948 r. przemysł radziecki wydatnie przekroczył przedwojenny poziom produkcji: globalna wartość produkcji przemysłowej była w 1948 r. o 18% większa niż w r. 1940.

Niezmiernie charakterystyczne dla powojennego rozwoju ekonomiki radzieckiej jest przyśpieszenie tempa wzrostu produkcji przemysłowej. Wspomnieliśmy już powyżej, że w 1947 r. przyrost produkcji zwiększał się z kwartału na kwartał. To samo zjawisko występuje i w skali rocznej. Oto bowiem jak wygląda odsetek przyrostu globalnej produkcji przemysłowej w stosunku do poprzedniego roku: w 1946 r. — 20%, w 1947 r. — 22%, a w 1948 r. — 27%. Taka sama tendencja występuje w rozwoju najważniejszych gałęzi przemysłu, zwłaszcza ciężkiego, od którego zależy przyśpieszenie ogólnego tempa. W stosunku do poprzedniego roku nastąpił wzrost wydobycia węgla kamiennego: w 1946 r. o 10%, w 1947 r. o 12%, w 1948 r. o 14%; analogicznie we wzroście produkcji surówki żelaza: w 1946 r. 12%, w 1947 r. 14%, w 1948 r. 22% i we wzroście produkcji energii elektrycznej: 1946 r. 10%, 1947 r. 15% i 1948 r. 16%.

Jednym z najważniejszych wyników walki o systematyczny wzrost produkcji i utrzymania szybkiego tempa przy-

rostu produkcji, a nawet przyśpieszania tego tempa, jest przezwyciężenie wahań sezonowych w rozwoju produkcji. Istnieje od dawna teoria, w myśl której sezonowe wahania w ciągu roku są nieuniknione. Zdawałoby się, że teoria ta może być najbardziej uzasadniona na niezmierzonych obszarach Związku Radzieckiego, gdzie warunki klimatyczne są bardzo zmienne zarówno w czasie jak i w przestrzeni. Ale stalinowska polityka i teoria planowania wypowiedziała wojnę teorii o konieczności sezonowych spadków produkcji i w praktyce dowiodła, że w ustroju socjalistycznym wahania sezonowe mogą być przezwyciężone. Prawdziwe, bojowe planowanie gospodarcze, opierające realizację planów na aktywności najszerszych mas pracowniczych może i powinno przewidywać sezonowe trudności w okresie zimowym i odpowiednio się do nich przygotować.

O tym, jak samo życie obaliło fałszywą i szkodliwą teorię o rzekomej nieuchronności spadku produkcji w okresie zimowym, mogą świadczyć wyniki I kwartału 1949 r., kiedy osiągnięto wzrost produkcji w stosunku do I kwartału 1948 r. o 23%, a w poszczególnych gałęziach przemysłu częstokroć jeszcze wyższy odsetek przyrostu (np. surówki żelaza 22%, stali 27%, walcówki 28%, wydobycia węgla 12%, produkcji energii elektrycznej 15%, turbin parowych 118%, kopaczek mechanicznych prawie 100%, samochodów osobowych około 120%, maszyn hutniczych 59%, maszyn rolniczych 71% itd.).

Przyśpieszone tempo rozwoju osiągnięte zostało nie tylko w produkcji środków wytwarzania, lecz również w dziedzinie artykułów konsumpcyjnych. Wzrost produkcji przemysłu lekkiego i włókienniczego w 1947 r. w stosunku do 1946 r. wynosił 33%, a więc znacznie więcej niż w całym przemyśle. Równocześnie nastąpił w 1947 r. bardzo poważny wzrost produkcji maszyn dla przemysłu wytwarzającego arty-

kuły konsumpcyjne. W ten sposób planowo stworzono warunki dla dalszego wzrostu produkcji artykułów konsumpcyjnych w następnych latach. W 1948 r. nadal powiększano produkcję maszyn dla przemysłu lekkiego. Np. produkcja maszyn przędzalniczych wzrosła w stosunku do 1947 r. o 105%, krosien o 78% itp. Produkcja artykułów konsumpcyjnych wzrosła w tym samym czasie jak następuje: tkanin bawełnianych o 24%, wełnianych o 28%, obuwia o 23—37%, wyrobów pończoszniczych o 44%, mięsa o 25%, tłuszczów o 33—37%, mydła o 45%, cukru o 70%.

Wynikające z warunków powojennych trudności w dziedzinie zaopatrzenia surowcowego i materiałowego oraz w dziedzinie zapewnienia dopływu siły roboczej zostały w latach 1947—1948 całkowicie przezwyciężone dzięki usprawnieniu organizacji produkcji i zaopatrzenia na wszystkich szczeblach, ulepszeniu planowania i wzmożeniu prac w zakresie szkolenia młodego narybku fachowej siły roboczej.

Polepszyły się wszystkie podstawowe wskaźniki ekonomiczne przemysłu radzieckiego. Wzmogła się wewnętrzna akumulacja przemysłu, wzmocniona została zasada rentowności przedsiębiorstw. Uruchomione zostały bardzo znaczne rezerwy ekonomiczne, zwiększyły się normy wykorzystania maszyn i instalacji przemysłowych. Np. pojemność wielkich pieców hutniczych wykorzystana została w 1948 r. w 113% w stosunku do stanu przedwojennego, szybkość wierceń w przemyśle naftowym w tym samym okresie wzrosła o 28% itp. Ustalony na r. 1948 plan obniżenia kosztów własnych został przekroczony, a uzyskana dzięki temu ponadplanowa oszczędność osiągnęła przeszło 6 miliardów rubli.

Radziecka polityka planowania kroczyła w ciągu lat 1947—1948 w kierunku wzmożenia bojowego, ofensywnego ducha planu i walki o jego realizację. U podstaw tej polityki leżała uchwała Rady Ministrów ZSRR w sprawie planu rozwoju

gospodarki narodowej na r. 1947. Rząd potępił praktykę planowania według średnioarytmetycznych norm technicznych i wezwał do planowania według średniopostępowych norm osiągniętych przez przodujące zakłady, oddziały, brygady, robotników, inżynierów i techników. W uchwale tej czytamy:

„Plany państwowe powinny być bolszewickie; powinny być obliczone nie na normy średnioarytmetyczne, osiągnięte w produkcji, lecz na normy średniopostępowe, tzn. orientować się na przodujących.

O pomyślnym wykonaniu i przekroczeniu planów państwowych decydują ludzie; plan powinien orientować się na przodujących robotników, inżynierów i techników, którzy wskazują na ogromne możliwości w zakresie osiągania postępowych norm wykorzystywania maszyn i mechanizmów i którzy tym samym zapewniają przekroczenie planów państwowych".

Doświadczenie wykazało, że orientacja na przodujące, postępowe normy wykorzystania maszyn i na jak najoszczędniejsze normy zużycia surowców, paliwa, energii i węgla na jednostkę produkcji jest czynnikiem mobilizującym ogromnej siły, pobudzającym energię i inwencję całych załóg w kierunku upowszechnienia przodujących, najbardziej wydajnych metod pracy.

Kategoryczne potępienie zbyt niskich, zbyt łatwych do wykonania i przekroczenia planów oraz orientacji na tzw. „wąskie gardła" oraz położenie nacisku na układanie bojowych i postępowych planów przyczyniło się do niebywałego rozmachu współzawodnictwa socjalistycznego.

Według ostatnich danych, we współzawodnictwie socjalistycznym uczestniczy w Związku Radzieckim 90 proc. wszystkich robotników i pracowników umysłowych, a w samej Moskwie liczba ta sięga 95%. Rozpoczęte w czasie wojny wszechzwiązkowe współzawodnictwo pomiędzy zakładami

poszczególnych gałęzi przemysłu trwa nadal. Co miesiąc specjalne komisje oceniają wyniki współzawodnictwa przyznając zwycięskim załogom przechodnie czerwone sztandary Rady Ministrów ZSRR lub KC WKP (b) oraz premie pieniężne. Organizacyjne kierownictwo współzawodnictwem spoczywa całkowicie w ręku związków zawodowych.

Naczelnym hasłem współzawodnictwa jest wykonanie powojennej pięciolatki stalinowskiej w ciągu czterech lat. O realizację tego hasła współzawodniczą poszczególne zakłady, oddziały, brygady, pojedynczy pracownicy i zespoły. Tysiące załóg wykonało już swoje plany pięcioletnie. W kwietniu 1949 r. przemysł Moskwy, będącej największym ośrodkiem przemysłowym w ZSRR, osiągnął poziom średniej miesięcznej produkcji przewidzianej planem na r. 1950. Pracownicy przemysłu moskiewskiego w piśmie do Stalina zapewniają, że globalna produkcja 1949 r. osiągnie poziom zamierzony w planie na r. 1950. Nie ulega kwestii, że taki sam wynik osiągnie w 1949 r. tysiące zakładów przemysłowych w innych okręgach Związku Radzieckiego.

W walce o przedterminowe wykonanie planu pięcioletniego rodzą się coraz to nowe formy masowego współzawodnictwa socjalistycznego. Z inicjatywy przedsiębiorstw Moskwy rozwinęła się w 1948 r. skuteczna akcja zmierzająca do osiągnięcia ponadplanowych nagromadzeń. W 1949 r. pracownicy przemysłu moskiewskiego zainaugurowali nową falę współzawodnictwa o przyśpieszenie obiegu środków obrotowych przedsiębiorstw, przede wszystkim przez skrócenie cyklu produkcji.

Zrodziły się i masowo rozpowszechniły nowe formy współzawodnictwa indywidualnego i zespołowego, jak np. o zwiększenie szybkości skrawania na obrabiarkach, o produkowanie wyrobów tylko pierwszego gatunku, o zmniejszenie zużycia surowców na jednostkę produkcji itp.

Planowanie radzieckie uwzględnia nowe możliwości zwiększenia produkcji wypływające z tego masowego współzawodnictwa i odpowiednio do tych możliwości przebudowuje okresowe i odcinkowe plany produkcji. W pierwszym kwartale 1949 r. cały plan produkcji przemysłowej był bardzo znacznie podwyższony, a mimo to wykonany został w wielu dziedzinach ze znaczną nadwyżką. Znacznie podwyższone zostały również plany produkcji przemysłowej w drugim i trzecim kwartale 1949 r., ale i one wykonane zostały z nadwyżką, która w wielu podstawowych gałęziach przemysłu była bardzo poważna. Dziewięciomiesięczny plan produkcji przemysłowej został przekroczony. W październiku 1949 r. globalna produkcja przemysłowa ZSRR osiągnęła poziom 150% w stosunku do przeciętnej miesięcznej produkcji 1940 roku. Tym samym przekroczone zostało przewidziane w planie pięcioletnim tempo wzrostu produkcji, gdyż według założeń powojennej pięciolatki produkcja przemysłowa miała dopiero w 1950 r. przewyższyć o 48% poziom przedwojenny (tzn. poziom 1940 r.).

Ogromne znaczenie ma także fakt, że już we wrześniu 1949 r. osiągnięty został przedwojenny poziom produkcji przemysłowej na terenach, które ucierpiały wskutek okupacji hitlerowskiej.

W dziedzinie r o l n i c t w a gospodarka radziecka ma również do zanotowania ogromne osiągnięcia w ciągu lat 1947 i 1948. Po katastrofalnej posusze 1946 r. podjęto radykalne kroki natury organizacyjnej oraz poważnie zwiększono zaopatrzenie rolnictwa w traktory, maszyny rolnicze i wyroby przemysłowe.

Obradujące w lutym 1947 r. plenum KC WKP(b) powzięło szereg doniosłych uchwał w sprawie organizacyjnego wzmocnienia i dalszego rozwoju gospodarczego kołchozów oraz wzmożenia produkcji rolnictwa radzieckiego. Uchwały te

zmobilizowały całą masę pracowników rolnictwa do walki o przezwyciężenie następstw posuchy 1946 r. i zaniedbań powstałych w gospodarce rolnej w latach wojny, do walki o podniesienie plonów z hektara i wydajności pracy oraz zastosowanie nowoczesnych, naukowych metod uprawy i hodowli. Równocześnie państwo radzieckie wzmogło usilnie zaopatrzenie rolnictwa w traktory, maszyny rolnicze, nawozy sztuczne, materiały budowlane i inne wyroby przemysłowe. Produkcja traktorów i maszyn rolniczych była w 1947 r. przeszło dwa razy większa niż w 1946 r., a produkcja nawozów sztucznych o 35% większa. W 1948 r. produkcja traktorów wzrosła w stosunku do 1947 r. o 104%, maszyn rolniczych o 99%, kombajnów o 410%, pługów traktorowych o 124%, siewników traktorowych o 111%, kultywatorów traktorowych o 31%, młocarń o 167%, nawozów mineralnych o 43%.

W 1948 r. rolnictwo radzieckie otrzymało od państwa trzy razy więcej traktorów, dwa razy więcej samochodów i dwa razy więcej maszyn rolniczych niż w przedwojennym r. 1940. W 1949 r. zaopatrzenie techniczne rolnictwa nadal wzrastało w bardzo szybkim tempie.

Stworzono w ten sposób przesłanki dla znacznego podniesienia produkcji rolnej. W r. 1947 wykazała ona w stosunku do r. 1946 ogromny skok naprzód. Wartość globalnej produkcji rolniczej wzrosła w 1947 r. o 32%, a produkcji roślinnej o 48%. Zbiory zbóż w 1947 r. przewyższyły wyniki 1946 r. o 58%, bawełny — o 21%, ziemniaków — o 31%, buraków cukrowych — o 119%, roślin oleistych — o 79%. Średnie zbiory zbóż z hektara osiągnęły poziom przedwojenny.

W 1948 r. rolnictwo radzieckie osiągnęło jeszcze lepsze rezultaty. Mimo posuchy, która objęła rozległe i ważne z punktu widzenia produkcji zbożowej tereny nad Wołgą, globalna produkcja zbóż wynosiła ponad siedem miliardów pudów, tzn. około 115 milionów ton, a więc liczby nieznacznie

tylko mniejszej niż w r. 1940 (118,8 miliona ton). Przeciętne zbiory z hektara przewyższyły poziom przedwojenny.

Wyniki produkcyjne rolnictwa radzieckiego w 1949 r. stanowią nowy poważny krok naprzód. Globalne zbiory zbóż były większe niż w 1948 r. i również większe od przedwojennych. To samo dotyczy zbiorów bawełny, lnu, konopi, słoneczników i buraków cukrowych. Przebieg prac rolnych był sprawniejszy, jeszcze szybciej i na wyższym poziomie agronomicznym przeprowadzono zasiewy ozimin i orkę ugorów.

Poważne sukcesy osiągnięto także w dziedzinie hodowli. Stan pogłowia w kołchozach i majątkach państwowych w dn. 1 stycznia 1949 r. zwiększył się w stosunku do stanu z dn. 1 stycznia 1948 r.: bydła rogatego o 23%, świń o 75%, owiec i kóz o 16%, koni o 15%.

Doniosłe znaczenie dla dalszego rozwoju produkcji rolnej w ZSRR mają dwa specjalne plany opracowane dla poszczególnych dziedzin wytwórczości rolnej.

Pierwszy z nich to wieloletni plan walki z posuchą i o uzyskanie ustabilizowanych na wysokim poziomie zbiorów z hektara. Jest to gigantyczny plan przekształcenia przyrody, przewidujący zmianę warunków uprawy roślin na olbrzymich stepowych, południowo-wschodnich obszarach ZSRR drogą stworzenia potężnych zalesionych pasów ochronnych, które udaremnią niszczące działanie skwarnych wiatrów napływających z pustyń środkowo-azjatyckich i powodujących co kilka lat klęskę nieurodzaju na terenach położonych wzdłuż środkowej i dolnej Wołgi i Donu oraz w stepach ukraińskich. Równocześnie plan ten przewiduje przeciwdziałanie erozji gleby na wspomnianych terenach i odbudowanie jej prawidłowej struktury przez powszechne zastosowanie nowoczesnego płodozmianu trawopolnego.

Realizacja tego planu, opracowanego z inicjatywy Stalina, podjęta została z wielkim rozmachem i zapałem. Tworzy się setki specjalnych państwowych ośrodków maszynowych do zalesień, szkółki itp. Plan spotkał się z entuzjastycznym przyjęciem wśród kołchoźników, zwłaszcza młodzieży, ludność wiejska obszarów objętych planem rozpoczęła współzawodnictwo socjalistyczne o przedterminowe wykonanie zamierzeń tego planu.

Do końca października 1949 r. z nadwyżką wykonano przewidziane na ten rok zadania planowe. Obszar zalesiony przekroczył już 500.000 hektarów. Jeszcze większy obszar przygotowano do zalesienia na r. 1950.

Drugim specjalnym planem dla rolnictwa jest uchwalony w początku 1949 r. trzyletni plan rozwoju produkcji hodowlanej w okresie lat 1949—1952, przewidujący bardzo wydatny wzrost pogłowia i produkcji zwierzęcej.

Plan ten jest również pomyślnie wykonywany. W ciągu roku (od 1 października 1948 r. do 1 października 1949 r.) stan pogłowia bydła rogatego w ZSRR wykazuje wzrost o 20%, pogłowia owiec o 13%, pogłowia świń o 72%, pogłowia drobiu o 62%. W kołchozach utworzono w tym okresie 75.000 nowych farm hodowlanych.

Lata 1947 i 1948 były także okresem dalszych poważnych postępów w dziedzinie k o m u n i k a c j i.

Załadunek towarów na kolejach był w 1947 r. przeciętnie dziennie większy niż w 1946 r. o 10%, a w 1948 r. o 19,3% większy niż w 1947 r. W 1948 r. w tej dziedzinie przekroczono poziom przedwojenny. Kolejnictwo radzieckie stale poprawia wskaźniki eksploatacyjne, w tym obiegu wagonów towarowych i obrotu lokomotyw. Plan inwestycyjny kolei realizowany jest zgodnie z założeniami pięciolatki, postępuje naprzód elektryfikacja kolei na Uralu i w Zachodniej Syberii. Podstawą szybkiej rekonstrukcji kolejnictwa jest stały wzrost

produkcji sprzętu i taboru. W 1947 r. wyprodukowano prawie trzy razy więcej parowozów niż w 1946 r. W 1948 r. nastąpił dalszy wzrost produkcji taboru (w stosunku do 1947 r.), mianowicie parowozów liniowych o 53%, a wagonów towarowych o 45%.

W tym samym tempie wzrastają przewozy w żegludze rzecznej i morskiej, które również uzyskują coraz lepsze wskaźniki eksploatacyjne.

Podstawą wszystkich sukcesów produkcyjnych Związku Radzieckiego jest pomyślna realizacja planu inwestycyjnego we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej. Wartość inwestycji wykonanych w 1947 r. była większa o 10% niż w 1946 r., a wartość inwestycji wykonanych w 1948 r. wzrosła w stosunku do roku poprzedniego o 23%.

Wartość inwestycji wykonanych w ciągu dziewięciu miesięcy 1949 r. była o 22% wyższa niż w tym samym okresie 1948 r.

W ciągu 3 lat i 9 miesięcy powojennej pięciolatki wybudowano, odbudowano i uruchomiono ponad 4.600 państwowych przedsiębiorstw przemysłowych. Przestrzeń odbudowanych i nowozbudowanych mieszkań wykonanych w ciągu 3 lat 9 miesięcy w miastach i osiedlach typu miejskiego (w ramach budownictwa państwowego i indywidualnego) wynosiła około 61.000.000 metrów kwadratowych. W miejscowościach wiejskich w tym samym czasie wybudowano i odbudowano ponad 2.000.000 domów mieszkalnych.

Zgodnie z założeniami planu pięcioletniego posuwała się naprzód odbudowa gospodarcza terenów, które podczas wojny były okupowane przez hitlerowców. W 1947 r. zainwestowano na tych terenach 18 miliardów rubli, a w 1948 r. 20 miliardów rubli (bez uwzględnienia niescentralizowanych inwestycji). Globalna produkcja przemysłowa na tych terenach wzrosła w stosunku do poprzedniego roku: w 1947 r. o 33%,

a w 1948 r. o 41%. Szczególnie intensywnie przebiegało tu również budownictwo mieszkaniowe w mieście i na wsi.

Radziecka polityka planowania systematycznie realizowała jedno z naczelnych zadań powojennej pięciolatki stalinowskiej dotyczące podnoszenia poziomu d o b r o b y t u najszerszych mas ludowych.

Na podstawie osiągniętych w 1947 r. sukcesów w dziedzinie produkcji przemysłowej i rolnej zniesiono w grudniu 1947 r. kartkowy system zaopatrzenia ludności miejskiej w żywność i artykuły przemysłowe. Równocześnie przeprowadzono reformę walutową, która doprowadziła do znacznego wzmocnienia wartości rubla i do podniesienia realnych płac. W chwili przeprowadzenia reformy obniżono ceny towarów, a płace utrzymano na poprzednim poziomie. W kwietniu 1948 r. ponownie przeprowadzono obniżkę cen, w końcu 1948 r. ceny obniżono poraz trzeci. Obniżka ta obejmowała nie tylko państwowy handel detaliczny, lecz również sieć spółdzielczą i miejscowe rynki kołchozowe. W rezultacie obniżek cen siła nabywcza rubla podniosła się dwukrotnie. Realne płace zarobkowe robotników i pracowników umysłowych wzrosły w końcu 1948 r. przeszło dwukrotnie w stosunku do okresu sprzed reformy. W dn. 1 marca 1949 r. dokonana została nowa znaczna obniżka cen.

W 1948 r. w związku ze zniesieniem kartek i obniżką cen ogromnie wzrosły obroty handlu detalicznego, a mianowicie sprzedano w porównaniu z 1947 r. więcej chleba o 57%, cukru o 100%, wyrobów cukierniczych o 45%, tkanin bawełnianych o 56%, wełnianych o 29%, obuwia o 45%. Sieć handlu detalicznego (państwowego i spółdzielczego) zwiększyła się o 35.000 sklepów. Sprzedaż artykułów rolniczych na rynkach kołchozowych przekroczyła poziom przedwojenny.

Stan zatrudnienia w gospodarce narodowej zwiększył się w stosunku do roku poprzedniego: w 1947 r. o 1.200.000 osób, a w 1948 r. o 2.000.000 osób.

W 1949 r. stan zatrudnienia nadal wzrastał i w trzecim kwartale przewyższył o 5.200.000 osób stan zatrudnienia w trzecim kwartale 1946 roku.

Wydajność pracy wzrosła w przemyśle radzieckim w 1947 r. o 13%, a w 1948 r. o 15%. Stan przedwojenny został i w tej dziedzinie przekroczony. W ciągu 9 miesięcy 1949 r. wydajność pracy wzrosła o 14% w stosunku do tego samego okresu 1948 r.

Wielkie postępy zostały poczynione w zakresie szkolenia zawodowego. W 1947 r. szkoły zawodowe ukończyło 790.000 młodych wykwalifikowanych robotników, a w 1948 r. — milion młodzieży. Poza tym w ramach szkolenia zawodowego w zakładach pracy nauczyło się zawodu w 1947 r. 2.000.000 osób, a w 1948 r. 2.300.000 osób. Podwyższyło kwalifikacje zawodowe w 1947 r. 3,2 miliona osób, a w 1948 r. 3,8 miliona osób. Rok 1949 przyniósł dalszy poważny wzrost i w tej dziedzinie.

Na wszystkich szczeblach szkolnictwa Związek Radziecki ma do zanotowania wybitne sukcesy. Liczba uczniów w szkołach podstawowych i średnich zwiększyła się w 1948 r. w stosunku do roku poprzedniego o przeszło dwa miliony. Liczba studentów w wyższych uczelniach osiągnęła 734.000, czyli zwiększyła się w stosunku do 1940 r. o 26% (Liczba ta nie obejmuje 270.000 studentów studiujących na kursie korespondencyjnym). W 1948 r. ukończyło wyższe uczelnie 122.000 osób, czyli o 20 tys. więcej niż w 1940 r. Liczba młodzieży uczącej się w średnich szkołach technicznych i innych średnich szkołach zawodowych wynosiła w 1948 r. ponad milion, czyli o 33% więcej niż przed wojną. Szkoły tego

typu ukończyło ponad ćwierć miliona młodzieży, tzn. o 44 tys. więcej niż w 1940 r.

Ogółem liczba absolwentów średnich i wyższych szkół zawodowych, którzy w 1948 r. jako fachowcy przystąpili do pracy w gospodarce narodowej, była o 55% większa niż w 1940 r. W 1949 r. liczba absolwentów wyższych i średnich szkół zawodowych osiągnęła 450.000 osób.

Bardzo duże postępy poczyniono w dziedzinie dalszej poprawy stanu zdrowotności, rozwoju sieci ochrony zdrowia, wzrosła ilość łóżek szpitalnych oraz miejsc w sanatoriach i domach wypoczynkowych.

W miastach rozbudowywano z powodzeniem sieć przedsiębiorstw komunalnych i komunikacji miejskiej.

W ten sposób stałemu wzrostowi produkcji w ciągu pierwszych 4-ch lat powojennej pięciolatki nieustannie towarzyszył wzrost dobrobytu i poziomu kulturalnego mas pracujących, wzrost szczególnie szybki od chwili zniesienia systemu kartkowego i dokonania reformy walutowej.

* *
*

Reasumując uzupełniające informacje do pracy Aleksandra Kurskiego o powojennej pięciolatce stalinowskiej, można stwierdzić, że większość zamierzeń planu, o których autor pisze w czasie przyszłym, może być obecnie potraktowana w czasie przeszłym dokonanym, gdyż walka narodu radzieckiego o przedterminowe wykonanie nowej pięciolatki uwieńczona została na licznych odcinkach całkowitym powodzeniem, a na pozostałych zbliża się do pełnej realizacji.

Stalinowska teoria i praktyka planowania święci coraz to nowe tryumfy. Potęga ekonomiczna i wojenna Związku Radzieckiego rośnie nieustannie, a tym samym rośnie i potężnieje front pokoju i demokracji na całym świecie.

TREŚĆ

	Str.
Przedmowa	5
Gospodarka planowa w ZSRR	11
Podstawowe zadania powojennej pięciolatki	28
Wzrost produkcji w okresie nowej pięciolatki	36
Przemysł	36
Rolnictwo	66
Komunikacja i telekomunikacja	77
Inwestycje i rozmieszczenie sił wytwórczych	85
Podwyższenie materialnego i kulturalnego poziomu życia ludności	113
Organizacja wykonania nowego planu pięcioletniego	127
Przebieg wykonania powojennej pięciolatki stalinowskiej	137

Biblioteka Główna
Akademii Sztuki Wojennej
1328/2
12-001328-000-0

